

Slekt og Data

Medlemsblad for DIS-Norge

årgang 15

nr. 2
2004

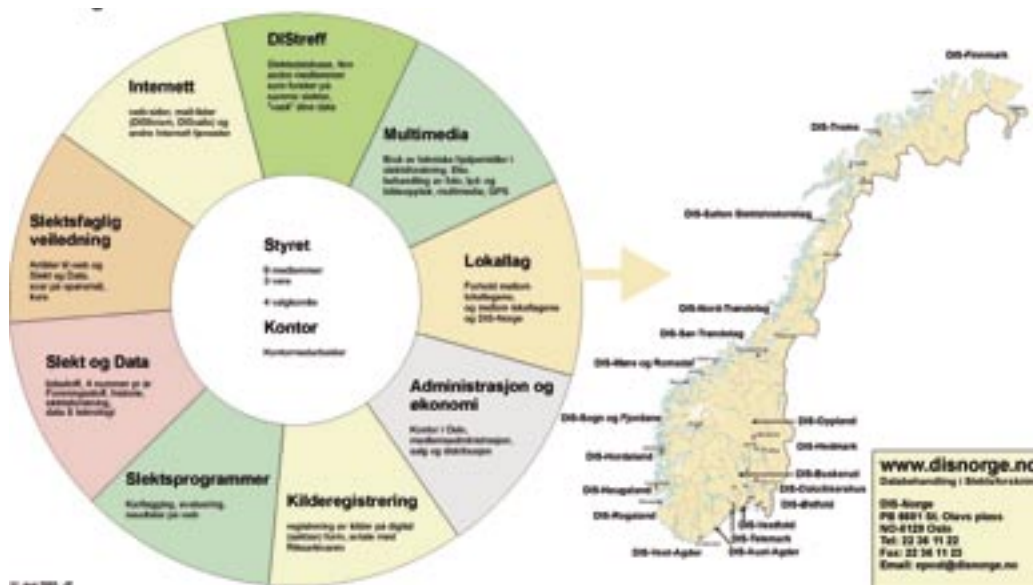
Ny formann

**Finn Karlsen fra Sør-Trøndelag er
valgt til leder av DIS-Norge, se s 40**

DISutmerkelser utdelt på Landsmøtet:

Aktivitetsutvalg i

NORGE

Administrasjon og økonomi

Finn Karlsen (leder, styreansvarlig)
Tone Eli Moseid (nestleder)
Dagfinn U. Larsen (kasserer)
Tharald Moen (markedsføring)
Åse Wethal Holen (kontorleder)

Lokallag

Vidar Øverlie (leder)
Dagfinn Andreassen
Jan Eivind Braaten
Viggo Eide
Finn Karlsen (styreansvarlig)
Steinar Oddenes
Jan Solberg

Slekt og Data

Ole Harald Flåten (redaktør
slekt-og-data@disnorge.no)
Finn Holden
(ass. redaktør, historie, slektsfaglig)
Jan M. Keus (etterlysninger)
Ole Bjørn Darrud
(slektsprogrammer)
Liv Marit Haakenstad (datafaglig)
Tone Moseid (styreansvarlig)
Eirik Nord (lokallag)
Knut Winje (bilder)

Internetnett

Jan Eri (leder)
Lars Nygaard
Einar Balle
Anne Mette Bjørgan
Alf Christophersen
Helge Haugland
Oddvar Hesjedal (styreansvarlig)

Kilderegistrering

Lars Nygaard (leder)
Sølvi Arntzen
Gunnar Borvik
Finn Karlsen
Odd Marthinsen
Tone E. Moseid
Frank Stenslie
Renathe-Johanne Wågenes
(styreansvarlig)
Einar Aasprong
Gunnar Aase

Slektsprogrammer

Ole Bjørn Darrud
leder og styreansvarlig
Leif Biberg Kristensen
Liv Marit Haakenstad
Kjell Helge Moe
Bjørn Strøm

DIStreff

Rolf Bjerke Holte (leder)
Tharald Moen (styreansvarlig)
Alf Christophersen
Johnny Berild
Helge Haugland
+ lokale kontakter

Slektsfaglig veiledning

Lars Løberg (leder)
Norunn Klettum
Finn Holden
Kjell Helge Moe
Knut Bryn (styreansvarlig)

Multimedia

Arnt Egil Ursin (leder)
Arne Langeland (styreansvarlig)
Magne Mæle
Bjørn Strøm
Knut Winje

DIS-Norge – landets ledende slektsfaglige møteplass

DIS-Norge har nettopp gjennomført sitt landsmøte. Dette resulterte i både en ny visjon for foreningen og en ny leder. Hvilket av disse som vil være viktigst framover, gjenstår å se. Landsmøtet ble selvfølgelig preget av mange velfortjente takksigelser til Jan Eri som har ledet foreningen med stø hånd de siste fire årene. Jeg vil også gjerne benytte denne anledningen til å takke Jan for det store arbeidet han har gjort for DIS i løpet av den tida han har vært leder. Vi har ikke tenkt å slippe han helt fri og har derfor sikret oss en del bistand framover. På landsmøtet ble det snakket en del om at den nye lederen måtte føle det som å hoppe etter Wirkola. Jeg ser det imidlertid som en positiv utfordring – Jan har lagt et kjempefint grunnlag som det blir spennende for meg å være med på å bygge videre på.

NY LEDER

Det er nok viktig at foreningens medlemmer får litt mer kjennskap til den nye lederen, derfor kommer først en kort presentasjon som på ingen måte pretenderer å være nøytral eller nødvendigvis inneholde de viktigste tingene.

Jeg er 56 år ung, bosatt i Orkdal kommune i Sør-Trøndelag hvor jeg for tiden er kirkeverge. Jeg har dermed en god del kjennskap til kirkegårder og gravsteiner som sikkert kan komme godt med framover. Jeg har imidlertid ikke holdt på med dette veldig lenge. Min tidligere yrkesmessige karriere kan deles i to omtrent like store bolker. I den første delen jobbet jeg som helse- og sosialsjef. Deretter ble jeg invitert inn i dataalderen og fikk jobb som datakonsulent i et stort konsu-

lentfirma med arbeidsområde data-løsninger for sykehus. Dermed har jeg både en administrativ og en data-teknisk bakgrunn, som jeg tror kan bli nyttig i arbeidet som leder av landets største slektsfaglige organisasjon.

Som slektsforsker gjennom mange år har jeg ofte delt mine erfaringer med andre på forskjellige måter. Jeg har da sett det store behovet som særlig nye slektsgranskere har for hjelp og støtte i sitt begynnende arbeid. En viktig grunn til at jeg har sagt ja til vervet som leder i DIS-Norge, er at jeg ønsker å være med på å styrke og videreutvikle en slik hjelpefunksjon.

NYVISJON

Under tillitsmannskonferansen i forbindelse med landsmøtet brukte vi en del tid både i grupper og i plenum på/til å diskutere oss fram til en visjon for DIS-Norge. Dette er en prosess som har gått over lang tid og hvor styret hadde gjort et bra arbeid på forhånd. Det var etter hvert stor enighet om at visjonen for DIS-Norge framover skal være:

DIS-Norge - landets ledende slektsfaglige møteplass

Det var enighet om at den var dekkende for det vi vil, den var "selgende", og den var så kort og konsis at det var mulig å huske den.

For meg innebærer visjonen at DIS-Norge må legge forholdene til rette slik at vi kan gi mulighet til å drøfte forskjellige slektsfaglige spørsmål, vi må gi hjelp til hverandre og særlig til de som er nye i "faget", og vi skal

være med på å utvikle og tilrettelegge hjelpemidler for den slektsfaglige virksomheten.

Det som blir min, landsstyrets, aktivtetsutvalgene, tillitsmenn i lokale lag og grupper og alle andres oppgave framover vil være å finne og gjennomføre gode tiltak slik at visjonen vår kan bli oppfylt. Den slektsfaglige møteplass vi skal være, skal inneholde mange ting. Jeg vil her trekke fram to ting som jeg tror vil være veldig sentralt for oss framover.

Først og fremst vil jeg trekke fram det arbeidet som gjøres i lokallagene og i lokale grupper. Dette er våre viktigste møteplasser og sannsynligvis våre viktigste rekrutteringskanaler for nye medlemmer. Det vil være en sterkt prioritert oppgave å styrke og videreutvikle dette.

Det andre jeg tenker på, er elektroniske møteplasser. Det gjelder våre egne internettjenester i form av slektsfaglige hjemmesider, distreff og dischat. Her er fortsatt et stort utviklingspotensiale. Men jeg tenker også på samarbeidsprosjekter med andre aktører på det slektsfaglige området. Her er det fortsatt mange muligheter til å prøve ut nye tiltak.

Det er med stor ærbødighet jeg går løs på oppgaven som leder. Med god støtte fra de andre i styret og alle andre tror jeg at vi sammen kan bringe DIS-Norge framover i tråd med vår nye visjon.

Finn Karlsen
leder@disnorge.no

DIS-Norges styre**Leder**

Finn Karlsen
Gjølvn. 11, 7320 Fannrem
Telefon 72 48 60 25
leder@disnorge.no

Nestleder

Tone Eli Moseid
Skiveien 275, 1914 Ytre Enebakk
Telefon 64 92 96 98
nestleder@disnorge.no

Kasserer

Dagfinn Ugelstad Larsen
Lundeby, 1640 Råde
Telefon 69 28 11 16
kasserer@disnorge.no

Styremedlemmer

Knut Bryn
H.Aamots vei 4, 6414 Molde
Telefon 71 25 52 35
knubryn@online.no

Ole Bjørn Darrud
Korsplassen 56, 3408 Tranby
Telefon 32 85 31 69
darrud@online.no

Oddvar Hesjedal
Båstøjordet 113, 1363 Høvik
oddvarhe@online.no

Arne Langeland
Helleveien 146, 5039 Bergen
Telefon 55 95 12 43
arnelan@hotmail.com

Tharald Moen
Høgåsen 30, 4843 Arendal
Telefon 37 02 32 89
tharald@hobbyas.no

Renathe-Johanne Wägenes
Hetlevikvegen 63, 5304 Hetlevik
Telefon 56 14 86 61
rjwa@start.no

Vara

Liv Skramstad
Postboks 17, 6046 Ålesund
Telefon 70 14 34 91
liv@skramstad.net

Bjørn Strøm
PB 124 Grorud, 0905 Oslo
Telefon 90 20 51 83
bjorn@stromfam.com

Valgkomité

Per Steinar Håklev
Alf Christophersen
Lars Nygaard

DIStreff adresse

se www.disnorge.no/distreff/ for lokale
kontakter

Alf Christophersen

4909 Songe
distreff@disnorge.no
Telefon: 37 16 42 09 (p) 22 85 13 27 (a)

På kontoret

Åse Wethal Holen
Telefon 22 36 11 22
Man, ons, fredag 9-15
Epost: kontor@disnorge.no

www.disnorge.no

TAKK FOR MEG!

Etter fire år i redaktørsetet er det på tide å slippe til nye krefter (det er bare å melde seg). Det har vært en givende tid, selv om det er blitt lite tid til overs til å forske på egen slekt. Det håper jeg vil endre seg nå.

Takk til redaksjonen og alle andre bidragsytere. Lykke til videre med bladet og slektsforskningen!

Ole Harald

Slekt og Data tar gjerne imot stoff og forslag til stoff fra medlemmene. Vi kan ikke garantere at innsendt materiale vil bli benyttet, og vi forbeholder oss retten til å korte ned og redigere innsendte bidrag. Stoff som sendes inn til bladet DISkusjonssider, står helt og fullt for innsenderens mening og vil bli benyttet i den utstrekning plassen tillater det. Vi oppfordrer til å skrive kort. Innlegg som strider mot «god folkeskikk», vil ikke bli benyttet.

Arrangementer meldes inn til DIS-Norges hjemmesider og skal ikke sendes redaksjonen.

Etterlysninger sendes til DIS-Norge eller på e-post til etterlysning@disnorge.no

Foto skannes i 300 dpi og lagres i høyeste jpg-oppløsning og sendes sd-foto@disnorge.no
NB! Store filer (over 2 Mb brennes på CD eller sendes i original til DIS-kontoret)

I dette nummeret kan du lese mer om:

2 DIShullet	34 Medlemstilbud
Aktivitetsutvalg	35 Nye bøker
3 DISlederen	36 Referat fra landsmøte i DIS-Norge 2004
4 Redaktørens kommentar	38 Etterlysninger
Innhold	43 Passord og brukernavn
5 Slektsbok med aner og etterslekt	Annonse
6 RTF-utskrift, uante muligheter for redigering	44 Anetavle som konfirmantgave
9 ISBN og pliktavlevering	
10 Windows utforsker	
12 Oppdater Windows	
13 DISchat	
14 Presise søk etter personers fødested - slektskolen 15	
18 Bli en bedre fotograf - bildeskolen 7	
23 DIS-kalenderen	
24 Innvandring til Norge 1500-1800, del I	
32 Nye bøker	

NB!

**Husk å melde adresse-
endringer til DIS-Norge.
Send en melding til
kontor@disnorge.no og opp-
gi medlemsnummer samt
navn og ny adresse!**

FORSIDE:

Ny DISleder er Finn Karlsen fra Sør-Trøndelag. Foto: Knut Vinje.
På foreningens landsmøte ble det delt ut en del utmerkelser: Fra venstre ser vi Per Steinar Håklev (DISbjørnen), Jan Eri (plaketten), Vidar Holum (DISbjørnen) og Gunnar Borvik (DISbjørnen). Norunn Klettum, Vidar Øverlie og Magnar Mæle fikk også DISbjørnen men var ikke til stede da bildet ble tatt. Foto: Knut Vinje.

NESTE NUMMER

sendes ut i oktober. Siste frist for levering av stoff er 15. september.

BLADETS ADRESSE:

Postboks 6601 St. Olavsplass, 0129 OSLO

E-post: sd-bidrag@disnorge.no

REDAKTØR

Ole Harald Flåten
slekt-og-data@disnorge.no

Redaksjonsmedarbeidere:

Ole Bjørn Darrud, slektsprog@disnorge.no
Finn Holden, sd-historie@disnorge.no
Liv Marit Haakenstad, sd-data@disnorge.no
Jan M. Keus, etterlysning@disnorge.no
Eirik Nord, eir-nord@online.no
Knut Vinje, sd-foto@disnorge.no

OPPLAG: 8.300

Abonnement for bibliotek og liknende institusjoner kan tegnes for kr 300,- pr. år.

ANNONSERING:

Annonser kan tegnes ved henvendelse til kontoret.

PRODUKSJON OG TRYKK:

Stens Trykkeri AS, Dilling

Slektsbok med aner og etterslekt

Av Finn Holden

Morten Kjellesvig har skrevet en god artikkel om ”Skriv din slektsbok – før det er for sent”. Jeg kan ikke være mer enig. Dette er en fin innledning til serien om slektsbøker som Slekt og Data nå har begynt.

Jeg har lyst til å komme med en liten tilføyelse. Morten skriver at en kombinasjon av anetavle og etterslekt gir leseren en meget god oversikt. ”Denne egner seg imidlertid kun for enkeltpersoner da man tar utgangspunkt i en enkelt person og viser dennes aner med de respektive etterslektene.” Dette er ikke helt riktig. Søsken har de samme aner, slik at man utmerket godt kan lage en slektsbok med en anedel for søskenflokk og en etterslektsdel for søsknene. Da blir det en slektsbok for et ektepar, foreldrene til søsknene, med deres aner og etterslekt. Dette er svært vanlig i Danmark.

Selv om slektsprogrammet har en enkeltperson som proband, kan slektsboka ta sitt utgangspunkt i flere søsken. I Danmark kom Poul Hennings’ *Anetavle for 4 Søskende Hennings* ut i 1917. Basert på dataprogram er senere kommet ut Jørgen Skakkes *Anetavle for Jørgen, Kirsten og Poul-Erik Skakke*.

Fordelen sier seg selv. Flere søsken kan eventuelt gå sammen om å hente informasjon, og det blir flere etterkommere som kan være interessert i å kjøpe slektsboka.

Da jeg selv ga ut en slektsbok over min fars slekt, brukte jeg ham som proband under arbeidet. Men slektsboka ble felles for ham og hans søsken. Første bilde i slektsboka viste denne kjernefamilien. I anedelen ble foreldrene utgangspunkt for søsknens felles aner. Så fulgte foreldrenes etterslekt med åtte barn, femten barnebarn, osv. osv. For meg er dette det mest naturlige grunnlag for en slektsbok over egen slekt. I neste omgang lager jeg så en slektsbok over min mors slekt, med hennes foreldre i sentrum, deres aner og etterslekt.

PAF 5.2

Filtrere fil i PAF

av Liv Marit Haakenstad
www.genit.no

tips

Av og til er uhellet ute, og du har f. eks. fått ett dobbelt sett med personer i slektsprogrammet ditt. Her er løsningen på hvordan du fjerner det ene settet i PAF. I dette tilfellet er den dobbelte registreringen fjernet ved hjelp av idnumre.

1. Velg Search og Advanced Focus/Filter.
2. Under Relationship Filter velger du All og klikker Select.
3. Under Field Filter klikker Define.
4. Velg RIN og klikk symbolet > .
5. Velg Range og de numrene du ønsker å fjerne (eks. 20923 til 41887). Klikk OK.
6. Klikk OK igjen.
7. Klikk Save under Current Filter.
8. Gi filteret et navn og klikk Save.
9. Klikk Retrieve og velg filternavnet du akkurat laget og klikk Open.
10. Klikk Delete i nederste knapperekke. Du blir spurt om du ønsker å slette alle personene i filteret. Svar Yes, og Yes.
11. Klikk OK, og jobben er gjort!
12. Ta gjerne en backup av fila.

RTF-utskrift, uante muligheter

Fleksibiliteten i utskriften er spesielt stor når man kan redigere sitt slektsmateriale i Word. Ved å skrive ut til Rikt Tekst Format (RTF) får man uante muligheter til å redigere sitt materiale, og de aller fleste slektsprogram har en funksjon for å skrive ut til RTF. Illustrasjonene vist er fra Disgen. Alle henvisningene i Word er fra 2003 versjonen. Det kan derfor være noen ulikheter mellom din Word og de henvisninger jeg beskriver.

Av Morten Kjellesvig

RTF er et filformat som typisk benyttes når man lager et dokument i et annet program for så å flytte det over til Word for å redigere det. I et RTF dokument kan det ligge skjulte koder som leseren ikke ser, men som gir deg uante muligheter til å redigere. I en RTF fil vil for eksempel bildene hete "bild" og etternavn hete "Stametternavn". Ved kun å velge en av gangen kan man på en enkel måte endre skrifttyper, størrelser og for bildets del hvor i dokumentet det skal ligge.

Istedenfor å skrive ut til printer velger vi RTF. Filen må da åpnes i Word.

I mitt eksempel kommer jeg til å lage en etterslektstavle i tabellform med register. Først velger jeg hvilke notiser som jeg ønsker å ha med, både for hovedpersoner, barn, inngifte, gifte og inngiftes foreldre. Når det er gjort, lager jeg tavlen og velger RTF istedenfor printer i utskriftsfilen. Dokumentet åpnes nå i Word, og før jeg gjør noe, tar jeg en kontroll av dokumentet. Mangler det noe, ble bildene med, eller er det noe som man ønsker endret, tiden er nå inne for å gjøre det før

man begynner å redigere dokumentet. I noen slektsprogram kan man velge skrifttyper og størrelse før man skriver det ut. I dette tilfellet gjøres all redigering i Word, og nå lagrer jeg dokumentet som i Word format (.doc). Husk også å lagre dokumentet fortløpende, så sparer du deg selv for mye ekstra arbeid dersom noe skulle skje underveis.

Følgende endringer i dokumentet ønskes utført,

1 – bildeplassering venstre stilt for oddetallsider og høyrestilt for partallsider med teksten rundt bildet.

2 – Alle etternavn skal ha uthevet skrift.

3 – i min registrering har jeg under stedsnavn skrevet sted, fylke. I og med at dette er en begrenset slektsbok ønsker jeg å fjerne fylket i stedshenvisningene.

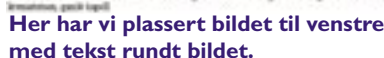
4 – endre alle henvisninger med Tabell (generasjon) (Fra Tabell) til en linje og Tabell (generasjon, fra Tabell).

5 – fra Disgen lages det tabeller med henvisning til barn og foreldre. Ønsker å endre tabell til person.

6 – lage register med to kolonner.

Ved utskrift til RTF trenger man å endre en del for at boken skal se bedre ut. Her vises seks endringer som vil gjøre boken mer lesevennlig.

å bruke flere kolonner pr side, velger du at bildet skal være justert i forhold til kolonne under den samme Avansert Fliken.

bildet, velg fliken størrelse og juster størrelsen. Husk å markere for - Lås Størrelsesforhold slik at forholdet mellom bredde og høyde forblir konstant.

Ønsker du å ha bildetekst under hvert bilde, kan du legge til en rad i tabellen og skrive teksten her. Sett markøren i tabellen og velg Tabell - Sett Inn – Rader Under.

2 – endre alle etternavn til uthevet skrift. For at ikke alt skal bli uthevet, må du gjøre denne endringen i den formateringen som etternavnet har. I dette tilfellet har RTF utskriften gitt alle etternavn formatet: StamEftenamn. Velg derfor Format – Stiler og Formatering. Dette kommer opp på høyresiden av skjermen. Marker formatet – StamEftenamn høyreklikk og velg: **Endre** og klikk av for – Fet og velg OK. Alle etternavn er nå uthevet.

Her har vi laget register med to kolonner, og sidetallhenvisningen er høyrejustert.

3 – fjern alle fylkene. Dette gjøres ved hjelp av søk erstatt funksjonen. Velg Rediger – Erstatt og skriv inn ditt stedsnavn (i mitt tilfelle Flekkefjord, Vest Agder) under Søk Etter skriv inn: Flekkefjord, Vest Agder og under – Erstatt Med skriv: Flekkefjord. Du kan nå velge Erstatt Alle, og alle endres der dette er skrevet likt. Imidlertid kan du ha skrevet fylket i teksten også, men vi vil kun fjerne den i forbindelse med stedsnavn, da velger du Erstatt og gjør dette manuelt for hver enkelt oppføring.

 4 – endre alle henvisninger med Tabell x (generasjon y) (Fra Tabell z) til en linje og Tabell x (generasjon y, fra Tabell z). Alt dette må dette gjøres i flere operasjoner. Først samler vi alt på en linje. For å kunne se de forskjellige

RTF-utskrift, uante muligheter for redigering

Her er alle våre endringer med. Boken er nå mer lesevennlig og virker mer helhetlig enn den rene RTF utskriften.

symboler som er benyttet må vi velge knappen Vis/Skjul. Vi ser da at det er benyttet et spesialtegn kalt Avsnittsmerke for å lage linjeskift. Vi ser også at formateringen som vi ønsker å endre dette på, er StamTabNummer. Siden avsnittsmerke er benyttet mange steder i dokumentet, må vi derfor kun endre dette under denne formateringen. Velg Rediger - Erstatt - Format - Stil og StamTabNummer. Sett markøren i Søk Etter Velg: Spesielt og Avsnittsmerke, under - Erstatt med Velg: mellomrom. Du kan nå velge Replace All og alt er på en linje, Tabell x (generasjon y) (Fra Tabell z) Imidlertid ønsker vi å ha alt i en parentes. Velg Rediger - Erstatt igjen, under Søk Etter skriv: mellomrom (f. under - Erstatt Med skriv: , mellomrom f. Du kan nå velge Erstatt Alle. Resultatet nå skal være Tabell x (generasjon y, fra Tabell z)

5 – endre tabell til Person. Dette synes jeg gir boken et mer personlig preg, da hver person med etterkomere blir Person x istedenfor Tabell x. I dette tilfellet står Tabell både under formateringen StamBarn og StamTabNummer, og operasjonen må gjøres for begge formateringene. Igjen velger vi Søk Erstatt, Velg Format Stil og Velg StamBarn, skriv inn Tabell under Søk Etter og i Erstatt Med skriv: Person. Du kan nå velge Erstatt Alle. Gjenta dette for StamTabNummer. Nå står det: Person x (generasjon y, fra Person z) Dette kan vi ved samme søk erstatt endre til Person x (generasjon y, barn av person z) ved å erstatte: , fra Person til: , barn av person. Nå står det: Person x (generasjon y, barn av person z). Med andre ord, denne søk erstatt funksjonen er meget hendig, og jeg benytter den ofte. Imidlertid er det viktig at man kun gjør endringen i den formateringen som er berørt. Da hindrer man at alt annet blir endret også.

6 – Register. I vårt tilfelle valgte vi å skrive ut tavlen med register, der navnene er sortert både på for- og etternavn. I RTF dokumentet ligger registeret som skjult tekst, jeg vil imidlertid ikke komme inn på dette her. Word har en funksjon for å lage register, og denne skal virke for alle RTF utskrifter der register er laget i utskrift fra slektsprogrammet ditt. Velg Sett Inn – Referanse – Stikkordregister og Tabeller. Her har du flere muligheter, du kan velge sidetall høyrejustert, du kan velge flere kolonner pr side og du kan modifisere skrifttyper osv. Når du er ferdig, velg OK. Det som imidlertid er viktig, er å oppdatere registeret helt sist før du skriver ut boken. Dersom du har gjort endringer, og noe har forskjøvet seg, blir registeret oppdatert og korrekt dersom du ved å ha markøren i registeret, høyreklikker og velger – Oppdater Felt.

Å lage en slektsbok der du redigerer innholdet i Word gjør at du kan personalisere din bok. Her kan man enkelt også legge til flere bilder, kart og annet som ikke er med fra slektsprogrammet. Dette kan kanskje virke komplisert, men ved litt trening så tar det ikke lang tid. Ettersom man blir erfaren, kan man også benytte de andre funksjonene som Word har for å tilpasse sin slektsbok til egne behov.

ISBN og pliktavlevering

Av Morten Kjellesvig

Når man har skrevet en slektsbok, bør materialet sikres for ettertiden, og slektsboken din bør katalogiseres. Gjennom det internasjonale systemet International Standard Book Number (ISBN) kan man på en enkel måte sikre at boken blir bevart for ettertiden. Et ISBN nummer får man kostnadsfritt fra Nasjonalbiblioteket.

Et ISBN nummer består av flere siffer der land, forlagsnummer, tittelnummer og kontrollnummer er inkludert. Et ISBN nummer kan du få selv om du ikke har tenkt å spre din viten til allmennheten. Du trenger heller ikke å trykke boken da utskrift fra din printer er tilstrekkelig. Det eneste som kreves, er at du har en

norsk adresse. Trykker du derimot boken på et trykkeri, så er det visse regler som gjelder for pliktavlevering. Utgiver sender fem, og trykkeriet sender to eksemplarer til:

Senter for pliktavlevering
Nasjonalbiblioteket, avdeling Rana
8607 Mo i Rana
Telefon 75 12 11 78

Trykker og distribuerer du boken selv, så må du sende alle sju eksemplarene selv til Nasjonalbiblioteket. En bok legges i fjellanlegg for evig tid, en bok i Depot for utlån fylkesbibliotek osv, en bok sendes Nasjonalbiblioteket i Oslo, mens de fire siste sendes til Universitetsbibliotekene

i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. E-post adressen for pliktavlevering er pliktavlevering@nb.no.

Når du skaffer deg et ISBN nummer, så vil du få oppgitt hvor på siden det skal stå, og hvordan det skal se ut. I tillegg vil boken bli katalogisert i BIBSYS. Det gjør at man kan søke på både bokens tittel og bokens forfatter for å finne boken. For mer informasjon se: www.nb.no/pdf/ISBNveiledning.pdf

Lesesalen på Riksarkivet stenges fra 13. august 2004 til september 2005.

Årsaken er utvidelse av Riksarkivet med vestibyle og resepsjon, utstillingslokaler, edb-undervisningsrom, møterom og auditorium, konserveringsavdeling, åtte forskerceller, kantine, egen lesesal for mikrofilm og digitalisert materiale. Lesesalen blir ikke flyttet.

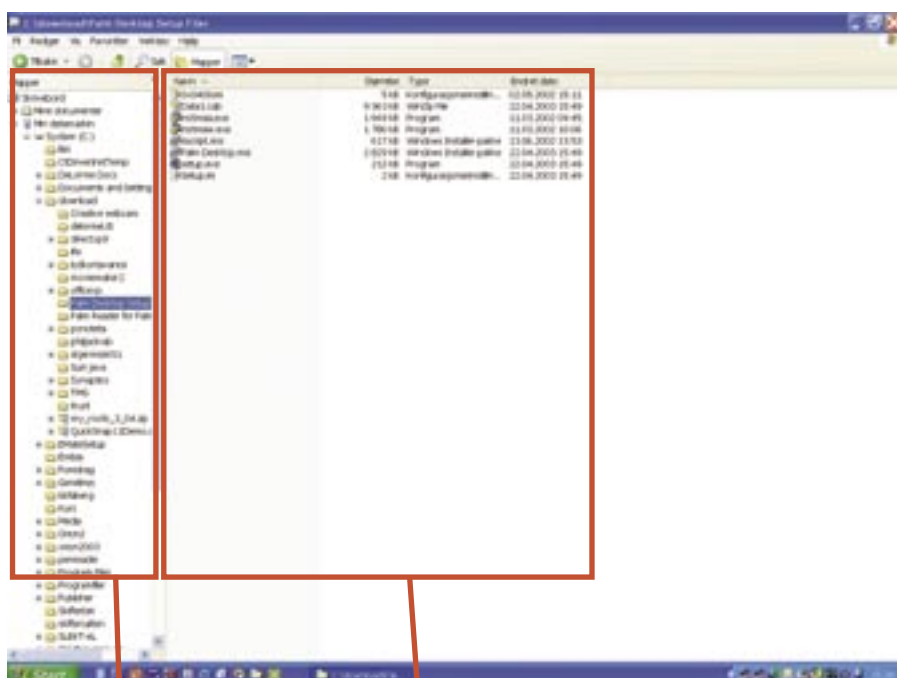
I mellomtiden vil brukere av originalt arkivmateriale bli betjent av ansatte fra Riksarkivet og Statsarkivet i Oslo i lokalene til Byarkivet i Oslo, Maridalsveien 3. Brukere av middelalderdokumenter, kart, tegninger og fotografier, enkle oppslag i tinglysningsmateriale skal fortsatt henvende seg til Riksarkivbygningen.

Brukere må ta kontakt med Riksarkivet på forhånd.

Windows utforsker

Windows Utforsker er et av de mest nyttige verktøyene som finnes i Windows. Du finner den under Start, Programmer og Tilbehør. Symbolet for Windows Utforsker er en åpen mappe med et forstørrelsesglass.

Av Liv Marit Haakenstad

Oversikt
over Mapper
i Windows
Utforsker

Her finner du oversikt
over Navn, Størrelse,
Type og Endret dato
ved Detaljert visning.

LITT OM UTFORSKER

Utforsker kan brukes til å flytte og/eller kopiere filer og/eller mapper i PC-en din. Du kan se hva slags filtyper som finnes i de ulike mappene, størrelsen på dem, og du kan se når en fil sist ble endret. Bruker du Windows XP, kan du også brenne cd-er fra Utforsker. I XP kan du også få vist bilder som små thumbnails (forhåndsvisning av bilder), eller dobbeltklikke bildet og få det opp i større visning. Utforsker

har Hovedmenyene Fil, Rediger, Vis, Favoritter, Verktøy og Hjelp. Menyen Favoritter er den samme som dine Favoritter i Internet Explorer.

MAPPER

Mappene finner du til venstre i skjermbildet. Utenfor en del mapper vil du se et pluss (+) eller minustegn (-). Pluss-tegnet betyr at det finnes flere undermapper under den aktuelle mappen. Klikker du på denne, folder det seg

ut ett nytt tre med mapper. Klikker du på minus-tegnet, vil mappene folde seg sammen igjen. Klikker du for eksempel på c:, kan du legge til en ny mappe ved å velge Fil, Ny og Mappe i den åttende menyen i Utforsker (XP). Høyreklikker du en mappe, får du opp flere valg. Noen av dem vil variere etter hvilke programmer du har installert.

Du finner blant annet Utforsk, Åpne, Søk, Deling og sikkerhet, Send til, Klipp ut, Kopier, Lim inn, Slett, Gi nytt navn og Egenskaper ved å høyreklikke. Klikker du Utforsk eller Åpne, åpnes mappen i et nytt vindu. Klikker du Søk, åpnes det et søkevindu knyttet til den aktuelle mappen. Funksjonen Deling og sikkerhet brukes dersom PC-en din er en del av et nettverk. Da kan du dele en mappe med andre, men det anbefales ikke at du lar andre dele for mange mapper. Klikker du på Mine nettverkssteder, finner du en mappe som heter Delte dokumenter på (maskinnavn). Det er denne mappen som er tenkt for bruk av forflytning av dokumenter mellom flere PC-er. For å unngå at andre får tilgang til dine dokumenter, bør du slette filene fra denne mappen etter bruk.

Ser du på skjermdumpet på neste side, ser du at den også har et valg for Scan with Norton Antivirus. Har du Norton

Antivirus installert, kan du skanne den aktuelle mappen direkte fra Utforsker. Valget Send til vil også variere ettersom hva du har installert av komponenter i PC-en din og hva slags programmer du har. Du kan for eksempel sende mappen til en E-postmottaker, Mine Dokumenter eller en cd-brenner dersom en slik er installert. Velger du Egenskaper, vil du se hvor mange bytes mappen inneholder. Du kan også velge Egenskaper for en harddisk (for eksempel c:) og se hvor mye som er brukt av harddisken din. Det bør ikke brukes mer enn 50 % av en harddisk dersom du også kjører Windows fra samme harddisk, da det trengs en del kapasitet for å kjøre de ulike programmene.

FILBEHANDLING

Alt innholdet i en mappe vises til høyre i skjermbildet i Utforsker. Du kan velge opp til seks forskjellige visninger under menyen Vis – Filmstripe, Miniaturbilder, Side ved side, Ikoner, Liste eller Detaljer. Dette vil variere med innholdet i mappen. I dette tilfellet finnes det bilder i mappen, og valgene Filmstripe og Miniaturbilder er knyttet opp mot dette. Miniaturbilder gir en fin oversikt dersom du har mange bilder i en mappe. Visningen Detaljer viser en nøyaktig oversikt over filene med Navn, Størrelse, Type og Endret dato. Dette kan være nyttig dersom du leter etter en bestemt fil, eller du har flere filer med nesten samme navn, og du ønsker å finne den filen som er nyest. Høyreklikker du en fil, vil du få opp nesten de samme mulighetene som når du høyreklikker en fil under Mapper. Noen av valgene som er ulike, er Skriv ut, Åpne i og Lag snarvei. Du kan skrive ut et dokument direkte til skriver. Har du en Word-fil (*.doc), vil du se at Word åpnes et øyeblikk før den tas ned igjen og skriver ut dokumentet for deg. Åpne i er et valg som finnes i alle Utforskere, men har du en eldre versjon av Windows enn XP, må du holde Shift-knappen (pil opp på venstre side av tastaturet) nede mens du høyreklikker. Da får du muligheten til

selv å velge det programmet som filen skal åpnes i. Valget Lag snarvei velger du dersom du ønsker å ha en snarvei til dokumentet eller filen på Skrivebordet. Har du Utforsker oppe i et bilde som er litt mindre enn selve skjermen, og du ser Skrivebordet i bakgrunnen, kan du dra snarveien ut på skrivebordet. Du finner en del andre funksjoner under menyen Rediger. Derfra kan du blant annet Merke alt eller velge Inverter merking. Ønsker du derimot å merke enkelte filer, kan du holde Ctrl-knappen nede og klikke på de filene du ønsker å arbeide med. Skal du merke en gruppe med filer som ligger etter hverandre, klikker du på den første filen du skal velge i gruppen, holder nede Shift-knappen, og klikker på den siste filen du vil markere. Da vil alle mellomliggende filer merkes også.

FLYTTING AV FILER

Du kan dra filer og mapper fra høyre del av skjermbildet til Mapper i venstre del av skjermbildet. Har du ikke foldet ut et mappetre, vil denne foldes seg ut dersom du holder filen over den mappen du ønsker å folde ut en kort stund. Drar du en fil fra høyre til venstre, vil den i Windows XP bli kopiert automatisk, mens den i andre Windows-versjoner kun vil bli flyttet. Vil du kopiere en fil eller mappe, kan du holde Ctrl-knappen nede mens du drar filen eller mappen over til Mapper. Du kan også høyreklikke filen og velge Klipp ut. Høyreklikk der du ønsker filen i Mapper, for så å velge Lim inn.

INNSTILLING AV MAPPEALTERNATIVER

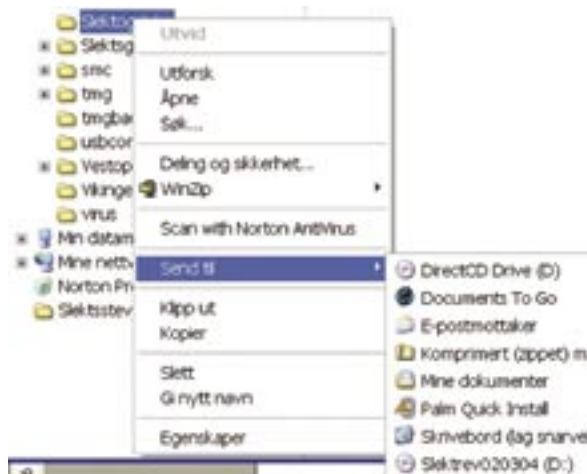
For at du skal kunne se filtypen i Utforsker, må du gjøre en innstilling under Mappealternativer. Du kan velge Verktøy og Mappealternativer, eller Start, Innstillinger og Kontrollpanel. Der finner du et ikon for Mappealternativer. Dobbeltklikk dette og velg Vis. Der finner du et valg som heter *Skjul filnavn for kjente filtyper*. Fjern haken her. Klikk OK.

De mest kjente filtypene

- bmp = bildeformat
- dbf = databaseformat
- dll = biblioteksfil
- doc = document fra Word eller

Word Perfect

- exe = programfil
- htm = Web-side
- html = Web-side
- jpeg/jpg = bildeformat
- mp3 = komprimert musikkfil
- pdf = portable document format
- php = Web-side
- rtf = rikt tekstformat
- tiff = bildeformat
- txt = ren tekst
- wps = Works
- xls = Microsoft Excel Arbeidsbok
- zip = pakkeformat for filer

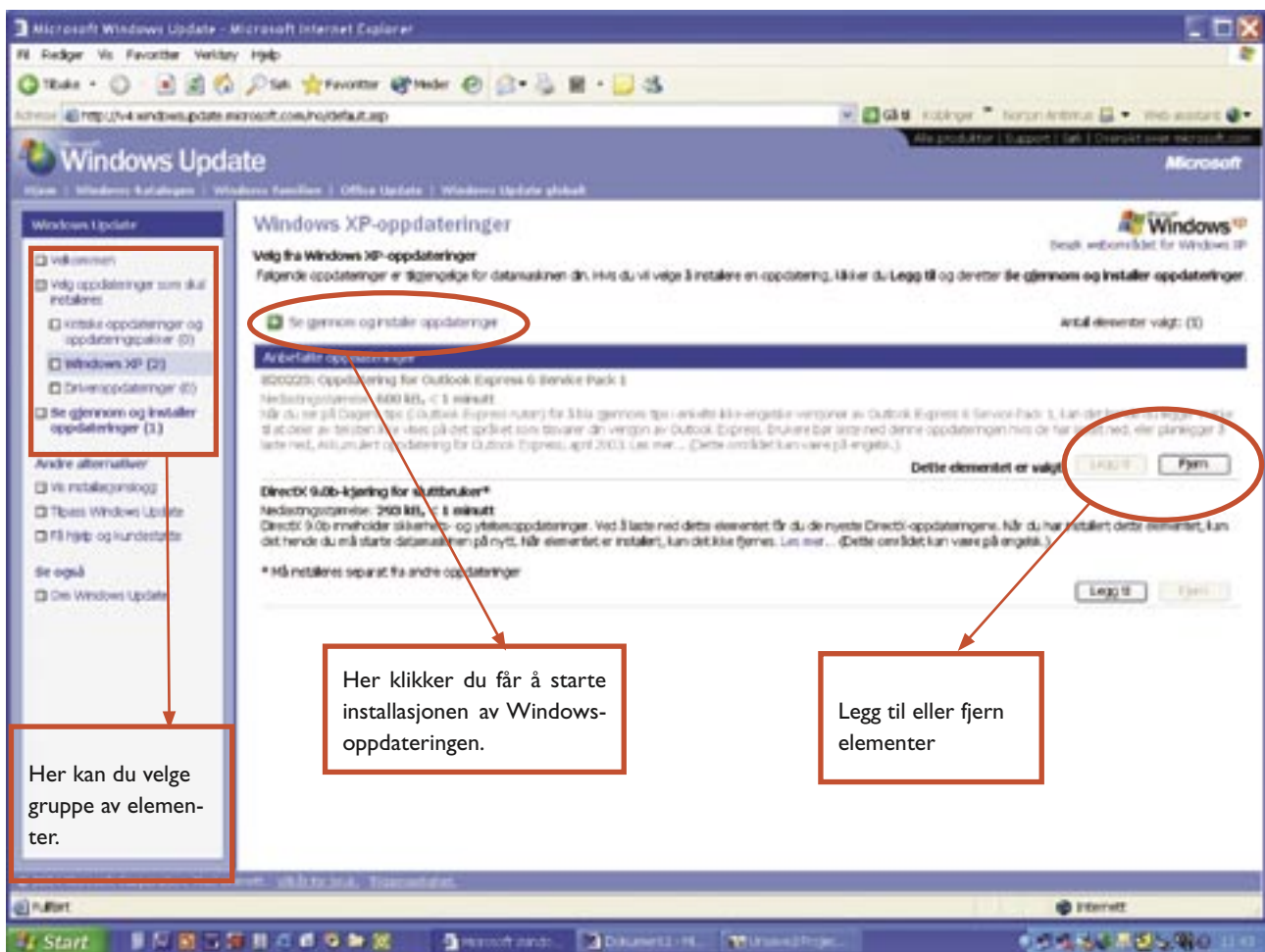

Et eksempel på en meny ved høyreklikk under Mapper i Utforsker.

Oppdater Windows

Uansett hvilken Windows du bruker, bør du oppdatere denne. Virus som Sasser-ormen utnytter sikkerhetshull i Windows, og kan infisere PC-en din.

Av Liv Marit Haakenstad

For å oppdatere Windows åpner du Microsoft Internet Explorer, og velger Verktøy og Windows Update, eller går til adressen <http://windowsupdate.microsoft.com/>. Klikk *Søk etter oppdatering*. Til venstre i skjermbildet finner du en oversikt over de nedlastingene som er tilgjengelige for din versjon av Windows. Velg de du ønsker

å installere ved å klikke *Legg til*. Velg så *Se gjennom og installer oppdatering*. Klikk så *Installer nå*. Filene lastes ned og installeres automatisk. Du kan få beskjed om at du må starte PC-en på nytt for at oppdateringen skal virke. Bruker du Norton Internet Security eller en annen type brannmur, kan det være at du må defaulte denne før nedlastingen.

Skjermdump av Windows Update for Windows XP og Internet Explorer 6.0.

Noen oppdateringer krever en separat nedlasting. Dette får du beskjed om ettersom du velger komponenter som du vil installere.

DIS-chat

Foto fra hjemmesiden

“Så fort kan *du* også finne familien din ved å benytte deg av DISchat”

Av Maya Lillemoen

DIS-Norge (www.disnorge.no) har en tjeneste som kan benyttes for å få kontakt med andre slektsforskere. Ved å bruke den veletablerte pratetjenesten IRC (“Internet Relay Chat”) kan du med tastaturet “prate” uformelt med andre som er “online” samtidig med deg.

Det hele startet med at jeg klikket meg inn på DISchat, og der fant jeg en liste med flere navn, (slektsforskere) som var innom DISchat. De var raske til å ønske meg velkommen og spurte om hvor jeg kom i fra og i hvilke del av landet jeg forsket i. Jeg hadde jo flere fylker, Buskerud, Hedmark, Møre og Romsdal, Nordland og Oslo.

Så langt hadde jeg jo funnet Riegels slekten i Kongsberg, Lindseth familien i Møre og Romsdal som også hadde flyttet til Nordland.

Min oldemor stammer i fra Riegels-familien i Kongsberg, giftet seg med en svenske, Brynte Andersson, senere Andersen. Jeg er så heldig og kan huske min oldemor, jeg kalte henne oldemor på “Løkka”, (Grünerløkka i Oslo). Min mor kunne fortelle at vi var og besøkte oldemor på “Løkka”, som var i Toftesgate. Dette var det eneste jeg visste så langt om min familie i Toftesgate.

Nå hadde jeg vært innom DISchat ofte og hadde blitt “kjent” med flere slektsforskere, og turte nå å spørre om

forskjellige ting, om Riksarkiv, Statsarkiv, By-arkiv, emigranter, skifteprotokoller og masse masse andre ting. Det utrolige er at du får hjelp hele tiden.

Jeg var så heldig å komme i god kontakt med Laila N. Christiansen hun er jo DISchat’s mentor. Hun nevnte at hun skulle på By-arkivet en dag, og hvis det var noen som ønsket hjelp, kunne hun jo bistå oss. Og i den forbindelse fant jeg hele min oldemors og oldefars slekt *i en fei* fra Toftes gate i Oslo.

Jeg visste at min oldefar døde i 1937, og nevnte for Laila at hun skulle lete i folketellingen for Oslo 1936 for Toftesgate, men jeg visste ikke gatenummeret. Hun lurte på om jeg ønsket dette i papirform, selvfølgelig gjorde jeg det.

To dager senere lå konvolutten i postkassa, med folketellingen i fra Toftesgate 32, 1 etasje, oppgang 3, år 1936. På skje-maet sto det oppgitt når familien flyttet til Toftesgate 32 i 1911.

Familien besto av oldemor, oldefar og to sønner, men her manglet det flere barn, jeg visste det skulle være fem barn totalt.

Dette var jo spennende lesning, så jeg sendte en mail til By-arkivet og spurte om de kunne finne familien min i folketellingen for 1912 for å se om det bodde flere i familien der da.

Fikk utrolig rask tilbakemelding i fra By-arkivet, om to dager ville det komme i min postkasse, en utrolig service.

Der stod det at familien flyttet til Toftesgate 32, 9 juni 1911 fra Frognerkilens Bolig i Aker. Og det fantastiske er at alle barna til oldemor og oldefar står listet opp med fødselsdato og fødested.

Denne historien forteller litt om hvor fort *du* kan finne familien din med noen enkle tastetrykk. Hadde jeg ikke benyttet meg av DISchat hadde det vel tatt flere år før jeg hadde oppnådd samme resultat.

Tilslutt vil jeg få takke DIS-Norge som har tilrettelagt for DISchat, samt vår super mentor Laila N. Christiansen i DISchat som gir oss et unikt samarbeid og hjelpeapparat for oss andre slektsforskere.

Du som er slektsforsker, kanskje helt “fersk” også, stikk innom DISchat, der får du garantert hjelp og nyttig informasjon.

Jeg ønsker dere alle en riktig god sommer.

Presise søk etter personer

ved hjelp av kommune- og landsnummer

Det er ofte tidkrevende å følge og identifisere personer som har flyttet en eller flere ganger gjennom livsløpet. Denne artikkelen beskriver hvordan det er mulig å søke mer presist etter personers fødested via Internett hos Registreringssentral for historiske data. For eksempel finner vi 54 personer fra Østfoldkommunen "Skiptvedt" i Kristiania i 1875. Søker vi i stedet etter kommunekode 0127, får vi treff på hele 464 personer fordi søket da også omfatter de mange andre skrivemåtene av dette kommunenavnet. Dette kan anvendes både til å finne personer som var "forsvunnet" pga flytting, og til å lage enkel statistikk over grupper av individer med bestemte kombinasjoner av fødesteder og bosteder i hele eller deler av Norge.

Av Trygve Andersen og Gunnar Thorvaldsen
Registreringssentral for historiske data
Universitetet i Tromsø

PROBLEMET MED DE UPRESISE FØDESTEDENE

Flytting er en faktor som ofte skaper problemer når vi ønsker å følge enkeltindivider eller grupper i historiske kilder. Særlig gjelder det ved leting i kirkebøkene. Dersom en person var døpt i en annen kommune enn der hun bodde seinere, blir det som å finne nåla i høystakken, især dersom dåpslistene ikke er databehandlet. Og selv om vi finner en person med riktig navn og alder i et naboprestegjeld, er det ofte usikkert om vedkommende er "vår" kvinne. De identifikasjonsproblemene som flytting skaper, er ofte kombinert med og forverres av navnelikhet, feil i aldersoppgaver osv. Fra det andre tiåret på 1800-tallet finner vi lister over inn- og utflyttere i kirkebøkene for stadig flere kirkesogn, men disse er notorisk mangelfulle fordi så mange sparte seg bryderiet og utgiftene med å skaffe eller levere presteattest når de flyttet.

Siden den nominative folketellinga i 1801 ikke inneholdt noen rubrikk for fødested, er heller ikke den noe godt instrument for identifikasjon av migranter. Men fra og med 1865 har folketellingene inneholdt opplysninger om fødested, gjerne i form av navnet på det prestegjeldet eller den kommunen hvor hvert individ ble født. Angivelsen av fødested ble stadig mer presis fra folketelling til folketelling etter som instruksene fra Statistisk sentralbyrå forklarte tellerne at man ønsket en entydig spesifikasjon av navnet på fødestedskommunen, og etter som tellernes geografikunnskaper ble bedre. Men fortsatt finner vi mange problematiske stedsnavn, kanskje især i byene hvor det var mange innflyttere og hvor listene skulle føres av huseierne selv, ikke av lærerne slik regelen var på landet. Antall skrivemåter av ett og samme kommunenavn er ganske oppsiktsvekkende. For eksempel er Skiptvet kommune ført på 150 ulike måter i fødestedsrubrikken i folketellinga 1900.

Selv om kommunene har vært de viktigste administrative enhetene på lokalt nivå i Norge siden 1837, fortsatte mange med å angi prestegjeld i stedet, det var forresten regelen i 1865-tellinga. Folketellere flest hadde ikke full oversikt over hva som var aktuelle administrative og kirkelige inndelinger rundt

omkring i landet. Dermed kom de ofte i skade for å angi deler av en kommune, f.eks. et tettsted eller et sogn i stedet for navnet på hele kommunen. Det kan altså stå Virik, som er en entydig betegnelse på et tettsted i utkanten av Sandefjord. Tvetydige stedsbetegnelser er et betydelig større problem. Nes er brukt som kommunenavn både i Akershus, Hedmark, Buskerud og Vest-Agder, i tillegg til at det er navn på kirkesogn i Telemark og Sør-Trøndelag. Bø kommune fins både i Telemark og i Nordland og blir vanskelig å stedfeste dersom ikke amt eller fylke er angitt. Heldigvis hadde Statistisk sentralbyrå fra og med 1891 utstyrt tellerne med en liste over tvetydige kommunenavn, noe som økte presisjonen. Forsatt mangler imidlertid mange innførsler om personer fra Nes, Bø, Vik og andre homonyme stedsbetegnelser slik presisjon. Enkelte tilfeller kan bestemmes mer eksakt fordi der også er ført et gårdsnavn. Fjellså i Nes kan således entydig føres tilbake til Nes ved Flekkefjord i 1875-tellinga ved å slå opp i RHDs utgave av 1886-matrikkelen på Internett, mens overfor andre tilfeller av Nes må vi bare gi tapt.

Navn på landskap eller regioner er ført for en del personer; det kan stå Lofoten eller Nordland, og i begge tilfeller blir det umulig å bestemme kommunen

s fødested

nøyaktig ut fra folketellinga, vi må nøye oss med å angi fylke. Andre ganger er bare navnet på en gård eller et tettsted innenfor en kommune ført. Hvis dette stedsnavnet er entydig innenfor Norges grenser, kan vi bestemme kommunen, i motsatt fall har vi et tvilstilfelle. (Det spesialtilfelle at identiske stedsnavn er brukt både i Sverige og Norge, har vi valgt å se bort fra, men det forekommer at svensker bare er ført med sitt svenske socken som fødested, f.eks. Tosne socken i Bohuslän.) Det befant seg over 70 000 personer med fødesteder i utlandet her i landet i 1900, færre i 1865 og 1875. Disse bør også knyttes til sine fødesteder på en presis måte, men for utlendingene har vi nøyd oss med å bestemme landet nøyaktig, med unntak av Tyskland som var delt inn i stater fram til 1870. Dessuten er stat i USA spesifisert fordi så mange var født der, især som barn av tilbakevandrede emigranter.

STANDARDISERING MED KOMMUNE- OG LANDSNUMMER

For å skille klart mellom de opprinnelige stedsbetegnelsene i kildene og den mer presise informasjonen om fødested i vår database, har vi valgt tallkoder i den sistnevnte. For Norge har vi anvendt de kommunekodene som er utviklet av Statistisk sentralbyrå. Hver kommune er betegnet med en firesifret tallkode, hvor de to første sifrene angir fylke, slik det er angitt i tabellen. De norske fylkene er altså angitt med topografiske tallkoder fra 01 (Østfold) til 20 (Finnmark), hvor 03 er Oslo og 13 Bergen. De to siste av de fire sifrene spesifiserer så kommuner innenfor hvert fylke, og når nest siste siffer er null, har vi tradisjonelt å gjøre med en bykommune. Systemet er altså hierarkisk, men det er også historisk. Ikke bare dagens, men alle administrative enheter som noen gang har vært en

selvstendig kommune, har fått sin egen unike tallkode. Dessverre har enkelte kommunenummer de siste årene fått endret sin betydning, men dette skaper ingen problemer hvis vi holder oss til det opprinnelige systemet.

For perioden fram til 1990 var kommunenumrene unike, slik det framgår av lister som er tilgjengelige på Registreringssentralens hjemmesider, jfr www.rhd.uit.no/kommuner/kommuner.html og www.rhd.uit.no/format/fs_koder.html.

Ideelt sett skulle vi bare ha anvendt nummer for kommuner som var særskilte administrative enheter i det aktuelle folketellingsåret. Så enkelt er det ikke, siden fødestedsrubrikkene i folketellingsskjemaene inneholder en rekke navn på kommuner som først ble selvstendige noe seinere. For eksempel forekommer kode 1923 for Øverbygd i Målselv i våre søkbare folketellinger fra 1865 til 1900, selv om denne bare var egen kommune i perioden 1925 til 1964. Dette problemet løses ved å bruke mulighetene til å søke på flere kommunenummer samtidig (se nedenfor). Som nevnt over, er det imidlertid en rekke problematiske stedsnavn som ikke kan gis en entydig kommunekode. Det gjelder landskapsnavn som for eksempel "Gulbrandsdalen" som omfatter flere kommuner og hvor vi må nøye oss med kode 0500 for Oppland fylke. Når fødestedet er tvetydig, kan vi heller ikke gi det en bestemt kommunekode. Alle forekomster av for eksempel "Nes" i Norge kodes under ett og det er da ikke mulig å si hvilken av de fire kommunene med dette navnet som er ment. Men det må være lov å anta at det menes Nes i Norge og ikke i Sverige. Dermed har vi gitt slike tvetydige ste-

Nr	Fylker osv
00	Stater i USA
01	Østfold
02	Akershus
03	Kristiania
04	Hedmark
05	Oppland
06	Buskerud
07	Vestfold
08	Telemark
09	Aust-Agder
10	Vest-Agder
11	Rogaland
12	Hordaland
13	Bergen
14	Sogn og Fjordane
15	Romsdal
16	Sør-Trøndelag
17	Nord-Trøndelag
18	Nordland
19	Troms
20	Finnmark
30	Land i Sør-Amerika
40	Land i Europa
50	Land i Asia
60	Land i Afrika
70	Land i Oseania
90	Til sjøs o.l.
99	Ukjent

Tabellen viser samsvar mellom amt, fylker, stater eller verdensdeler og de to første sifrene i systemet for koding av fødesteder i folketellingene.

der landskode 4040 for Norge. Når vi ikke finner en person ut fra en bestemt kommunekode, kan det altså lønne seg å forsøke et søk etter kode 4040, eventuelt kombinert med en avgrensning ut fra antatt bosted.

Presise søk etter personers fødested

SØKING VED HJELP AV KOMMUNENUMMER

Søking ved hjelp av kommunenummer gjøres i det avanserte søkesystemet for folketellinger som er tilgjengelig fra RHDs hovedside (www.rhd.uit.no) på Internett, se figur 1. Her kan man krysse av for hvilke datafelt som skal vises i søket, og hvilke kriterier som skal oppfylles for å få tilslag. Den enkleste form for søking ved hjelp av kommunenummer er å taste inn nummeret til en relevant kommune i fødestedsfeltet, slik det er vist i figur 1. Eksemplet ber om en liste over personer som er født i kommune nummer 1922, Bardu i Troms. Det spiller da ingen rolle om fødestedsfeltet i den originale folketellinga inneholder en atypisk stavemåte ("Bardo") eller om det er mer spesifikt angitt ("Foshaug, Bardu"). Siden søket også omfatter personer som stadig bodde i Bardu i den aktuelle folketellinga så vel som utflyttere, vil vi få hele 1501 treff i år 1900. Dette er mer enn vi normalt kan håndtere, og det er derfor vanlig å

Figur 1: Skjerm bilde for avansert søking i folketellingene

Fødested	1840
Fødested	1840-
Fødested	1840!
Fødested	1840-1849
Fødested	1840-1849!
Fødested	1840<
Fødested	1840>
Fødested	18*

Figur 2: Eksempler på bruk av kommunenummer ved presis søking etter personers fødesteder i folketellingene.

avgrense søket, f eks ved å velge å søke bare blant dem som bodde i et utvalg av kommuner, f eks nabokommunene. Dette kan gjøres ved å krysse av for Troms nederst i skjerm bildet og deretter be om å få en liste over kommunene i dette fylket for videre avgrensning. Det fins imidlertid en snarvei til å oppnå noe

lignende. Hvis man skriver "1922!", dvs kommunenummeret med et utropstegn etter, vil programmet liste alle som var født i Bardu, men utelate dem som fortsatt bodde der i den aktuelle folketellinga. Det er registrert 239 utflyttere fra Bardu i 1900-tellinga.

1) Eksemplet viser søk på alle personer som har fødesteds-koden 1840 (Saltdal kommune i Nordland). Ved å skrive **1840** som søkekriterium vil kun personer med Saltdal kommune som fødested bli listet opp.

2) Eksemplet viser søk på alle personer som *ikke* har fødesteds-kode 1840. Søkemåten kan brukes for å liste opp alle som er født utenfor en valgt kommune. Ved f eks å skrive **1840-** som søkekriterium og samtidig avgrense søket geografisk til Saltdal kommune, vil alle som bor i Saltdal kommune, men som er født utenfor kommunen, bli listet opp.

3) Eksemplet viser søk på alle personer som har fødesteds-kode 1840, men ekskluderer søk i Saltdal kommune. Søkemåten kan brukes for å liste opp alle som er født i Saltdal foruten de som er bosatt i Saltdal. Ved f eks å skrive **1840!** som søkekriterium og avgrense søket geografisk til Nordland, vil alle som er født i Saltdal og bosatt i Nordland forutenom Saltdal, bli listet opp.

4) Eksemplet viser søk på alle personer som har fødesteds-kode fra og med 1840 til og med 1849. Ved f eks å skrive **1840-1849** som søkekriterium vil alle som er født i kommunene fra og med Saltdal til og med Hamarøy bli listet opp i stigende rekkefølge for kommunenummer.

5) Eksemplet viser er en kombinasjon av søk i eksempel 3 og 4. Ved f eks å skrive **1840-1849!** som søkekriterium vil alle som har fødested fra og med kommunenummer 1840 til og med 1849, men hvor man ekskluderer søk i de nevnte kommunene, bli listet opp.

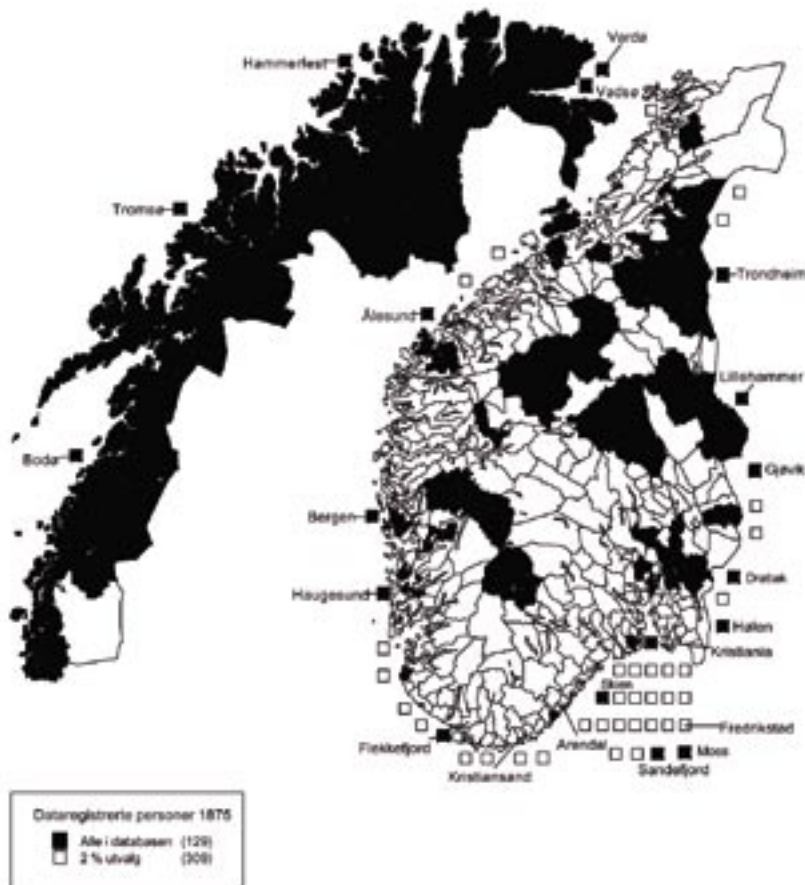
6) De tre eksemplene viser søk som gir mulighet til å søke på intervaller av fødesteds-koder. Intervallene markeres ved tegn, *større-enn* (>), *mindre-enn* (<) eller *stjerne* (*) eller en kombinasjon av disse. Selv om større- og mindre-enn tegnet plasseres bak fødesteds-koden, blir dette behandlet som om det er plassert framfor fødesteds-koden. **1840<** lister opp alle personer med fødesteds-kode mindre enn 1840. **1840>** lister opp alle personer med fødesteds-kode større enn 1840. **18*** søker på alle med fødesteds-kode som begynner på 18. I dette tilfellet vil det si Nordland fylke.

Figur 3: Skjerm bilde med personer født i USA ifølge folketellinga 1900 etter søk på fødested er lik 0100<

Andre søkemuligheter innebærer å søke etter et intervall av kommunenummer med bindestrek mellom, nummer som er større enn en bestemt verdi "1922>", eller nummer som er mindre enn et bestemt kriterium, "1922<". Stjerne ("*") er trunkeringstegn, den brukes til å avkorte kommunenummer, f.eks. "19*". Dessuten kan vi søke etter personer som ikke var født i en bestemt kommune, ved å plassere et minustegn etter kommunenummeret ("1922-") finner personer som ikke var født i Bardu). Intervall av kommunenummer er særlig nyttig for å avgrense noen nabokommuner. Søking etter "1922-1943" vil da gi folk født i kommunene i Troms fra Bardu og nordover, mens "1922>" også vil inkludere folk født i Finnmark. "1922<" vil derimot spesifisere personer som var født i kommuner med et nummer lavere enn Bardu, grovt sett hvor som helst i landet sør for Bardu. "19*" gir alle individer født i Troms fylke (39899 personer i 1865).

Systemet blir ekstra fleksibelt og slagkraftig når den nevnte søking etter personer ut fra deres fødesteder

Figur 4: Norges kart som skiller mellom kommuner hvor folketellinga 1875 er registrert fullt ut (skraver) og resten hvor bare et representativt utvalg på 2 prosent er digitalt transkribert.

kombineres med avkrysning av bostedskommuner og bostedsfylker nederst i skjerm bildet. For eksempel er det mulig å søke etter individer født sør for Bardu som bodde i Målselv i 1865, 1875 eller 1900. Boksene i figur 2 gir ytterligere eksempler på hvordan søk etter personers fødesteder og bosteder kan kombineres. Husk at søk hvor større enn (>), mindre enn (<) og trunkeringstegn (*) brukes, kan gi tilslag på hundretusener av personer og ta lang tid. Å avgrense slike søk til å bare omfatte personer bosatt i deler av

landet er derfor sterkt å anbefale. Det er også mulig å avgrense søkene til bare å omfatte ett kjønn, bestemte fødselsår, noen yrkesgrupper osv.

Folketellingene fra 1865 og 1900 er i sin helhet skrevet av for databehandling, dels av Teleslekt (senere overført til Riksarkivaren), dels av Registreringssentral for historiske data. Kvaliteten på disse norske kildene er generelt sett så god at de omfatter nesten alle innbyggerne i landet. 1875-

Forts. side 22

Bli en bedre fotograf

De fleste av oss har et eller annet forhold til fotoapparatet, enten det er filmbasert eller digitalt kamera. Mange av oss har en gang kjøpt et kamera for å ta noen feriebilder, og så blir det lagt i en skuff og etter hvert nesten glemt.

Av Knut Winje

Så en dag treffer initiativet deg med full tyngde, og du vil fornye dine fotokunnskaper. Etter mye leting finner du det en gang så betydningsfulle apparatet. Etter å ha børstet støvet av det som en gang var noe alle var opptatt av å smile til, finner du kanskje et kamera som ikke helt kan sammenlignes med dagens standard.

Fortvil ikke. Her kommer hjelpen du trenger for å komme i gang igjen.

Etter en runde med studier av knapper og tall både her og der, husker man de glade minnene fra sommerferien. Årstallet ser du i albumet. Samtidig får du bekreftet at bilder, ja det kan du ta, ingen tvil om det.

Noen av bildene er riktignok tatt med noe usikker hånd, noen litt uklare eller heller ute av fokus, noe man selvfølgelig har en forklaring på. Det skyldtes selvfølgelig at det man skulle ta bilde av beveget seg raskere en du hadde tenkt deg på forhånd. Resultat: hesten eller bilen eller hva det var, er en smule uskarp mens resten av bildet, som egentlig bare er rammen rundt det som skulle bli det helt store, er skarp.

Slik kan vi holde på lenge. Ser vi på kameraet, er det jo ikke noe annet enn et lite hus som inneholder film, eller en minnebrikke i de moderne kameraene.

Kameraoverføringene inne i huset, enten det er den ene eller den andre typen er stort sett lik, med mekaniske hendler eller ledninger som overfører våre ønsker fra utvendige knapper til objektivet. Men prinsippene er de samme hele tiden. Tro derfor ikke at man oppnår et "magisk" resultat, bare fordi

man har investert i et digitalt kamera. Du må selv tenke fremdeles. Du må selv være den kreative som skal komponere et lite stykke kunstverk. La oss da se, eller skal vi kanskje si repetere, grunnprinsippene for hvorfor noen tar bedre bilder enn andre.

Dette viser de forskjellige blender-åpningene, som forteller sitt tydelige språk; Jo større blenderåpning, jo mer lys slipper du inn på filmen. Her vil du selv bestemme hvor mye lys som er det riktige. OBS! Dette gjelder både filmbaserte og digitale kameraer. Det

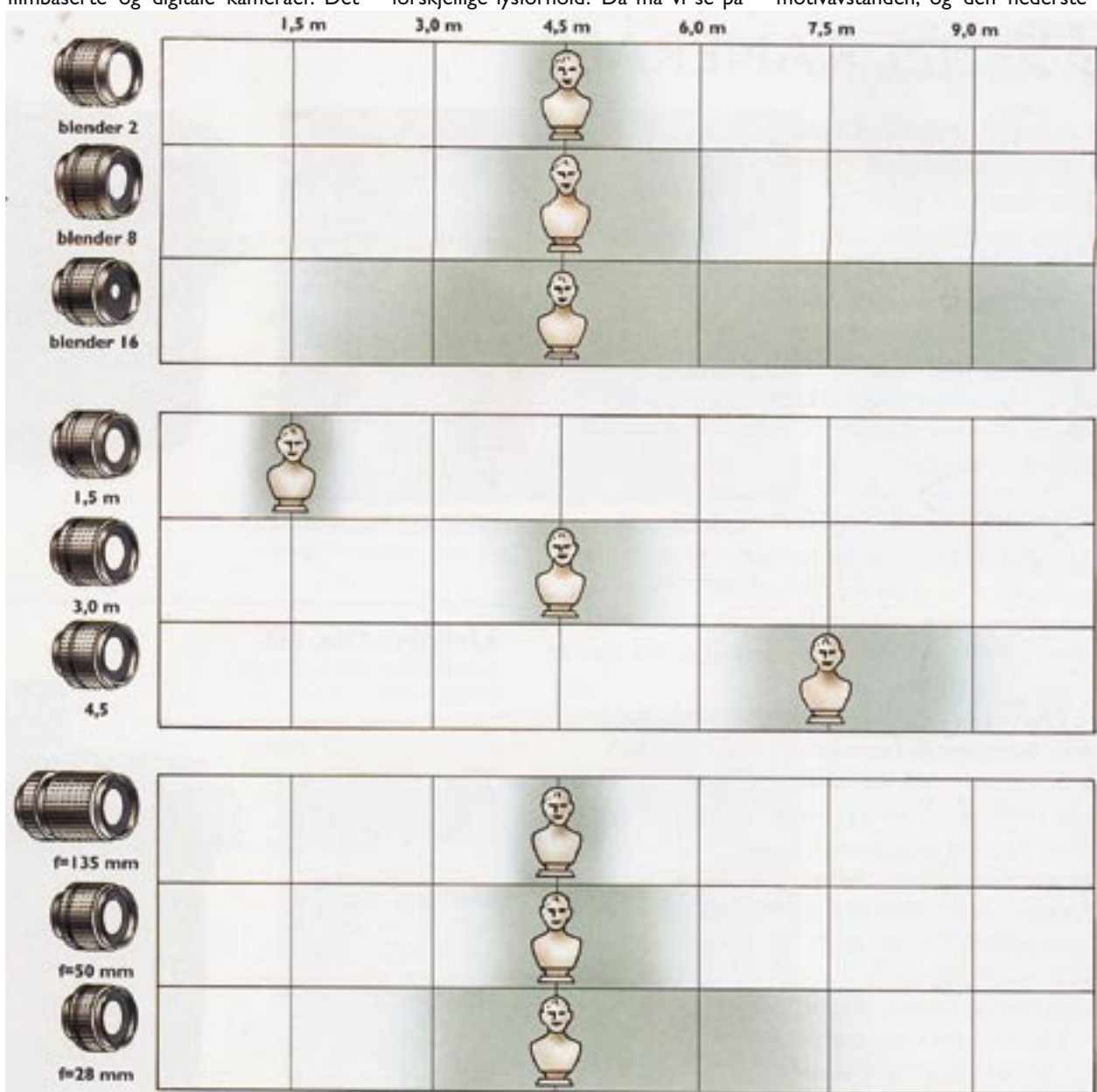
siste har egne programmer innebygget for dette (det er lov til å lese bruksanvisningen på kameraet).

VISUELL GRAFISK TABELL

Hva er da det riktige å bruke under de forskjellige lysforhold? Da må vi se på

vår visuelle grafiske tabell.

Her kan vi se at skjemaet er delt i tre. Øvre del som forteller om blender-åpningens innvirkning på dybdeskarp-heten, neste del forteller deg om motivavstanden, og den nederste om

Bli en bedre fotograf

dybdeskarpheiten, alle med ulike objektiver. Skulle du være i tvil om hva slags brennvidde du har på ditt objektiv, ser du det utenpå den ytterste linseringen i front av kameraet ditt.

Ved bruk av denne tabellen kan du lett orientere deg i din fotokomposisjon. Litt øvelse på dette og du føler at du

har det meste under kontroll, noe du faktisk også har.

ULIKE BRENNVIDDER

Dette viser i praksis hva som skjer ved riktig bruk av tabellen vår.

Bilde 1

Disse tre personene er plassert med en meters innbyrdes avstand og opptaket er gjort med et objektiv på 80 mm. Blender 2,8 er brukt på de tre første bildene, fokuspunktet er på den første personen.

Bilde nr. 2

Viser at fokuspunktet er på mannen i midten. Nå er forgrunnen uskarpt, og da fokuspunktet er flyttet lenger bak, vil bakerste person bli noe skarpere enn i bilde 1.

Bilde nr. 3

Viser at fokuspunktet er flyttet til bakerste person. Skarphetsdybden øker såpass mye at bakgrunnen trer tydeligere frem, og personen foran blir enda mer uskarpt.

Bilde nr. 4

For å øke skarphetsdybden slik at alle tre personene, pluss bakgrunnen kommer inn i skarphetsområdet, må blenden juster opp fra 2,8 til 22. Fokuspunktet er lagt til mannen i midten.

På denne måten kan du på en enkel måte styre inntrykket du ønsker å få frem i bildet.

Så var det en vinkelvurdering av de forskjellige objektivene, her ser du hvordan de forskjellige objektivene utfyller hverandre.

BRENNVIDDE OG SYNSVINKEL

Som vi ser øverst på neste side, er dette fire helt ulike bilder, da forstår man lettere hva de ulike objektivene vil gi av resultater, og hvilke motiver de passer best til.

La nå ikke alle disse tingene avskrekke deg, eller at du føler deg forlegen ved å uttale: *Nei jeg har bare et vanlig kamera jeg, og ikke er det spesielt dyrt heller.* Vær stolt av ditt kamera. Hva andre har er helt uinteressant. Du skal vise at du mestrer det du har enten det er slik eller sånn.

Hadde du ikke et teleobjektiv så du? Nei vel, dette retter du raskt på ved å gå så nær objektet du kan, og du har løst den saken.

I vår digitale verden kan du også digitalisere bildet ditt, og da er det du som bestemmer med PC-en eller Mac-en hvor mye "teleobjektiv" du vil ha.

Har du anskaffet deg et digitalt kamera, er dette ikke noe problem, da bildene går direkte inn i din datamaskin og du ser på skjermen hva du har. Vær ikke

redd for å zoome inn bildet ditt, og deretter beskjære det, slik at du vil bli stående med et foto som viser hva du tenkte i det øyeblikket du tok bildet.

Ta ikke med deg alt annet som du ser hvis dette ikke skaper en naturlig ramme rundt bildets poeng. Det siste bilde viser jo en frosk blant strå ute i naturen, her var bildet opprinnelig tatt med et mye større bildefelt, og ved å zoome inn bildet i datamaskinens bildehåndteringsprogram har du kommet så nær du egentlig ville under opptaket, uten å skremme vekk frosken, og du har et glimrende bilde, komponert helt riktig.

Mange har spurt meg hvilket objektiv jeg anbefaler å bruke. Svaret er egentlig lett, samtidig blir det vrient når jeg spør: Hva skal du fotografere? Eller hva ønsker du skal være det fremtredende i

bildets fokuspunkt. Som du ser av eksemplene er det hele tiden du selv som bestemmer hva som skal være bildets viktigste faktor. Vær derfor bevisst på hva du vil med hvert bilde du tar, og du får resultatene du ønsker.

Når du en dag skal ut for å prøve deg som fotograf, men ikke har noen spesielle planer om hva du skal ta bilder av, kan det være en ide og tenke gjennom rekken av grunnreglene for gode bilder. Det gir resultater.

VÆR FANTASIRIK

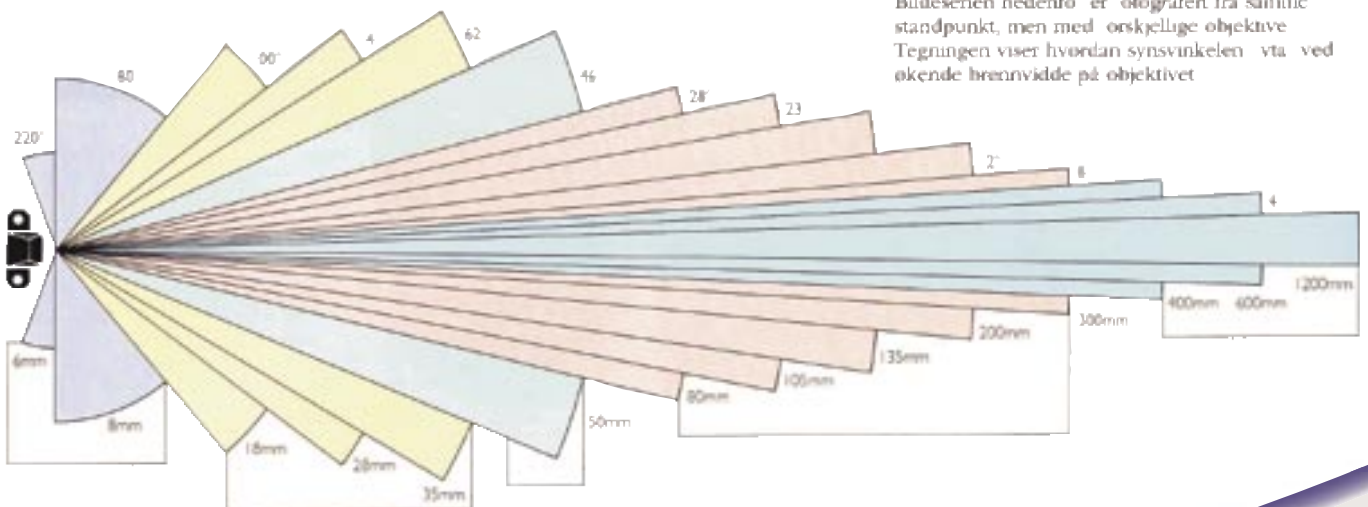
Som en "standard" bør du ta flere bilder med forskjellig komposisjon. Dette vil gi ditt arbeid mer variasjon å gå på når du senere skal gjøre sluttarbeidet i ditt digitale mørkerom.

LUKKERHASTIGHETEN

Hold høy nok lukkerhastighet. Dette gir deg flere gode bilder. Det er ikke alltid så lett å holde kameraet i ro uten stativ. Bruker du et standardobjektiv, husk å ikke gå under 1/60 sek.

BRENNVIDDE OG SYNSVINKEL

Bildeserien nedenfor er fotografert fra samme standpunkt, men med forskjellige objektive. Tegningen viser hvordan synsvinkelen øker ved økende brennvidde på objektivet.

Bli en bedre fotograf

Bruker du teleobjektiv, eks. 200 mm, må du huske at regelen om minste lukkerhastighet er 1 dividert på brennvidden.

Eks. Et 200mm objektiv trenger minimum minst 1/200 sek.

BRUK FOKUS MED VARSOMHET.

Bruker du store blenderåpninger for å få til små skarphetsområder, dette gjelder spesielt ved næropptak, gir dette fine bilder med et dramatisk fokusområde. Vær bevisst på hva du vil oppnå med din komposisjon. Dette

kan du også utnytte for å få frem fine tredimensjonale effekter, eller fremheve hvilket dybdeperspektiv du arbeider med.

KAMERA MED AUTOFOKUS

Skal du ta bilde av to eller flere personer, må du passe på å ikke plassere fokuspunktet mellom to personer. Sett punktet på en av to personer, hvis ikke får du personene på bildet uskarpe, noe du som regel ikke ønsker.

BRUK FORGRUNNEN

Skal du ta et oversiktsbilde utendørs hvor du har en spesifikk bygning som skal fremheves, sørg for å få noe mer med helt i forgrunnen, dette vil vise fin dybde i bildet.

DIGITALE UTSNITT

Har du et normal- eller vidvinkelobjektiv på ditt kamera? Ta dine bilder som de er, husk at når du får det inn i datamaskinen kan du lage forskjellige utsnitt av ett og samme bilde, noe som viser at du sto mye nærmere en du i virkeligheten gjorde, og med god bildekvalitet.

Øver du på disse tingene og du blir sikker på det, er du klar for mer avanserte bildeeffekter i tiden fremover. Men husk feriebildene i år, de kan bli enda bedre med deg som er blitt en god fotograf.

Presise søk etter personers fødested

Forts. fra side 17

tellinga er imidlertid bare fullstendig transkribert for deler av landet; dvs Nord-Norge samt Kristiania, Bergen, Trondheim og en del andre kommuner i Sør-Norge, se norgeskartet i figur 3. Fra resten av de sør-norske kommunene har vi trukket et tilfeldig og representativt utvalg på to prosent av husholdene til statistisk bruk. Utvalget er tilgjengelig for søking, men gir selvsagt verken fullstendige lister over personer eller brukbare opptellinger i søkeprogrammet. Vær også oppmerksom på at det er lagt inn en begrensning i antall individer som vil vises på dataskjermen etter hvert søk, normalt 200. Dette er gjort for å ikke overbelaste søkesystemet og datanettet med overføring av persondatamengder som det kanskje ikke var meninga å bestille.

Systemet vil imidlertid alltid fortelle hvor mange individer som totalt ble omfattet av hvert enkelt søk. Ut fra dette kan søket avgrenses nærmere, og noen ganger deles opp i et par søk. Registreringssentral for historiske data tar imidlertid gjerne imot tilbakemeldinger fra brukere som har behov for å liste opp flere individer enn 200 i samme søk, eller som har andre synspunkter på søkesystemene.

For mange vil det være interessant å se hvor typiske eller atypiske egne forfedre var i forhold til hele befolkninga i en kommune, et fylke eller i hele landet. Det kan gjøre i det avanserte søkesystemet ved å søke etter alle som hadde samme kjønn, fødested, fødselsår, bosted, kanskje også yrke, sivilstand osv. Igjen er det viktig å avgrense søket, det er neppe spesielt nytt og interessant å få

vite at titusener av kvinner var født i et bestemt år. Især i Storbritannia har det vært arbeidet med å slike knytte forbindelseslinjer mellom genealogi og sosial- og befolkningshistorie. Bøkene *Studying Family and Community History. 19th and 20th Centuries* av Michael Drake og andre (Cambridge 1994) kan anbefales, se for øvrig Ståle Dyrviks anmeldelse i tidsskriftet *Heimen*, nr 1 1996.

Vi takker for bruk av data transkribert og overført fra Teleslekt, Digitalarkivet, Statsarkivet i Bergen, DIS Oslo/Akershus-KROA, Dovre dataarkivet, Klepp historielag og andre. Lars Nygaard i Riksarkivet takker vi både for hjelp med dataoverføring og for kommentarer til denne artikkelen.

SEPTEMBER

- ✖ **1. september 18:30 DIS-Oslo/ Akershus** arrangerer bydelsvandring, Vålerenga Prestegård m/Vålerenga Historielag.
- ✖ **2. september 18:00 DIS-Rogaland** Slektssdrøs og Internett, Stavanger, Godalen vgs
- ✖ **2. september 18:30 DIS-Sør-Trøndelag** arrangerer møte, Rostenhallen
- ✖ **2. september 20:00 DIS-Salten slekts-historielag** arrangerer møte, Bodø bibliotek. Problemløserkveld, Kort innføring i gotisk skrifttyding med Torbjørn Seiring.
- ✖ **4.-5. september 11:00 DIS-Aust-Agder** er på Sørlandets hobby og fritidsmesse i Arendal, Myra
- ✖ **6. september 19:00 DIS-Vestfold** arrangerer møte i Sandefjord, Ranvik ungdomsskole
- ✖ **7. september 18:30 DIS-Rogaland** Brukermøte Embla Familie og Slekt, Sandnes, Lura Bydelshus
- ✖ **8. september 18:30 DIS-Vestfold** arrangerer møte på Stokke bygdetun. DIStreff
- ✖ **11. september 11:00 DIS-Østfold** arrangerer møte i Bøndenes hus, Råde
- ✖ **13. september 18:30 DIS-Telemark** "Slektssøge frå Kviteseid" og bruk av phpGedVieVW-programmet, Porsgrunn Bibliotek v/Geir Håkon Eikland
- ✖ **14. september 00:00 DIS-Oslo/ Akershus** arrangerer møte i Nittedal Bibl.
- ✖ **14. september 18:30 DIS-Rogaland** Brukermøte Brothers Keeper, Sandnes, Lura Bydelshus
- ✖ **15. september 18:30 DIS-Rogaland** Stavanger. Prosjekt gravplasser, og en titt på ny registreringsstandard "Kyrre". v/Gunnar Borvik
- ✖ **15. september 19:00 DIS-Hordaland** arrangerer møte, Bergen, Kronstad Hovedgård
- ✖ **16. september 18:30 DIS-Vestfold** arrangerer møte på Stokke bygdetun. "Fra Lorens Berg til digitale duppeditter. Gamle bygdebøker og internett - du trenger begge deler:" v/ Lars Harald Alstadsæter
- ✖ **20. september 19:00 DIS-Aust-Agder** avholder medlemsmøte, Arendal, Kløckers hus. Demostrasjoner av slektsprogrammer.
- ✖ **30. september 18:30 DIS-Rogaland** Brukermøte Family Tree Maker, Sandnes Bibliotek (Kartevoll-rommet), 4.etg.
- ✖ **30. september 20:00 DIS-Salten slekts-historielag** arrangerer møte, Bodø bibliotek

OKTOBER

- ✖ **4. oktober 19:00 DIS-Vestfold** arrangerer møte i Sandefjord, Ranvik ungdomsskole
- ✖ **5. oktober 18:30 DIS-Rogaland** Brukermøte Embla Familie og Slekt, Sandnes, Lura Bydelshus
- ✖ **7. oktober 18:00 DIS-Rogaland** Slektssdrøs og Internett, Stavanger, Godalen vgs
- ✖ **7. oktober 18:30 DIS-Sør-Trøndelag** arrangerer møte, Rostenhallen
- ✖ **9. oktober 11:00 DIS-Østfold** arrangerer møte i Bøndenes hus, Råde. Hvordan finne personer av Romanislett i de ulike kilder v/Inger Kvenodd, DIS-Telemark
- ✖ **11. oktober 18:30 DIS-Telemark** arrangerer møte, Porsgrunn Bibliotek. Forberedelse til Slektsforskerdagen.
- ✖ **12. oktober 18:30 DIS-Rogaland** Brukermøte BK, Sandnes, Lura Bydelshus
- ✖ **13. oktober 18:30 DIS-Vestfold** arrangerer møte, Stokke bygdetun
- ✖ **16. oktober 10:00 DIS-Vestfold** reiser til Statsarkivet på Kongsberg. Oomvisning og vi får se Norges eldste kirkebok fra Andebu.
- ✖ **18. oktober 19:00 DIS-Aust-Agder** avholder medlemsmøte i Arendal. Aust-Agder Arkivet for omvisning og informasjon
- ✖ **20. oktober 18:30 DIS-Rogaland** Medlemsmøte i Stavanger, Godalen videregående skole. V/Kjell Dahle, Godalen vgs.
- ✖ **20. oktober 19:00 DIS-Hordaland** arrangerer møte i Bergen, Kronstad Hovedgård
- ✖ **21. oktober 18:30 DIS-Vestfold** arrangerer møte på Stokke bygdetun. Jan Ingar Hansen snakker om lokalhistorisk arkiv i Horten.
- ✖ **28. oktober 18:30 DIS-Rogaland** Brukermøte Family Tree Maker, Sandnes Bibliotek (Kartevoll-rommet), 4.etg.
- ✖ **30. oktober Slektsforskerdagen 2004:**
DIS-Oslo/Akershus: Høgskolen i Oslo
DIS-Vestfold: flere steder i Vestfold
DIS-Buskerud: Kongsberg, Drammen
DIS-Sør-Trøndelag: Trondheim Folkebibl.
DIS-Telemark: Porsgrunn Bibliotek
DIS-Rogaland: Sandnes Kulturhus
DIS-Buskerud: Hønefoss, Ringerike folkebibl.
DIS-Troms: Tromsø
DIS-Salten slekts-historielag: Bodø, City Nord

NOVEMBER

- ✖ **1. november 19:00 DIS-Vestfold** arrangerer møte i Sandefjord, Ranvik ungdomsskole

- ✖ **2. november 18:30 DIS-Rogaland** Brukermøte Embla Familie og Slekt, Sandnes,
- ✖ **3. november 18:00 DIS-Oslo/Akershus** arrangerer medlemsmøte, Oslo, Deichmanske Bibliotek, Henrik Ibsens gate 1 Foredrag.
- ✖ **4. november 18:00 DIS-Rogaland** Slektssdrøs og Internett, Stavanger, Godalen vgs
- ✖ **4. november 18:30 DIS-Sør-Trøndelag** arrangerer møte i Rosten hallen
- ✖ **4. november 20:00 DIS-Salten slekts-historielag** arrangerer møte, Bodø bibliotek. Problemløserkveld,
- ✖ **8. november 2004 18:30 DIS-Telemark** arrangerer møte, Porsgrunn Bibliotek
- ✖ **9. november 18:30 DIS-Rogaland** Brukermøte Brothers Keeper, Sandnes,.
- ✖ **10. november 18:30 DIS-Vestfold** arrangerer møte på Stokke bygdetun
- ✖ **13. november 11:00 DIS-Østfold** arrangerer møte, Bøndenes hus, Råde
- ✖ **15. november 19:00 DIS-Aust-Agder** avholder medlemsmøte i Arendal, Kløckers hus. "Bankkrakket i Arendal"
- ✖ **17. november 18:30 DIS-Rogaland** Medlemsmøte, Statsarkivet i Stavanger. Innvandring til Norge 1814-1940.
- ✖ **17. november 19:00 DIS-Hordaland** arrangerer møte i Bergen, Kronstad Hovedgård
- ✖ **18. november 18:30 DIS-Vestfold** arrangerer møte, Stokke bygdetun. Valg av slekts-program v/Ole Bjørn Darrud.

DESEMBER

- ✖ **2. desember 18:00 DIS-Rogaland** Slektssdrøs og Internett, Soma, Godalen vgs
- ✖ **2. desember 18:30 DIS-Sør-Trøndelag** arrangerer møte, Rostenhallen
- ✖ **2. desember 20:00 DIS-Salten slekts-historielag** arrangerer møte, Bodø bibliotek
- ✖ **6. desember 19:00 DIS-Vestfold** arrangerer møte i Sandefjord, Ranvik ungdomsskole
- ✖ **7. desember 18:30 DIS-Rogaland** Brukermøte Embla Familie og Slekt i Sandnes,.
- ✖ **11. desember 11:00 DIS-Østfold** arrangerer møte, Bøndene Hus, Råde
- ✖ **13. desember 18:30 DIS-Telemark** arrangerer julemøte, Porsgrunn Bibliotek
- ✖ **15. desember 19:00 DIS-Hordaland** arrangerer julemøte i Bergen, Kronstad Hovedgård
- ✖ **16. desember 18:30 DIS-Vestfold** arrangerer julemøte på Stokke bygdetun

Innvandring til Norge 1500-1800

Av Sølvi Sogner

Sølvi Sogner høstet stor applaus og fikk velfortjente blomster da hun fremførte dette foredraget om innvandringen til Norge på DIS Landsmøte i vår.

Foto: Knut Winje

NYERE MIGRASJONSFORSKNING

Siden 1980-årene har internasjonal migrasjonsforskning gjennomgått en kraftig fornyelse.¹ Migrasjon oppfattes ikke lenger som en ekstraordinær foreteelse, utløst av kriselignende tilstander av noe slag. I stedet oppfatter man nå migrasjon som en normal aktivitet som pågår kontinuerlig. Migrasjon sees som en integrert og selvfølgelig del av historien om samfunnet. Tidligere kunne man skrive samfunnshistorie uten å skjele til migrasjonen. Det kan man ikke lenger. Og heller ikke omvendt!

Å vandre er del av menneskenes lodd, på linje med fødsel, forplantning, sykdom og død, skriver migrasjonshistorikeren Klaus Bade, og legger fyndig til: *Homo migrans* har eksistert like lenge som *homo sapiens*.² Han ser migrasjon som et svar på komplekse økonomiske, økologiske, sosiale og kulturelle rammebetingelser, og flytting som del av den allmenne historien.

Flytting er en grenseoverskridelse av noe slag. Mennesker har alltid beveget seg over grenser, og grenser har blitt flyttet over mennesker.

Hvis man søker migrasjonens røtter, er det unaturlig å skille mellom innenlandsk og utenlandsk. Man bør heller ikke skille for strengt mellom ulike typer migrasjon – kort- og langdistanse, innenlands og utenlands, ønsket og uønsket, tvungen og fri, flyktninger og arbeidsmigranter.

All migrasjon avspeiler det

samme: mennesker som øyner muligheter et annet sted og som bevisst velger å forflytte seg dit, etter å ha foretatt en avveining av målbar materielt tap eller vinning mot ikke-målbar immaterielt tap og vinning. Beslutningen kan være fattet på mer eller mindre rasjonelt grunnlag, og nødvendigvis også ut fra utilstrekkelig informasjon om konsekvensene. Men sikkert er det at både økonomi og følelser spiller inn.³

KRISTENHETENS ENHET

I tidlig moderne tid (1500-1800) levde fortsatt videre de forestillingene som menneskene i middelalderen hadde gjort seg om kristenheten som en *enhet*.⁴ Man la mer vekt på *menneskehetens fellesskap* enn på de forskjellene man faktisk iakttok. Det fantes en tradisjon som sporet verdens befolkning tilbake til Noa og hans sønner: Sem, Kam og Jafet. Bibelens fortellinger om ulike etniske grupper og hvordan de var oppstått, var ikke rasistiske eller nasjonalistiske, men skulle

rettferdiggjøre nåtiden og legitimere de etablerte institusjonene kirke og stat. Vi finner dette tankegodset også hos oss; historikeren Gerhard Schønning, en av grunnleggerne av Videnskabsselskapet i Trondheim i 1760-årene, hevdet at de nordiske folk nedstammet fra Tubal, en av Jafets mange etterkommere: Etter språkforvirringen i Babel, 2247 år før Kristus, utbredte folkene seg, og ca. 1500 f. Kr. nådde de våre områder her i nord!⁵

Dette tankegodset, som på en og samme tid insisterte på den kristne menneskets enhet og statenes kombinerte konfesjonelle og institusjonelle natur, dannet et vern mot sjåvinistisk etnosentrisitet og nasjonalisme og passer som hånd i hanske med det bildet jeg etter hvert har dannet meg av det hjemlige bakteppet for innvandringen til Norge i tidsrommet 1500-1800.

Etter reformasjonen i 1536 ble *religion* det avgjørende prinsipp for hvorvidt frem-

mede skulle få adgang til riket eller ikke. Kongen hadde gjort seg til kirkens overhode. Danmark-Norge var en kristen stat, og befolkningen skulle leve etter Bibelens ord. Bare den evangelisk-lutherske religion var tillatt. Og fedrene på Eidsvoll holdt fast ved det gamle på dette punkt.

Paragraf 2 i 17. mai-grunnloven 1814 sier: *Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvånere, der bekjende sig til den, ere forpligtede til at opdrage sine Børn i samme. Jesuitter og Munkeordener må ikke tåles. Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget.*⁶

Etter reformasjonen var ikke lenger paven, men landets konge kirkens overhode. Et symbiotisk forhold stat-kirke ble innført, og forholdene ble lagt til rette for større effektivitet i administrasjonen av rettroenhet og rettleivnet. Det var også svært viktig å avgrense seg og beskytte seg mot all den "vranglære" som florerte i 1500-årenes Europa etter bruddet med pavekirken. Statsideologi og religion løp nå sammen til et fundamentalistisk hele i det dansk-norske rike, med derav følgende synergieffekt. Intet ekteskap var gyldig etter 1589 uten at vielsen var skjedd i kirken. Alle lik måtte begraves i vigslet jord; folk kunne selv foreta gravleggingen, men presten stod for jordfestelsen. Alle barn ble døpt, og tiltak satt i verk for å gi dem individuell opplæring i kristendommen. I 1736 ble konfirmasjon innført, den var obligatorisk, og ingen kunne bli viet uten å være konfirmert og med det ha bekreftet dåpsløftet som var avgitt på deres vegne.

På 1500- og 1600-tallet levde man så tett på de kirkelige krav at domsavsigelser ved verdslige domstoler kunne bli foretatt med referanse til Bibelen som lovhjæmmel. For eksempel i en dødsdom i Nordfjord i 1681 henvises til 3. Mosebok, 24. kapittel, "Om Nogen Slor Nogedt Meenische ihiell, da Skall hand Veselige døe".⁷ Mange nye strenge forordninger ble utstedt hvis formål var å stimulere til god kristen oppførsel. Det teologiske fakultet ved Universitetet i København ble regelmessig konsultert ved domsav-

sigelser i saker som angikk offentlig og privat moral.

I lokalsamfunnet var sognepresten hyrde for sin flokk med ansvaret for sognedarnas kristelige atferd. Av alle offentlige tjenestemenn var det presten som stod vanlige folk nærmest. I løpet av 1600-tallet ble han pålagt å føre kirkebøker over alle dåper, begravelser og vielser som han foretok. Prestens "kunnskapliste" ble fremlagt som dokumentasjon i retten i saker som omhandlet syndig, kriminell atferd.

KONTROLL MED MIGRASJONEN OG BRUK AV PASS

På denne bakgrunn er det ikke overraskende at presten også spilte en rolle med hesyn til migrasjon.⁸ Christian 5.s Norske Lov 1687 påla folk å medbringe et pass dersom de flyttet fra et prestegjeld til et annet.⁹ Lignende bestemmelser finnes i Christian 4.s recess 1643 og i Christian 4.s Norske Lovbog 1604 og kan følges tilbake til middelalderlovgivningen. Løsgjengere uten pass kunne pågripes og dømmes. Det var prestens plikt å skrive ut pass, som opplyste om navn og fødested, og hvorvidt vedkommende var fri for vanlig tjeneste, militær tjeneste, ekteskap eller ekteskapsløfte.¹⁰

Passet inneholdt også alltid opplysning om når innehaveren sist hadde gått til alters, for prestene hadde ikke lov til å gi ukjente nadverdens sakramente uten at de kunne fremlegge bevis om sitt liv og levnet fra presten på stedet de kom fra.¹¹ Dersom folk holdt seg borte fra Herrens bord i mer enn ett år, måtte vedkommende stå offentlig skrifte for å bli gjenforenet og forsonet med kirken.¹²

Når fremmede folk kom til bygda, skulle bøndene informere presten om det, og presten skulle undersøke passet deres og eventuelle andre papirer de måtte ha med seg, og utspørre dem om deres trosforhold.¹³ For som det står i Norske Lov 2-1:

Den Religion skal i Kongens Riger og Lande

alleene tilstædis, som overeens kommer med den Hellige Bibelske Skrift, det Apostoliske, Nicæniske og Athanasii Symbolis, og den Uforandrede År et tusind fem hundrede og tredive overgiven Augsburgiske Bekiendelse, og Lutheri liden Catechismo.

Prestepass var ikke eneste form for pass, selv om det nok var den klart vanligste. Også fogden og andre sivile og militære myndigheter kunne forpasse folk. Og snart skulle passutstedelse overføres fra prestene til andre myndigheter. Et viktig tegn i tiden. I 1805 ble det bestemt at politimesteren i byene og fogdene på bygdene heretter skulle ha enerett til å utstede pass.¹⁴ I 1808 ble det gitt nye regler for hva et pass skulle inneholde – opplysninger om høyde, utseende, underskrift, m.m. De gamle passene ble standardisert på terskelen til den moderne verden.¹⁵

Men i det gamle samfunn er det mest interessante ved kravet om pass nettopp at det ble forlangt for migrasjon innenlands! Og at passinnehaverens religiøseandel var et viktig element i passet.

Det gamle samfunn var på ett vis klart mindre liberalt når det gjaldt å krysse prestegjeldsgrenser, men helt på linje med den senere utviklingen når det gjaldt å krysse nasjonale grenser. For folk som passerte nasjonalgrensen på vei inn i riket, måtte vise pass eller en form for legitimasjon, da som nå.¹⁶ I krigstider skjerpet man kontrollen. Hva folk gjorde når de forlot riket, var neppe like kontrollert. Men for sjøfolk kjenner vi til at de på grunn av yrket sitt var underlagt særlige regler: De skulle kunne seile fritt med både innenlandske og utenlandske skip "som er Kongens Venner, på hva Sted dem lyster i Europa".¹⁷ Men før de gav seg i vei, skulle de melde seg for øvrigheten i kjøpstedene eller fogden på landet og få, uten å betale for det, en Certificatz, "efter hvilkens Fremvisning hand må passere". I rullene over båtsmannskap fra omkring 1700 omtales dette som pass og registreres nøye.¹⁸

Mine iakttagelser og funn har vist seg å være helt i tråd med hva migrasjonsforskerne Ingvar Svanberg og Mattias Tydén hevder for Sverige for tidlig moderne tid.¹⁹ De hevder at innvandring alltid har påvirket svensk samfunnsutvikling, at innvandring er like gammel som Sverige selv – kunnskap, kapital og arbeidskraft er tilført hele tiden via innvandring - og svensk kultur er ikke så svensk som man er vant til å tenke seg. Den tilbøyelighet vi alle har til å definere og sortere våre medmennesker i "dem" og "oss", "de" og "vi" og sette dem opp mot hverandre i rangordning som noe forskjellig og kontrasterende bunner ikke i dikotomien svensk/ikke-svensk. De hevder at religion var et svært viktig kriterium for å definere noen som fremmed. Det samme gjelder Norge.

Gjennom hele den undersøkte perioden og til langt ut på 1800-tallet var det i overensstemmelse med lovverket og fullt etisk akseptabelt å nekte folk av en annen religion adgang til riket.²⁰ Jøder, jesuitter, høyere katolske geistlige, konvertitter, andre reformerte enn de evangelisk-lutherske protestanter – alle måtte de ha leidebrev for å få adgang.

Reformasjonsårhundret var ikke preget av toleranse.²¹ De som tilrådte toleranse, var gjerne de som stod utenfor, uansett trosretning. Selv om man var tolerant av overbevisning, tilsa politiske overveielser det motsatte; dette gjaldt både Justus Lipsius og Hugo Grotius. Luther skiftet standpunkt av samme grunn. I 1523 skrev Luther "Om den verdslige øvrighet" og frarådte innblanding fra myndighetene i trossaker. Mindre enn ti år senere skiftet han standpunkt – da var han ikke lenger outsider og bannlyst; blodig krig hadde brutt ut blant bøndene i 1524 og mer radikale reformatorer opptrådte i Müntzer og Karlstadt. Luther fravek nå det skillet han tidligere hadde trukket mellom verdslig og geistlig øvrighet; verdslig øvrighet skulle ha plikt til å gripe inn mot blasfemi som kunne sette over styr freden og stabiliteten i det samfunnet som han nå var en akseptert lederskikkelse for. De av tidens

tenkere som la for dagen en viss sans for toleranse, argumenterte hovedsakelig for samvittighetsfrihet og begrenset adgang til gudstjeneste ut fra overbevisningen om at dette i sin tid ville føre til fred og enighet, og at da ville den sanne tro – deres tro – seire. Toleranse i seg selv ble ikke ansett som et gode. Det er først med de nederlandske remonstrantene – Johannes Uyttenbogaert og Simon Episcopius - i 1620-årene at det ble tatt til orde for et positivt syn på tros-mangfold. Selv var de blitt marginalisert innen sin gruppe i 1618; nå argumenterte de for at religiøs forfølgelse var skadelig for menneskelig frihet og for landets økonomiske framgang! Motsatt av tidligere tilsa nå hensynet til staten religiøs toleranse! Remonstrantenes politisk-økonomiske argumenter fikk gjennomslag. I praksis var slik toleranse allerede blitt praktisert med stort hell, fortrinnsvis innenfor tyske byer. Freden i Augsburg hadde ikke omfattet byene, og disse hadde fortsatt å praktisere multireligiøs sameksistens, fred og samdirektighet – pax et concordia – slik de hadde gjort også før reformasjonen. Men disse nye tankene skulle vinne innpass etter hvert mer allment, også i Norden, men meget forsiktig praktisert og klart økonomisk motivert.

Flere byer som ble anlagt i denne perioden, fikk økonomisk drahjelp ved at man ønsket dertil egnede innvandrere velkommen, også om de var av en annen religion.²² Glückstadt utenfor Hamburg ble anlagt 1615 av Christian 4., Fredrikstad i Sydslesvig 1621 av hertug Fredrik 3. av Gottorp, og Fredericia i 1650 av Fredrik 3. Jøder, katolikker og reformerte fikk lov til å slå seg ned med rett til fri religionsutøvelse, men med forbud mot misjonsvirksomhet.

Også i Norge merket man ringvirkninger av de nye holdningene. Fredrikstad, grunnlagt 1567 til erstatning for Sarpsborg som var blitt brent under Syvårskrigen, fikk nye privilegier i 1682.²³ De gav religionsfrihet til alle som ville slå seg ned i byen, unntatt jøder og to sekter som benektet Kristi guddom, sosianere og photianere.

Når de ble mange nok til å danne en menighet, skulle de fri religionsutøvelse som et fritt kirkesamfunn. Det ble de forøvrig aldri. [Det kan se ut som om Fredrikstads privilegier mye skyldtes hensyn til general Cicignon, katolikk og festningskommandant i Fredrikstad siden 1677.]

Jøder, ser vi, ble omfattet med større intoleranse enn katolikkene. Jødene var en minoritet i Europa og i det enkelte land. I Polen-Litauen – som hadde relativt størst jødisk andel i sin befolkning, ca 7 % – er det anslått at det i annen halvdel av 1600-tallet fantes ca. 350 000 jøder. I Det tyske rike var det anslagsvis 60 000. Hvor mange som fantes i det spansk-portugisiske området, er mer usikkert, men det var klart langt færre. I hele Europa var det kanskje i alt 750 000 jøder av ca. 130 millioner mennesker.²⁴ I de fleste land utgjorde jødene under én prosent av befolkningen. De fleste bodde i byer. Ghettoer fantes fra 1500-årene i Roma og Venezia, fra 1600-tallet i polsk-litauiske byer, i Frankfurt am Main og i Praha. Fysisk avsperring av jødene bosetningsområder kom utover 1600-tallet, under enevoldstiden. Da fikk man også en mer rigorøs sosial lagdeling jødene imellom, pga den ulikebehandling de ble utsatt for. Hoff-jøder opererte som finansrådgivere i statlig tjeneste, men selv om de vanket i de beste kretser, heftet det betydelig usikkerhet ved deres posisjon. Denne gruppen utgjorde kanskje 2 % ved slutten av 1700-tallet. Til samme tid befant ca 90 % seg i et proletært undersjikt – marginalisert, nødstilt, ofte forvist, og gjerne slått i hartkorn med vagabonder, tiggere og tyver, og de ble kontrollert og overvåket. Restgruppen utgjorde et midlere sjikt som nød en viss beskyttelse, ved privilegiebrev, fordi de ytte finansiell støtte til de ulike fyrstene. Gjennom privilegiebrev var det mulig for statsledelsen å kontrollere antallet – ved å sette en minimumsformue, ved å begrense oppholdstillatelsen til å omfatte bare familiemedlemmer osv.

Først under sent 1700-tall og opplysningstiden begynte en debatt om jødene sosiale situasjon. Ca. 1800 var det blitt to

millioner jøder i Europa, hvorav halvparten i Øst-Europa. Etter den franske revolusjon fant en emansipasjon sted i land etter land – i Danmark i 1814. I mange land fulgte tilbakeslag eller innskrenkninger senere, og anti-jødiske holdninger fortsatte. Bare i få stater stod frigjøringsforordningene ved lag – blant annet i Danmark og Nederland.

SPRÅK IKKE VIKTIG SORTERINGSKRITERIUM MELLOM INNFØDTE OG FREMMEDE

Svanberg og Tydén hevder videre at det forhold at de fremmede snakket et annet språk, ikke har veid tungt for hvordan de ble oppfattet og ansett. Det ser i hvert fall ikke ut til at språket har vært noen absolutt barriere for kontakten mellom de ulike regionene i Nordvest-Europa.

Selv for oss i dag, er det med litt godvilje mulig å forstå 1500-tallsspråk. Middelnedertysk ble forstått i nesten alle nordeuropeisk land, og ble benyttet som handelsverdens internasjonale språk. Tolk trengtes sjelden, og nesten bare i Øst-Europa. Under en forhandling i Brügge i 1518 spurte de flamske rådsherrer de hanseatiske utsendingene om de skulle gjenta det de hadde sagt, men fikk til svar at man hadde „*gans vol unde tho aller meninge vorstan*“. Det samme gjaldt i Norden.²⁵

Det er allment kjent at nedertysk hadde sterk påvirkning på de skandinaviske språk i senmiddelalderen, nettopp gjennom kontakten med hanseatene på 13-1400-tallet. Norsk har omkring 40 % av ordtilfanget sitt fra nedertysk. Og ikke bare i ordtilfang har det skjedd påvirkning fra nedertysk, men også i hele språksystemet – det skjedde en overgang fra kasus-språk til ordstillingsspråk.²⁶

Hollenderne overtok etter tyskerne som de mest innflytelsesrike tilreisende utlendingsene på 15-1600-tallet. Når det gjelder nederlandsk innflytelse på det norske språket, er lite forskning gjort, men meget av det som kan sies om nedertysk, kan også gjelde nederlandsk.²⁷ I en un-

dersøkelse av to bygdemål, Kvinesdal på Lista i Vest-Agder og innlandsbygda Bø i Telemark, er det vist klar forskjell i bruken av tysk-danske lånord²⁸. Hypotesen er at dialektene på ytre Agder har et større innslag av nedertyske ord og ordlagingselementer enn mange andre norske dialekter, noe han setter i sammenheng med nær og langvarig kontakt historisk. Pga den langvarige kontakten mellom Sørlandet og nordsjøkysten har man beholdt tidligere innlånte ord, og også spesielle språklige konstruksjoner. For eksempel er genitivkonstruksjonen med refleksivt eiendomspronomen (Ola sin hest) importert til norsk fra nedertysk og hollandsk (*garpegenitiv*). Kjerneområdet for *garpegenitiven*, hvor den er nærmest enerådende, er nettopp Vest-Agder og Sør-Rogaland der kontakten var særlig sterk, f.o.m. Kvinesdal t.o.m. Dalane og dessuten i et område sør for Bergen.

Svein Åtland i Sandnes har sammenlignet hollandske ord i et moderne leksikon med ord hentet fra Falk og Torps etymologiske ordbok (ca. 12 000 ord). Han har funnet 1.885 dokumenterbare ord som brukes i hollandsk og som hans generasjon – han er pensjonist – uniddebart forstår. Han skriver: "Mitt poeng er bare å sannsynliggjøre at sørlendingene og hollenderne langt på vei hadde et felles fungerende språk for det man hadde behov for å kommunisere om livets hverdagslige ting, vind og vær og de elementære behov, og først og fremst om seilskuter og alt det håndverk som følger derav. Bryggekanalen er nokså lik i alle land. Sagt på en annen måte: Hollenderne i Flekkefjord følte seg sannsynligvis omtrent hjemme i byen, akkurat som de norske utvandrerne må ha klart seg temmelig godt i Amsterdam med sitt eget hjemlige ordforråd".²⁹

Språkforskerne regner det som sannsynlig at det har eksistert det de kaller *dialektkontakt* mellom de ulike språkene nedertysk (og nederlandsk) og norsk. Det vil si at det ikke har utviklet seg utbredt flerspråklighet, heller ikke noe blandings-språk (*pidgin*-språk) eller kodeveksling. Situasjonen er mer å sammenligne med

slik forholdet er mellom nordiske språk i dag, man forstår hverandre fullt ut eller temmelig bra ved å snakke sitt eget språk og uten bevisst å gå inn for å lære det andre språket. Vanlige nordmenn, nedertyskere og hollendere kunne kommunisere og forstå hverandre. Og det skjedde først og fremst mellom den samrøringen som fant sted gjennom handel og byliv. Den utviklingen gikk tilbake til middelalderen og hanseatene i Bergen, slik vi har sett i første del av dette bindet, og hadde utviklet seg spontant.

Mellom 1500 og 1750 hadde Norge også tett kontakt med Skottland. Det eksisterer et begrep, skottetiden, på Nordvest-, Vest- og Sørvestlandet.³⁰ Man finner spor etter skotter over hele landet, men mest i Bergen og på Vestlandet. De kom og dro igjen, men mange ble også værende. Bergen lå geografisk naturlig til for samkvem, og var i tillegg en større handelsby. Skottene var et handelsfolk, sterkt engasjert i østersjøfarten. Det var skotske bosettinger i byer som Helsingør, København, Malmø, Gøteborg, Stockholm, Posen, Danzig, Königsberg, Brügge, Middelburg og Veere – og altså Bergen.³¹ I Polen og Danmark ble „skotte“ eller „skotse“ etter hvert synonymt med „omreisende handelsmann“. ³²

Heller ikke for skottehandelen i Norge kan språket ha vært noe problem. Mens skottene i dag snakker engelsk og har gjort det stadig mer i de 300 år siden 1707 som de har vært dominert av England, så var tidligere den skotske stats talte og skrevne språk *scots iallfall* i en 400-års periode, til avløsning av gælisk som dominerte tidligere. Innenfor det britiske fellesskapet ble *scots talespråk*, og fikk forringet status. Scots er klart beslektet med norsk og har meget til felles i ordforråd, uttale og grammatikk. Det er ikke så vanskelig å forstå hva Robert Burns mener når han spør: „Skuld' gammel venskaw reijn forgo“?³³

Senere – primært fra 1600-tallet – ble et annet viktig berøringspunkt med verden utenfor Norge

bergverks- og industrisektoren. Det hadde en annen karakter. Innvandrede spesialarbeidere kom fra andre deler av det tyske språkområdet, og stedene der de slo seg ned, var nærmest enklaver innenfor større mer enhetlige norske språkområder. Denne språklige påvirkningen gjaldt primært fag-teknisk språk, bergverks- og glassverksterminologi. Vi finner tilsvarende påvirkning innenfor marin terminologi, men da fra hollandsk, og som følge av norske sjøfolks forhyring på hollandske skip.

FATTIGFOLK OG FOLK MED AVVIKENDE ADFERD VAR UØNSKET

Svanberg-Tydén skriver „Det var sannolikt inte inflyttare eller språkliga minoriteter som i första hand betraktades som främmande i det förindustriella samhället. Istället tillskrevs inhemska grupper och individer med „avvikande“ beteenden ett utanförskap“.

Levestil og antatt kriminell atferd (løgnaktighet, bedrageri, tyveri, magi) lå til grunn for at sigøynere og tatere var uønsket og måtte ha spesialtillatelse for å komme inn i riket. Trolig var man også usikker på hvilken religion mange av disse egentlig bekjente seg til. Hvis pågrepet uten slik tillatelse skulle de arresteres, deres ledere dømmes til døden. De øvrige skulle forlate landet; hvis ikke de gjorde det, skulle også de straffes med døden. Folk som huset dem, skulle straffes på linje med dem som huset fredløse.³⁴

I nyere forskning er det nettopp fattigdomsproblematikken som blir koblet til stigmatiseringen av disse migrantene. Fordi de reisende ikke hadde fast oppholdssted, fryktet man for eventuelt å måtte påta seg understøttelsesansvar.³⁵

Gjøglerne, komedianter, tryllekunstnere og illusjonister var heller ikke velkomne. De måtte ha spesialtillatelse, og i visse perioder ble de direkte forbudt å opptre. Den nære tilknytningen til trolldomskunster er en sannsynlig årsak til myndighetenes holdning, som også er mest uttalt på 1600-tallet, trolldomsprosessenes århundre; på 1700-tallet er denne

gruppen mer akseptert, akkurat som også prosessenes tid er omme.

En annen årsak til myndighetenes skepsis til omreisende komediantgrupper var nok at spranget over til løsgjengeri, tiggeri og fattigdom kan ha synes kort. For om feil konfesjon var en faktor av betydning, så var også potensielle økonomiske problemer heller ikke uinteressante. Immigrantens økonomiske situasjon var viktig. Man ønsket ikke å få fattigfolk inn i landet, med alt hva det kunne føre med seg.

Særlig tydelig kom dette til uttrykk i det skille som ble trukket mellom ulike grupper jøder. I tidlig moderne tid var forholdene også i Danmark-Norge helt på linje med Europa for øvrig. Portugisiske jøder ble behandlet forskjellig fra tyske og polske jøder; de sistnevnte ble ansett og behandlet som tiggere. For jøder blir det satt en bot på 1000 riksdaler for å komme inn i landet uten leidebrev. Og den som meldte fra om slik ulovlig inntekt i riket, skulle få 50 riksdaler av amtmannen. Utlendinger som ville inn i landet, men som ikke kunne gi en økonomisk garanti for sitt opphold, kunne avvises på grensen. Det var viktig å kunne brødfø seg; en innvandrers kunne avvises før han hadde mulighet til å vinne retten til å bli.

For det var ikke slik at man kunne gjøre krav gjeldende for å komme inn i landet. Hva enten man var en vanlig reisende eller en asylsøker, noen krav å gjøre gjeldende hadde man ikke. Selv om man var fordrevet fra sitt eget land på grunn av ideologisk/religiøse årsaker, kunne man ikke vente å få adgang. Oppførsel, manglende pass, fattigdom – alt kunne brukes mot en. Ifølge internasjonal rett, slik den hadde utviklet seg gjennom århundrene, fikk man rett til adgang til riket, temporært eller permanent, kun ved Kongens generøsitet eller i kraft av inngåtte traktater. Hvis man slapp inn, var man som en gjest å betrakte, og måtte rette seg etter landets lov – ”skik følge eller land fly”, som det het.

ALLE ANDRE KUNNE BLI BORGERE ELLER UNDERSÅTTER, EV. ERVERVE INNFØDSRETT

Fremmedprivilegiene av 29. november 1748 sier eksplisitt hvem som er velkommen i Kongens riker. Med de unntak som alt er nevnt, var alle velkommen, uansett nasjon, stat, profesjon, håndverk eller stand! Videre het det at privilegier og friheter som tidligere var tilstått fremmede som hadde slått seg ned her, skulle forlenges for fremtiden og endog forbedres. Men alt året etter ved reskript av 18. april 1749 blir det strammet inn: Frihetene skulle ikke gjelde fattige svenner og løse og fattige folk. Men folk som var villige til å arbeide, var velkomne! De skulle nyte skattefrihet første året, og når de så hadde slått seg ned, og hadde sendt Kanselliet sin troskapsed, skulle de være å anse som Kongens undersåtter.

Med undersått tenkes mer på plikter, med borgerskap tenkes mer på rettigheter. Hvem som helst kunne være undersått, men borger kunne ikke alle bli! Fremmede, det vil si folk som ikke var medlemmer av staten gjennom å være født i landet, kunne erverve borgerskap. En fremmed kunne inneha et begrenset eller temporært borgerskap. Dette gjaldt ikke alle fremmede, f.eks. ikke sigøynere, tatere og omstreifere! Men visse fremmede kunne inneha visse rettigheter; på en måte kan man si de var gått inn i en prosess som kunne føre til fulle borgerrettigheter. Når så skjedde, var de ikke lenger fremmede, men hadde oppnådd de samme rettighetene som de innfødte borgerne; ja, de kunne til og med ha bedre rettigheter dersom Kongen tilstod dem det på grunn av spesielle tjenester, lån de hadde ydet ham, spesialkunnskaper som staten trengte.

Den som ønsket borgerskap, gjorde klokt i å vise konkret i handling at han ønsket å slå seg ned og opprette permanent bosted i landet. Det kunne gjøres ved å kjøpe eiendom, gifte seg, søke om tillatelse til å utøve en virksomhet – slik viste man sine ærlige hensikter.

Helt mot slutten av 1700-tallet ble Staten mer restriktiv når det gjaldt å gi fremmede fulle borgerrettigheter. Forordningen om Innfødsretten av 15. januar 1776 gjorde det til et ufravikelig krav for å inneha offentlige embeter at man var født i riket. Bare danskfødte og norskfødte skulle kunne inneha embeter i tvillingrikene, innvandrere skulle utestenges. Dette var en bestemmelse rettet mot tyskere og den sterke posisjonen tyske embetsmenn innehadde i sentraladministrasjonen, og var drevet fram av sterke danske anti-tyske holdninger i tiden.³⁶ Men ingen lov uten unntak! I dette tilfelle gjaldt det ekstremt formuende fremmede. Man ønsket fortsatt fremmede velkommen, men oppfordret dem nå til å søke om naturalisering dersom de ønsket å inneha et embete eller ha spesielle rettigheter på linje med innfødte. Og dem man ønsket velkommen, var rike investorer, lærere og forskere til universiteter, kirker og misjonsstasjoner, fabrikkledere, kunstnere og håndverksmestere til å utføre spesialoppdrag, og visse militære eksperter.

Loven om innfødsrett på sent 1700-tall gav trass i sin strenge bokstav åpninger også for ikke-innfødte. Det samme var tilfelle også for de tidligere lovenes strenge prinsipper om utestengning av visse konfesjoner. De fundamentalistiske prinsippene rettet mot jøder, katolikker og reformerte ble ikke like strengt fulgt som loven tilsa. Selv på det mest rigide, 1500-tallet og store deler av 1600-tallet, forekom det aldri noen total eksklusjon av disse. Folk med sosial, profesjonell eller finansiell kapital var velkommen til enhver tid, ja, ble hentet og rekruttert til statens tjeneste.

Akkurat som det var en tendens til å skille mellom rike og fattige jøder, var det en tendens til å skille mellom ulike katolikker. Mest aktivt prøvde man å unngå de mest misjonerende av dem. Og etter ca. midten av 1600-tallet, etter motreformasjonens tid var over, slappet man mer av. Det samme gjaldt forholdet til representantene for de andre reformbevegelesene.

Som alltid, det er normer, og det er praksis. Norge opplevde betydelig innvandring i tidlig nytid. Vi vil aldri få den fulle oversikt. Men vi vet at folk utenfra kom, at de var mange, og at blant dem var også slike som ifølge loven skulle ha vært nektet adgang.

EUROPEISK MIGRASJONSSMØNSTER I TIDLIG NYTID

Som jeg sa innledningsvis, migrasjon var et stabilt element i samfunnsutviklingen. I tidlig moderne tid, i flukt med de store oppdagelser, tok det rent av. Handelstygndepunktet i Europa flyttet fra middelhavsområdet til landene langs Nordsjøkysten. Et livlig handelssamkvem startet opp – over Atlanterhavet med Nord-Amerika, Vestindia og Sør-Amerika, og med Det fjerne Østen via sjøruter rundt Afrika og videre over det Indiske hav. Den større verden folk nå forholdt seg til, åpnet for nye levebrød, nye flyttemål.

Dristige folk dro over havet for å skape seg en fremtid i fjerne land. Tre kvart million emigranter dro til spansk Amerika i tidsrommet 1500-1800, storparten på eget initiativ.³⁷ Ca. 600 000 dro fra England til den nye verden på 1600- og 1700-tallet, de fleste alt på 1600-tallet.³⁸ Franske emigranter var også tidlig ute, men i mindre antall.³⁹ Anslagsvis 70.000 mennesker dro fra den tysktalende verden til Nord-Amerika på 1700-tallet.⁴⁰

Fra Skandinavia, Østeuropa og Italia kom utvandringen til Amerika først for alvor i gang fra 1800-tallet i takt med at rammebetingelsene ble bedre, transportmulighetene ble utbygd og transaksjonskostnadene ved oversjøisk migrasjon sank. Masseutvandringen til Amerika på 1800-tallet har skapt inntrykket som de fleste har av et Europa før den tid som en tradisjonell verden der folk holdt seg i ro innenfor den egnen de var født, sjelden våget seg noe særlig langt bort derfra, og helst også døde der de var født. Men dette inntrykket av samfunnet i tidlig moderne tid som befolket av "heimfødinger" er, som vi alt har berørt, dagens forskere i ferd med å torpedere.⁴¹ Mens

det for Frankrike under *ancien régime* tidligere har vært anslått at kanskje 2,5-5 % migrerte, hevdes det i dag blant tyske forskere at migrasjon var en aktuell erfaring for en tredjedel av befolkningen i det tysktalende Europa.⁴² Europa i tidlig nytid er begynt å fortone seg som en svært mobil verden, minst like mobil som verden er i dag.

Kildene til flytting innenfor Europa i tidlig moderne tid er ikke de beste. Flytting ble registrert bare sporadisk og for tilfeldige formål. Opplysningene man har, er derfor gjerne indirekte, og det er arbeidskrevende å presse kunnskap ut av dem. Men det foreligger etter hvert oversikter og spesialundersøkelser.⁴³ Det synes å være enighet om at de viktigste faktorene når det gjaldt å påvirke folks tilbøyelighet til å flytte, var de fundamentale bærebjelkene i næringslivet: etterspørselene etter arbeidskraft på landet og i byen, kapitalinvesteringene, befolkningsutviklingen og jordeiendomsforholdene.⁴⁴

1500- og 1600-årene var sterkt preget av kriger, pest og hungersnød som rammet områdene høst ulikt. Utviklingen ble derfor forskjellig i ulike regioner – for eksempel i Norge var det folkevekst. Men generelt er det riktig å fastslå at under det som av mange har vært omtalt som den lange 1600-talls krisen, stagnerte folketallet i Europa. Ca. 1500 var det kanskje 65-80 millioner mennesker i Europa, i 1600 ca. 100-120 millioner og det var fortsatt ikke fler i 1700. Men utover 1700-tallet økte folketallet igjen, og ca. 1740, da den „europiske krisen“ var over, var folketallet sannsynligvis kommet opp i 120-140 millioner. I 1800 talte Europas befolkning 180-190 millioner.⁴⁵

Tidvis og stedvis kunne det oppstå ubalanse mellom folketall og næringsmuligheter. Av nød eller lyst, av tvang eller for å bedre sine levekår vandret folk ut fra hjemstedet og til andre områder der nye muligheter bød seg. I tillegg til de mer varige langdistanseflyttingene, kom kortdistanssemigrasjonen – fremfor alt fra land til by, folk på let etter

arbeid eller de "friheter" som de forventet at byen kunne gi.

Håndverkssvennene hadde sine reglementerte vandre- og læreår.⁴⁶ Fra midten av 1500-tallet var laugene begynt å lukke seg, og det stimulerte til å prøve seg andre steder. Markedet for håndverksproduksjonen var konjunkturbetinget, og dette problemet ble best løst ved at en del av arbeidskraften til enhver tid var på vandrefot. Balanse kunne oppnås gjennom å bruke temporær arbeidskraft.⁴⁷ Arbeidsmarkedet var todelt; et segment bestod av en fastboende arbeidsstyrke, et annet av en og fluktuerende, men permanent mobil arbeidsstyrke.

Dette gjaldt også innen andre sektorer av det sesongbetonte næringslivet, der ekstra arbeidskraft trengtes i de mest hektiske arbeidssonene. Både læregutter og tjenestefolk begynte tidlig i arbeidslivet, alt som barn forlot de gjerne foreldrehjemme for å bo hos mester eller husbond; i begge tilfelle er det tale om en innebygd form for livsfasemobilitet; hverken tjenestefolk eller håndverkssvenner stod fritt til å gifte seg.

Mange reiste som ufaglærte sesongarbeidsvandrere, andre som omvandrende dagarbeidere uten fast bosted, kanskje på utkikk etter et fast sted å slå seg til. Det kunne danne seg faste mønstre og tradisjoner for arbeidsvandring. Man har kjennskap til et 20-talls slike. De største syv kan følges tilbake iallfall til begynnelsen av 1600-tallet og omfattet over 300 000 arbeidere, som årlig års vandret etter fastsatte tradisjoner kanskje opp til 300 km, og som ofte på sin vei måtte krysse nasjonale grenser. Nordsjøkysten (20.000), Øst-England (20.000) og paris-bekkenet (60.000) var tre slike system i nordvest som årlig involverte mer enn 100 000 arbeidere av begge kjønn. I Sør-Europa var mer enn 200 000 involvert – i Castilla (30.000), på midelhavskysten i Catalonia, Languedoc og Provence (35.000), på Po-sletten (50.000), og i Midt-Italia ca. 100.000.⁴⁸

Andre reiste av næringsøkonomiske grunner. Skotter ser ut til å ha spesialisert seg på handelsvirksomhet – selve betegnelsen skotter er identisk med en kremmer av noe slag i mange europeiske land – Irland, Polen og Skandinavia.⁴⁹ Men det fantes andre kremmere.⁵⁰ Nyere forskning har avdekket eksistensen av flere nettverk av omvandrende landkremmere. På Nordsjø-kysten fantes et såkalt "Tødden"-system fra iallfall 1600-tallet, med sentrum i det nordlige Münsterland, særlig i det prøyssiske grevskapet Lingen og prestegjeldet Hopsten i fyrstebiskopsdømmet Münster.⁵¹ Omvandrende kramkarer fra dette området handlet systematisk over et stort område langs nordsjøkysten, fra Frankrike til Baltikum, men også inn i Danmark og Sør-Sverige. Kanskje kom noen også til Norge? I hvert fall nevner Hans Strøm at „De Tydske fra Schweitz og Bielefeldt giver godt Kiøb på de lærreder, de sælge“.⁵² En viktig artikkel i Tødden-systemet var nettopp lintøy, og Bielefeldt var helt sentralt plassert. Med tunge bærer vandret de tyske kremmerne omkring, og besøkte hjemmet sitt kanskje bare et par ganger i året. Også i Skandinavia er slik omfarehandel belagt, om det enn ikke er organisert like systematisk.⁵³ „De nyttigste Kræmmere ere vel Westgytherne [vest-gøtene], som årlig reise omkring med Dreiler, Bånd, Saxer, Knive etc., hvorpå de give godt Kiøb, og udføre igjen visse i Sverrig contrenbandede Vahre“.⁵⁴ At det ble omsatt varer utenlandsfra, i tillegg til hjemlige håndverksprodukter, kan sporadisk belegges alt på 1600-tallet, og mer omfattende på 1700-tallet, da slike produkter var vanlige også på markedet, bl.a. såkalt Nürnbergerkram. Det er fristende å tenke seg forbindelseslinjer og utløpere mellom de ulike virksomhetene.

Endelig har man den migrasjon som fulgte av vedkommendes yrke. Særlig gjaldt dette spesialister som ikke kunne forventes å få arbeid sammenhengende på ett sted hele livet: arkitekter, kunstnere, tekniske eksperter.

For noen innebar selve yrket at de var på vandring – som sjøfolk, leiesoldater, folk i koloni-tjeneste. Militær rekruttering var man vant til fra gammelt av, men behovet ble ikke mindre. Skottene tok soldattjeneste alt i middelalderen, og for første halvdel av 1600-tallet er det anslått kanskje 85.000 skotske militære i Irland, Polen og Skandinavia.⁵⁵ På 1600-tallet kan tallet på sveitsere i fremmed soldattjeneste ha vært oppe i 50.000 årlig. Prøyssen alene hadde 26.000 utenlandske soldater i 1740. Under den nordamerikanske frihetskrig var det tusenere av "hessiske" soldater innleid til den britiske armé. Det var stort behov for soldater langs den indre forbindelseslinjen i det store spanske riket, Den spanske vei mellom Spania og Flandern. Soldater ble rekruttert til de mange, multietniske leiehærene ved kommisjon, tvang eller kontrakt. I engelske havner gikk det desperat for seg. I Nederland rekrutterte både marinen, handelsflåten og VOC de sjøfolk de trengte ved hjelp av såkalte *volkhouders*. Konkurransen var stor om sjøfolk og soldater, særlig i annen halvdel av 1700-tallet. Det er anslått for Nederlands vedkommende at i perioden 16-1800 rekruttertes en million soldater og en halv million sjøfolk, og de fleste av disse var utlendinger.⁵⁶

Andre var flyktninger eller fordrevne, særlig på grunn av sin tro. Mest kjent og mest omfattende er hugenottenes utmarsj. Da ediktet i Nantes ble opphevet i 1685, flyktet mellom 130.000 og 250.000 franske protestanter til andre europeiske land.⁵⁷ Reformasjonen brakte også inn nye tanker og åpnet for mobilitet: Det ble innført en viss frihet til å utvandre fra det området man hørte hjemme i, av religiøse grunner. Traktaten i Augsburg i 1555 slo fast at de enkelte fyrstene skulle bestemme religionen i sitt område (*prinsippet cuius regio, eius religio*), men at annerledes troende var frie til å emigrere. Traktaten i Westfalen 1648 utvidet disse rettighetene også til å gjelde de reformerte, dvs calvinistene – men ingen av de mindre sektene. Pietister og mennonitter dro til Holland, Rhin-Pfalz, Hessen, Prøyssen

og Russland. Lutheranere ble utvist fra Salzburg. I 1709 dro 8000 mennesker fra Rhinland til Rotterdam for å dra videre via England til Amerika; de fulgte dronning Annes invitasjon til å kolonisere den britiske kolonien -- smittet av *Rabies Carolina*! Ikke alle var protestanter, og av dem ble noen sendt tilbake til Rotterdam fra England, andre ble satt ned som kolonister i Irland som bolverk mot brysomme katolske irer. Men religion ble stadig brukt som begrunnelse for emigrasjon, fordi det var legitimt og fordi det ga rett til tilbakereise og til arv. Man påberopte seg forfølgelse og religiøse restriksjoner. Dobbeltstandarter eksisterte, f.eks. ble emigrasjon forbudt, samtidig som fyrsten tillot agenter å rekruttere kolonister til de nyvunne områdene i øst.

For kolonisering stod på dagsorden. Fortsatt fantes store, tynt eller ikke i det hele tatt folkesatte områder i Europa. Særlig fra 1600-tallet er det tale om nye flyttemål i global skala.⁵⁸ Det Ottomanske rikes angrep var blitt stoppet ved Wien, og nyvunne områder på Balkan etter freden i Karlowitz 1699 trengte kolonister som bolverk, som jorddyrkere og som skattebetalere. Etter 1717 hadde riket lenge felles grense såvel med Det ottomanske rike som med et russisk rike på fremmarsj: I dette grenseområdet trengtes kolonister! Også Peter den stores vestvendte og ekspanderende Russland trengte ekspert-innvandrere. De korndyrkende godsene i Østersjø-områdene trengte arbeidskraft. Ingen andre europeiske folk emigrerte i større utstrekning enn de tysktalende i tidlig moderne tid. På 1700-tallet utvandret over 500 000 mennesker til Øst-Europa, den såkalte *Fussgängeremigrasjon*, mot, som nevnt, „bare“ 70.000 til Nord-Amerika.⁵⁹

Det er mot dette bakteppet at vi må løfte blikket og se innvandringen til Norge i perioden.

Artikkelen fortsettes i neste nr

FOTNOTER

- ¹ Jan Lucassen and Leo Lucassen (eds), *Migration, Migration History, History. Old Paradigms and New Perspectives*, Peter Lang, Bern 1997, ss. 9-37.
- ² Klaus J. Bade, *Europa in Bewegung: Migration vom späten 18. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, München: Beck 2000.
- ³ Dirk Hoerder, "Segmented Macrosystems and Networking Individuals: The Balancing Functions of Migration Processes", in Lucassen og Lucassen (eds), *op. cit.*, ss. 73-84.
- ⁴ Colin Kidd, *British Identity before Nationalism: Ethnicity and Nationhood in the Atlantic World, 1600-1800*, Cambridge University Press 1999, her omtalt på grunnlag av bokmeldinger i *William & Mary Quarterly*, Oct 2000, Vol. LVII, s. 833ff og *Social History*, Vol 25-3, Oct 2000, ss. 354-356.
- ⁵ Stian Larsen, *Med dragning mot nord. Gerhard Schøning som historiker*. Hovedoppgave i historie, Universitetet i Tromsø: s. 76ff.
- ⁶ *Grunnloven vår 1814 til i dag. Utgave for selvstudium ved Tønnes Andenæs*, U-forlaget 1966. Bestemmelsen om jødene ble satt ut av kraft i 1851, den om jesuitter m.m. i 1956. Någjeldende grunnlov: Alle Indvånere av Riget have fri Religionsøvelse (ny: 1964).
- ⁷ Statsarkivet i Bergen: Nordfjord tingbok nr. 12, fol. 2b. Her sitert etter H.E.Næss, *Trolldomsprosessene i Norge på 1500-1600-tallet*, Stavanger 1981: 267.
- ⁸ Alf Kiil, *Arkivkunnskap*. Statsarkiva, Kristiansand 1969: 46-48, 90, 165-6.
- ⁹ Christian 5.s Norske Lov 3-21-8, 10 og 16.
- ¹⁰ "...fri og ledige fra Herretieniste til Lands og Vands, så vel som fra Bondens Tieneste, og for Egteskab, så fremt de ellers ikke med nogen trolovede, eller viede, ere".
- ¹¹ Christian 5.s Norske Lov 2-4-21.
- ¹² Christian 5.s Norske Lov 2-5-26.
- ¹³ Mandat 20. september 1569 listet opp 25 artikler som ved denne anledning skulle forelegges fremmede.
- ¹⁴ Tidligere rettighetsinnehavere kunne beholde retten til de gikk av i sitt embete.
- ¹⁵ Ole Kolsrud, "Framveksten av den norske fremmedlovgivningen", *Historisk tidsskrift* 1-1990, s. 2-20: Men utviklingen videre er interessant, for en liberalisering fant sted, og i 1860 skulle staten helt og holdent fravike kravet om pass, såvel lokalt som nasjonalt!
- ¹⁶ Danske Lov 3-11-17.
- ¹⁷ Christian 5.s Norske Lov 4-9-3.
- ¹⁸ Statsarkivet i Kristiansand. Stiftamtmanns-

arkivet. Sjøruller.

- ¹⁹ I nationalismens bakvatten. Om minoritet, etnicitet och rasism, Studentlitteratur, Lund c1999.
- ²⁰ Inger Dübeck, "Fremmedrettens utvikling i Danmark ca. 1700-1914", i Bent Blüdnikow, *Fremmede i Danmark. 400 års fremmedpolitikk*, Odense 1987, s. 13-45. Dübeck viser bl.a. til Alf Ross, *Lærebog i Folketret*, 1951, s. 181 ff. og Edvard Hambro, *Norsk Fremmedrett*, 1950.
- ²¹ Ole Peter Grell and Bob Scribner (eds), *Tolerance and Intolerance in the European Reformation*, CUP 1996, Introduction.
- ²² Bent Østergaard, *Nationalitetsfølelse og dansk-hed*, Særtryk av Dansk Udsyn Nr. 3, 1985, ss. 84ff.
- ²³ Martin Dehli, *Fredrikstad bys historie I, Kjøpstad og festningsby 1567-1767*, Fredrikstad 1960, ss. 234-238; Johs J. Duin, *Streiftog i norsk kirkehistorie 1450-1880*, Oslo 1984, ss. 235-255.
- ²⁴ Ilja Miecz, *op. cit.*, s. 91ff. Som bygger på F. Battenberg, *Das europäische Zeitalter der Juden*, bd. 2, 1990.
- ²⁵ Klaus Friedland, *Die Hanse*, Kohlhammer, Stuttgart Berlin Köln, 1991, s. 166.
- ²⁶ Ernst Håkon Jahr (red.), *Nordisk og nedertysk. Språkkontakt og språktutvikling i Norden i seinmiddelalderen*, Oslo 1995.
- ²⁷ Ernst Håkon Jahr, personlig meddelelse.
- ²⁸ Martin Skjækkeland, *Tysk-danske lånord i nynorsk og i bygdemåla. Om ein frisk debatt – og om ei gransking av ordtilfanget i to bygdemål*, Forskningsserien nr. 16. Høgskolen i Agder, Kristiansand 1999.
- ²⁹ Svein Åtland, brev m/ vedlegg 8. mars 2000, e-mail 5. april 2000. Min hjerteligste takk!
- ³⁰ Nina Østby Pedersen, *Skotsk innvandring til Norge i tidlig moderne tid*, Hovedfagsoppgave i historie, UiO, høsten 2000. Jeg bygger i utstrakt grad på denne grundige fremstillingen, også når jeg ikke henviser spesielt.
- ³¹ Arnvid Lillehammer, «Boards, beams and barrel--hoops: contacts between Scotland and the Stavanger area in the seventeenth century», i Grant G. Simpson (ed.), *Scotland and Scandinavia 800--1800*, Edinburgh 1990, s. 100--106.
- ³² Thomas Riis, *Should Auld Acquaintance Be Forgot. Scottish-Danish Relations 1450-1707*, Odense 1988, ss. 53-60. Her sitert etter Østby Pedersen.
- ³³ Ole Stig Andersen, „Skuld' gamle sprog rejn forgo. Sprogpolitik“, *Emil Juli i P I*, 25. juni 1999.
- ³⁴ Christian 5.s Norske Lov 3-22-3.
- ³⁵ L. Lucassen, *op.cit.*

Fotnoter forts s 33

EIN SLEKTNING KRYSSAR SITT SPOR

Av Finn Holden

Som barn og ungdom deltok Tonje Ramse Trædal på slektsstevner for Trædalslekten. Det kan være en medvirkende årsak til at hun skrev oppgave om slektsstevne da hun i fjor tok hovedfag i etnologi på Universitetet i Oslo. Hovedfagsoppgaven har tittelen: "Ein slektning kryssar sitt spor. Slektsstemne som rituelt uttrykk for opphav og tilhørse." Omtalen her er relativt lang fordi hovedoppgaven bare fins i få eksemplarer; jeg har lånt den fra Universitetsbiblioteket i Oslo.

Tonje Ramse Trædal (TRT) ville undersøke spørsmål som hva er intensjonene med slektsstevnet, hvordan går en fram for å samle slekten, hva får deltakerne ut av stevnet, hvorfor velger de å delta, og hvordan ser de på hverandre? Og: Hva vil det si å finne tilbake til "røttene", hvorfor har slektsforskning økt i våre dager, og hva ligger i koblingen mellom slekt og historie? Oppgaven favner altså over langt mer enn slektsstevner.

Hun drøfter begrepene slekt og stevne og spør om hvorfor folk holder slektsstevner. Et vanlig svar var "vi møtest berre i gravferder". Slektsstevnene er genealogisk basert uavhengig av ytre omstendigheter som jubileum og kirkelige hendinger. Hvem som blir invitert til slektsstevnet, avgjøres av opphavspersonen som er valgt.

Slektsstevner ser ut til å være et nokså nytt fenomen i Norge. Verken Norsk ordbok fra 1914 eller Norsk Riksmålsordbok fra 1957 nevner ordet slektsstevne, men det gjør Store norske ordbok fra 1991. I USA ser slektsstevne ut til å være hundre år eldre. Trædal mener at økningen i slektsstevner i Norge henger sammen med økt slektsgransking som hobby.

TRT har sendt ut spørreskjema til 200 medlemmer av DIS-Norge og 100 medlemmer av NSF og deltatt som observatør på tre slektsstevner. Både informantene, slektene og stedene er anonymisert. Det eneste stedbundne som nevnes, er "Hokksundklanen", som kom sammen i buss til et slektsstevne på Nordvestlandet.

Slektskap er et hovedstudium innenfor sosialantropologi. En amerikansk antropolog, Millicent Ayoub, skildrer tre ulike typer slektsstevner. Den første er søskenbarntreff i privathjem og kan være utgangspunkt for det vanlige slektsstevnet, type 2: "Cognate Reunion Type" med oftest mellom 75 og 200 deltakere. De fleste deltakerne har ikke personlige minner om den felles stamfaren. Ayoub sier "What is left unsaid, and is perhaps unrecognized, is that reunions seem to be sustained for the benefit of the more elderly members of the group, with younger kinsmen attending out of respect for their parents and grandparents." Den tredje typen kaller Ayoub "Name Reunion Type". Stamfaren levde langt tilbake i tid, og fellesnevneren for deltakerne er etternavnet. Her har den genealogiske stamfaren levd for så lenge siden at de færreste deltakerne vet nøyaktig hvordan de er i slekt eller hvor mange ledd det er snakk om.

TRT finner to forskjeller mellom slektsstevne i USA og Norge; i USA holdes slektsstevner i offentlige parker, på skoler og i kirkeområder, og de er formelle møter med offisielle verv som formann, sekretær og styre. Men "Ei slekt har ikkje berre kontinuitet over tid, men har gjerne også kontinuitet knytt til ein stad." "For dei fleste nordmenn vil det vere ein stad i bygde-Noreg, gjerne eit gardsbruk som besteforeldra eller oldeforeldra har drive." "I eit slikt perspektiv kan det verke som om den auka mobiliteten er ein føresetnad for interessa for slekt i vår tid. Ikkje berre slektshistoria, men også det rurale livet blir gjenstand for ei romantisk dyrking."

De tre slektsstevnene TRT hadde deltatt på som observatør, var alle holdt i distrikt der opphavspersonene hadde bodd. To amerikanske søstre, som var kommet fra USA til ett av stevnene, uttrykte bakgrunnen for turen slik: "It's a heritage tour – to see where our ancestors lived, walked, grew up, were baptized, were buried." TRT skriver at "Å oppsøke røtene handlar altså om å finne personleg kontinuitet, identitet og samanheng i møte med ei materialisert, gjenfortald og gjenopplevd fortid."

Røtter er et av de mest brukte bilder på opphav, både i fagtekster og i hverdagspråket. TRT skriver at det er nærmest blitt et slags mantra at det er viktig å kjenne røttene sine. Men hvorfor? Hva vil dette si? "Røtene er noko som ligg skjult, gjerne i det historiske mørkret, og dei må difor aktivt gravast fram eller oppsøkast. Dei er samtidig noko som gjev næring og livskraft. Røter er dessutan noko som er fest til noko. Å søke røtene sine uttrykker altså eit ønskje om å vere rotfast, å ha ein fast ståstad. (...) Røter handlar om å høyre til og å høyre heime."

I kapitlet Røter som folkesport siterer TRT Stoa og Sandberg. "Som slektsgranskere kan vi selv velge mellom et bredt "historisk" perspektiv, eller et mer rendyrket "genealogisk". Hun fortsetter: "Ein kan altså velje å konsentrere seg om å nøste opp slektsband, eller ein kan prøve å setje seg inn i dei historiske forholda forfedrane og formødrene levde under. Nokre har fleire tusen slektningar i databasen sin, andre finn ut mest mogleg om nokre få av dei. Dei ulike måtane å drive slektsgransking på dreier seg likevel ikkje berre om val av metode. Det handlar også om ulike motiv for å drive med denne aktiviteten, og om ulike måtar å bruke fortida på." Hun fortsetter med å ta utgangspunkt i en debatt i *Slekt og Data* 1996 mellom historikerne Finn Holden og Tore Vigerust. Den første går bakover for å finne sine røtter i anene i flere slekter. Den andre søker etter

"informasjon om en eneste fullstendig slekt". Hans "egentlige slekt" er mannslekten med bakgrunn i stamfaren som overtok slektsgården i 1864.

TRT kaller den første tilnærmingen for "folkemodellen" og den andre for "forskarmodellen". "Gjennom folkemodellen blir historia ei kilde til identitet og sammenheng. Den handler om ei personleg og konkret oppleving av fortida. Med forskarmodellen er derimot definisjonar, kjeldekritikk og fortolking det primære siktemålet, og ein framhevar struktur og samanhengar. Av dei to tilnærmingsmåtane er forskarmodellen den mest prestisjefylte, det er dei profesjonelle forskarane som sit inne med "sanninga". Det er likevel ikkje noko klart skilje mellom dei to fortidsforståingane. Dei fyller kvart sitt formål, og har kvar sin logikk. Som regel verkar dei i eit samspel."

Hvorfor har vi slektsgransking som hobby? Noen ser på det som en form for hjernetrim eller tidstrøytte, tilsvarende puslespill eller kryssord, en form for oppgaveløsning. Slegt blir oppfattet som et logisk system; rett person må fylles inn på rett sted i slektsoppsettet. I prinsippet er det ingen grense for hvor mange forfedre og formødre en kan ha. "Det er berre kjeldematerialet som set grenser, og ikkje alle let seg stoppe av det heller." Flere av innsenderne skriver at interessen for slektsforskning vokser. De setter det sammen med innflyttingen til byene og kampen for utkomme der. Familietilhørigheten blir borte, fattigdommen kommer på avstand, og en har overskudd til å se seg tilbake: Hvordan levde våre foreldre, hvordan bodde de og hva brukte de av mat og klær? "Om historia gjev identitet, gjeld dette altså i dobbel forstand slektshistoria. Det handler ikkje berre om menneske av kjøt og blod, men menneske av same blod som ein sjølv. Slegtshistorie blir noko som står for sammenheng og kontinuitet. Slektsbanda er noko som er der, som ein raud tråd gjennom skiftande historiske epokar. Det handler

om menneske som er bundne saman med blodsband, og som difor har noko til felles." Men mange av innsenderne sier også at de finner liten interesse for slektsgransking blant slektningene sine. Selve slektsstevnet følger oftest et bestemt ritual: en åpningsseremoni med musikk og prolog, besøk på en slektsgård, en minnestund på kirkegården, nærmest en form for pilgrimsferd tilbake til røttene. Et fellesmåltid for deltakerne har en sentral rolle i stevnet. TRT skriver at "Eit slektsstevne er i seg sjølv ekskluderande, og det kan oppfattast som nokså navlebeskuande. Det er ei dyrking av det eigne og det "opphavlege". Arrangementet kan også gje inntrykk av å vere tilbakeskodande og romantiserande i forhold til ei fortid og eit kollektiv som ikkje nødvendigvis alltid har vore like rosenraud. At slekt i mange tilfelle kan ha romma patriarkat, tvang og ufridom, blir ikkje tematisert på eit slektsstemne. Her er det dei positive sidene ved slekt, i form av ei kjensle av fellesskap og tilhørse som står i fokus: ei kjensle som kanskje aldri har eksistert i noko fortidig "slektsamfunn"."

Det kan godt være tilfellet på mange slektsstevner. Men dette vil være avhengig av den informasjonen i form av slektsbok eller -hefte som deles ut samtidig med stevnet, eller taler som holdes der. Her kan det berettes om et annet, mer tungvint samfunn, uten strøm og innlagt vann, med lange og slitsomme arbeidsdager, trange boliger, stor barnedødelighet og kort levealder, tette samfunn med samhold og konflikter, kort skolegang og ingen ungdomsperiode mellom barndom og voksent arbeid og ansvar. Et tilbakeskuende slektsstevne er ikke nødvendigvis bare romantiserende.

Det er, så vidt jeg kan se, en svært god hovedoppgave. Den problematiserer mange sider ved den slektsgranskningen vi alle setter så stor pris på.

Fotnoter forts fra s 31

36 Ole Feldbæk, "For Norge, Kjæmpers Fødeland. Norsk kritik og identitet 1770-1773", *Historisk tidsskrift* 73-I, (1994), s. 23-48.

37 Nicolás Sánchez-Albornoz, "The First Transatlantic Transfer: Spanish Migration to the New World", in N. Canny (ed.), *op. cit.*, ss. 26-36.

38 Nicholas Canny, "English Migration into and across the Atlantic during the Seventeenth and Eighteenth Centuries", in N. Canny (ed.), *op. cit.*, ss. 39-75.

39 Peter Moogk, "Manon's Fellow Exiles: Emigration from France to North America before 1763", in N. Canny, *op. cit.*, ss. 163-260.

40 Georg Fertig, "Transatlantic Migration from the German-Speaking Parts of Central Europe, 1600-1800: Proportions, Structures, and Explanations", in N. Canny (ed.), *op. cit.*, s. 203.

41 Antonio Eiras Roel et Ofelia Rey Castelao (éds.), *Les migrations internes et à moyenne distance en Europe, 1500-1900*, Santiago de Compostela 1994, s. 80

42 Georg Fertig, *Lokales Leben, atlantische Welt. Die entscheidung zur Auswanderung vom Rhein nach Nordamerika im 18. Jahrhundert*, Studien zur historischen Migrationsforschung (SHM) hg. Von Klaus J. Bade, Bd. 7, Rasch, Osnabrück 2000; Ilja Mieck, red.), *Europäische Wirtschafts- und Sozialgeschichte von der Mitte des 17. Jahrhunderts bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts*, Band 4, Stuttgart 1993, s. 72.

43 Leslie Page Moch, *Moving Europeans. Migration in Western Europe since 1650*, Bloomington 1992; Nicholas Canny (ed.), *Europeans on the Move. Studies in European Migration, 1500-1800*, Clarendon Press, Oxford 1994; David J. Siddle (ed.), *Migration, Mobility and Modernization*, Liverpool University Press 2000.

44 Leslie Page Moch, "Dividing Time: An Analytical Framework for Migration History Periodization", i Lucassen og Lucassen, *op.cit.*, ss. 41-54.

45 Ilja Mieck (red.), *op. cit.*, ss. 45-64.

46 Wilfried Reininghaus, "Wanderungen von Handwerkern zwischen hohem Mittelalter und Industrialisierung. Ein Versuch zur Analyse der Einflusssfaktoren", Helmut Bräuer, "Zur Wanderungsmotivation Sächsischer Handwerksgelesen im 15./16. Jahrhundert" og Joseph Ehmer, "Gesellenmigration und Handwerkliche Produktktionsweise. Überlegungen zum Beitrag von Helmut Bräuer".

Fotnoter forts s 43

Medlemstilbud

For oppdatert og mer utførlig informasjon om tilbudene, se
www.disnorge.no/medtilbud.htm

**BESTILLES HOS DIS-NORGE
(KONTOR@DISNORGE.NO) EL-
LER DITT LOKALLAG:**

Bøker:

**Herred, presegjeld og sogn i
Norge**

av Norunn Klettum
kr 225 (ordinært kr 275)

Norsk slektshistorisk bibliografi

av Jan Fredrik Solem
kr 425 inkl. porto (ordinært kr 490)

Våre røtter

av Stoa og Sandberg
kr 190 + porto (ordinært kr 298)

Musematte med DIS-logo

kr 50 + porto

Piquet-skjorte med DIS-logo kr

150 + porto

Slektstavler og skjema kr 130,- +
porto (ordinært kr 220)

**TILBUD SOM BESTILLES
DIREKTE FRA TILBYDER:**

**Nytt tilbud: Arkivering av digi-
tale bilder - BR's PhotoArchiver**

Et norskutviklet bildearkiveringspro-
gram. Du kan legge inn kommenta-
rer til hvert bilde og all informasjon
er søkbar, så det er enkelt å finne et
gitt bilde. Har du f.eks. lagt inn navn
på personene på bildene, kan du på
sekunder få listet opp alle bilder
med en gitt person eller

f.eks. alle bilder av en gitt person tall
mellom 1880 og 1920. Du kan også
enkelt skrive ut bilder, lage web-sider
og bilde-CD. Prøveversjon er tilgjen-
gelig på Internett, og du kan prøve
det i 60 dager før du bestemmer om
du ønsker å kjøpe det.

BR Software tilbyr DIS-Norges
medlemmer dette programmet for
kr 249,- ved nedlasting fra Internett
(normalprisen er kr 279,-). Ønsker
du levering på CD, er prisen kr
299,- inkl. porto. Mer informasjon
om programmet og mulighet for å
laste ned en prøveversjon finner du
på: [www.br-software.com/norsk/
photoarchiver.html](http://www.br-software.com/norsk/photoarchiver.html). Husk å oppgi ditt
medlemsnummer ved bestilling.

Boka: **På sporet** av Tore Strømøy,
signert av forfatteren

Dataprogram: **Norman Virus
Control - Personal Firewall
- Internet Control**

Slektsprogram: **The Master
Genealogist (TMG)**, ver. Gold
Kart, GPS og slektstavler fra
www.tha.no

Svenske kirkebøker på Internett
fra Genline ab

**Svenske folketellinger på
Internett** fra Arkion

Hefte: **Hvordan lage slektsbok** av
Odd Sørensen

Digitaltrykk av slektsbøker fra
Kraft Digitalprint

Internett: **ADSL tilkopling** fra
NextGenTel

Internett: **ISDN eller modem
tilkopling** fra Telenor. **Siste: Ny
rabattavtale med Telenor
som også omfatter ADSL
klar om kort tid. Følg med på
www.disnorge.no**

**DISBYT og etterlysninger i
Sverige** Föreningen DIS i Sverige
har en tjeneste som tilsvarende DIStreff,
du finner den på [www.dis.se/
sokindex.htm](http://www.dis.se/sokindex.htm). Bruk ditt norske
passord (står i etikettfeltet til dette
bladet). DIS-Norges medlemmer
kan nå også rykke inn etterlysnin-
ger i DISkulogen, medlemsbladet til
Föreningen DIS i Sverige.

**TILBUD FRA
WWW.DISNORGE.NO**

På hjemmesiden vår finner du bl.a. :
Alle Slekt og Data siden starten i
1990 (PDF format) kan lastes ned
www.disnorge.no/slekt_og_data
Amtskart (kan lastes ned)
www.disnorge.no/slektsfaglig.htm
Anetavler for utfylling
www.disnorge.no/slektsfaglig.htm
Oversikt over privatarkiv
www.disnorge.no/privatarkiv
DIStreff
www.dis-norge.no/distreff
Bruk brukernavn dn.. og passord som
står i etikettfeltet til dette bladet

"Vår felles slektshistorie" Hardanger, Sunnhordland og ryfylke m.m

Redigert og kommentert av Odd Handegård.

Den kommer på en vanlig CD. Over 700 tettskrevne A4-sider til den lave pris av 220 kroner inkl. porto. Eller 250 kroner om man skal ha med Mette Marit's slekt, men da får man nær 1000 sider.

ER DETTE FREMTIDENS BOK?

Den kommer i såkalt PDF-format. Det er et format som bevarer teksten slik den er og skal leses i gratisprogrammet Akrobat Reader eller siste versjon som heter Adobe 6.0. Man kan skrive ut boken på papir og får da en anselig papirhaug som kan plasseres i ringperm eller bindes inn med limfres. Har man fargeprinter, får man en svært delikat bok i 2-3 bind.

Men det er ikke meningen at man skal skrive den ut selv om man kan gjøre begge deler. Boken er svært lett tilgjengelig på CD-en. Med Adobe kan man lett bevege seg rundt omkring, gå rett på det kapittel man ønsker eller foreta fritekstsøk på navn, steder, årstall eller hva man måtte være på jakt etter. Her er det bare fantasien som setter grenser.

Bøkene er rikt illustrert med mengder av gamle og nye bilder, oftest i farger. Et stort antall slektstavler gjør det enkelt å plassere personer i sammenhenger og i forhold til andre personer og slekter. Tekstbokser med tilleggsinformasjon om personer og historiske hendelser bryter opp tekstene og øker lesbarheten.

Slekter som omtales, har tilknytning til Hordaland, Ryfylke, Sogn og Fjordane og kan nevnes i stikkords form: Losna, Slede-Dall, Smør, Benkestok, Aga, Torsnes, Galtung, Sandvin, Brattabø, Vik, "Rustung" (Tronds), Pust, "Rike-

Torstein", og mye mer. Slekter som veldig mange slektsforskere kjenner og har forbindelser til.

Selv om setegårdene ligger i disse områdene, er de ofte knyttet til personer med rikspolitisk format som ofte oppholdt seg andre steder i landet og derfor har etterkommere over hele Norge. Stoffet har derfor interesse for veldig mange.

Det er skrevet mye om disse slektene fra P A Munck på slutten av 1800-tallet og frem til i dag, men ingen samlet fremstilling. Mange myter er skapt, og antagelser blitt til halv- og helsannheter kopiert fra person til person. Er opprydding er på sin plass.

Odd Handegård har ikke tatt mål av seg til å skape noe nytt. Han har samlet og organisert det andre har skrevet, sier han selv. Det finner jeg noe beskjedent, for han har virkelig gått inn i stoffet, gitt egne kommentarer og problematisert "sannheter" som nærmet seg "bibelske". I god datatradisjon har han først for et par år siden sendt ut en beta-versjon. Deretter engasjerte han en rekke personer til å lese korrektur og kommentere stoffet. Denne arbeidsmåten har opplagt bidratt til å luke ut feil og mangler og supplere med tilleggsopplysninger fra andre.

Han har levert fra seg et imponerende arbeid. Jeg kjenner ikke hans bakgrunn, men har en mistanke om at det kan være historiefaglig, enten innen skole eller universitet? Nivået på det han har laget, ligger langt over det vi vanlig amatører kan prestere.

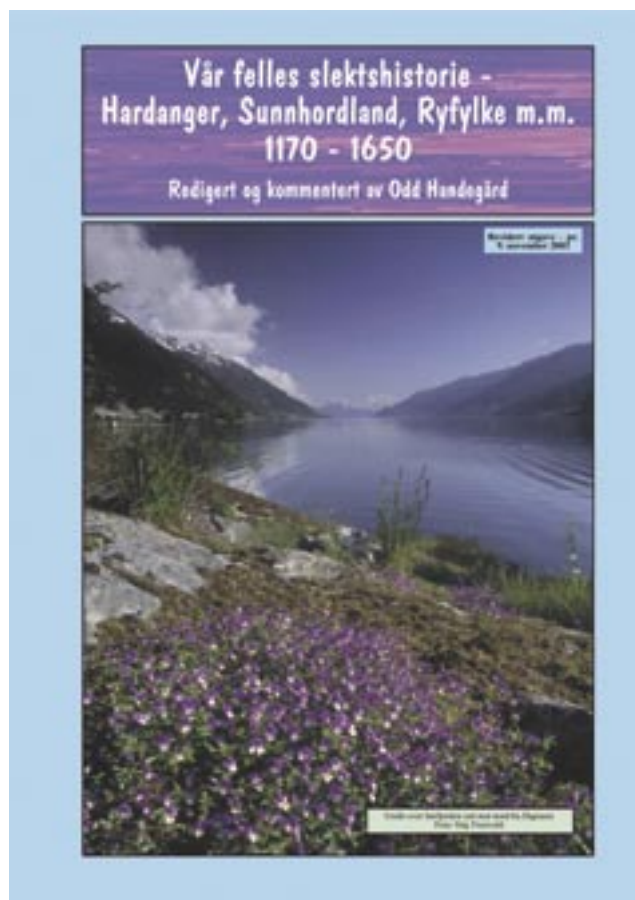
Etter at det i siste nr. av Norsk Slekthistorisk Tidsskrift er kommet en omfattende artikkel av Jo Rune Augulen om den eldre Galtung-slekta, er dette kapittel ajourført.

Boken på vel 200 sider om Mette Marits slekt fra Hardanger er nærmest et biprodukt. Han oppdaget mens han holdt på med det andre stoffet, at der var forbindelser og gikk videre med det. Hva man enn måtte mene om konger og dronninger, så er også dette en bok med et vell av slektsopplysninger av riksdekkende format.

Mer informasjon?

Sjekk nettstedet: home.no.net/valesvei

Osvald Gilje

Referat fra landsmøte i DIS-Norge 2004

Vasshjulet, Kultursenteret i Lørenskog,
25. april 2004

DIS-Oslo/Akershus sto for det praktiske arrangementet rundt landsmøtet.

1. ÅPNING, REGISTRERING AV REPRESENTANTER/ FULLMAKTER

Leder i DIS-Norge Jan Eri ønsket velkommen. Representanter og stemmer ble registrert. De utgjorde 81 stemmer, fordelt på:

Navn:	Lokallag:	Antall stemmer:
Rune Landsverk	Aust-Agder	2
Steinar Winnem	Buskerud	3
Steinar Borch Jensen	Finnmark	1
Arne Sandven	Haugaland	3
Lillian Kristiansen	Hedmark	3
Jarle Hannisdal	Hordaland	7
Jonny Lyngstad	Møre og Romsdal	5
Per Herstad	Nord-Trøndelag	3
Trond Gangnes	Oppland	2
Laila N. Christiansen	Oslo/Akershus	17
Magne Stensland	Rogaland	5
Viggo Eide	Salten Slektshis.lag	6
Tone Britt Mathisen	Sogn og Fjordane	2
Finn Karlsen	Sør-Trøndelag	6
Inger Kvennodd	Telemark	2
Ragnar T. Samuelsen	Troms	3
Rolf Steinar Bergli	Vest-Agder	3
John Ludvigsen	Vestfold	4
Kari Nicolaisen	Østfold	4

2. VALG AV MØTELEDER OG REFERENT

Tone Eli Moseid ble valgt til møteleder, og Åse Wethal Holen ble valgt til referent, som begge undertegner protokollen.

3. GODKJENNING AV INNKALLING OG DAGSORDEN

Innkalling og dagsorden ble godkjent uten merknader.

4. STYRETS BERETNING

Styrets beretning ble gått gjennom punkt for punkt. Spørreundersøkelsen vil komme med når den er ferdiggjort. s.9 og 11 DIS-Hordaland ønsker å presisere at de har korrekturlest meste-
parten av materialet som de har levert

sammen med innkallingen.

Revisors beretning for 2003 ble delt ut. Det var ingen merknader til regnskap og revisjon.

Enstemmig vedtak:

Regnskapet med revisors beretninger ble godkjent.

6. GODTGJØRELSE TIL TILLITS- VALGTE

Enstemmig vedtak:

Det gis ikke godtgjørelse til tillitsvalgte.

7. VEDTEKTSFORSLAG OG INNKOMNE FORSLAG

Vedtektsendringene besto av flere forslag. Forslagene ble gjennomgått tema-
vis og det ble stemt over hvert tema. Styrets 3 forslag:

1) Punkt 1 i vedtektene endres til:
Foreningens navn er DIS-Norge. DIS står for Databehandling i Slektsforskning. Genealogy Society of Norway – DIS er foreningens navn på engelsk.

2) Det utarbeides en formålsparagraf for Slekt og Data og det andre punktet i tabellen i vedtektenes punkt 2 forandres til:
utgi et tidsskrift med minst 4 nummer hvert år. Tidsskriftet har en formålsparagraf.

3) Valgordning for medlemmer bosatt i utlandet.

Punkt 6, fjerde avsnitt forandres til:
*Representant til landsmøtet velges på lokallagets årsmøte, som må være avholdt minst to uker før landsmøtet. Det velges også en vararepresentant. Alle tilstede-
værende medlemmer kan foreslå kandidater og har stemmerett. Medlemmer bosatt i utlandet kan avgi sin stemme ved ett fritt valgt lokallag.*

til Digitalarkivet. Styret ga sin tilslutning til dette.

Enstemmig vedtak:

Styrets beretning ble godkjent

5. REVIDERT REGNSKAP 2002 OG 2003

Regnskap for 2002 og 2003, samt revisors beretning for 2002 var sendt ut

Enstemmig vedtak: Styrets 3 forslag til endringer ble vedtatt

Forslag fremmet av DIS-Hordaland.
Forslag 1 gjaldt muligheten for å få tildelt støtte til øvrige arrangement ut over Slektsforskerdagen:
DIS-Hordaland mener styrets retningslinjer avklarer det spørsmål de hadde.

Enstemmig vedtak:
Landsmøtet gir sin støtte til styrets retningslinjer for slektsforskerdager og arrangement

Forslag nr 2 ble behandlet under sak 9

8. BUDSJETT FOR 2004 OG 2005

Budsjettet for 2004 og 2005 var sendt ut sammen med møteinnkallingen. Styret redegjorde for hovedtrekkene i budsjettet.
Budsjettet ble enstemmig vedtatt.

9. KONTINGENTFORSLAG

1) Styret foreslår å opprettholde nåværende medlemskontingent på kr 300 pr år for de neste to årene og andelen som gis som tilskudd til lokallagene opprettholdes til kr 100 pr år.

Styrets forslag ble enstemmig vedtatt

2) DIS-Hordalands forslag nr 2 side 17. DIS-Hordaland ønsker at DIS-Norge ser på fordelingsnøkkelen til medlemskontingenten.

Enstemmig vedtak:

Landsmøtet anmoder det nye styret om å se på kontingenten og kontingentfordelingen og legge det fram som en sak på neste Landsmøte.

10. VALG

Jan Solberg presenterte valgkomitéens forslag.

Foto: Knut Winje

Følgende innstilling ble presentert (alle for 2 år): Leder: Finn Karlsen

Styremedlemmer: Knut Bryn, Ole Bjørn Darrud, Oddvar Hesjedal, Arne Langeland, Tharald Moen, Tone Eli Moseid, Renathe-Johanne Wågenes

Varamedlemmer: Dagfinn Ugelstad Larsen, Liv Skramstad, Bjørn Strøm

Valgkomite: Alf Christophersen, Per Steinar Håklev, Lars Nygaard.

Revisor: ERFA Revisjon AS (styrets forslag)

Enstemmig vedtak:
Alle ble enstemmig valgt.

I 1. Årsmøtet avsluttes
Møteleder og de som gikk ut av styret, ble takket. Ny leder takket for tilliten.

Tone Eli Moseid
Møteleder

Åse Wethal Holen
referent

ETTERLYSNING 27/2004

Olsen Knatterud, Sel/Knatterud på Hedemark ell.Toten, 1855-1945 Larsen Langeland, Holla, 1801-?

Min oldefar, Ole Olsen KNATTERUD f. 4.8.1855 på Sel i Gudbrandsdalen, kom etter hvert til Tørdal i Telemark. Der giftet han seg med Gunhild Helene Jonsd. Haugen. Hans far er også oppgitt som Ole Olsen. Han kom muligens fra Knatterud på Nes i Hedemark eller fra Knatterud på Toten. Er det noen som vet noe om hans opphav?

Jeg skulle også gjerne vite noe om forfedrene til min tipp-tipp-oldefar, John Larsen LANGE LAND, f. 1801 i Holla, g.m. Helge Terjersd.

Laila Irene Mayer, Evja 1, 3720 Skien
tlf : 35536167, epost: kla-maye@online.no
medlNr : 17665

ETTERLYSNING 28/2004

Leinsdorff/Gabrielsdotter, Säter i Dalarne/Kongsäter i Sverige, 1858 –

Hej, söker Per Jacob Jansson Leinsdorff född 1860 Säter/Dalarna Sverige och hans maka Anna Britta Gabrielsdotter född 1858 Kongsäter/Sverige. Vad jag tror mig ha fått reda på så var dom i Norge år 1899 till år 1902, men var i Norge. Vart dom tog vägen sedan, vet jag inte riktigt, finns det någon som kan ha vänligheten att hjälpa mig, så skulle jag bli mycket glad.

Bertil Bengtsson, bengtsson40plus@telia.com
medlNr : 21384V

ETTERLYSNING 29/2004

Ragnvald Frang/Helga Charlotte, Kristiania?, 1880-1905

Jeg har ingen opplysninger om hvor Helga Charlotte kom fra, og håper noen kan hjelpe meg med å lete opp pikenavnet hennes. Eventuelle andre opplysninger er også av interesse.

Det jeg vet om henne, er at hun giftet seg med Ragnvald Frang i Oslo en gang mellom 1902 - 1905 og fikk to barn, Rolf og Herman. Rolf er min morfar.

Ragnvald er født i Hamar. Helga antageligvis i Oslo. Hun er født i 1880. De bodde i Thorvald Meyers gate i 1905, han kom til Oslo i 1902. I hvilken kirke de giftet seg, vet jeg ikke. Jeg har søkt på Byarkivet uten hell. Håper virkelig på at noen vil hjelpe meg.

Monica Frang Øye
Casparis gt. 5, 0174 Oslo
tlf : 22112623, epost: monicoye@start.no
medlNr : 14592

ETTERLYSNING 30/2004

Turid Wenche Moltzau, Oslo, 1940-

Vi holder på å skrive slektsbok og ønsker å komme i forbindelse med Turid Wenche Moltzau, født i Oslo 12/1 1940, eller eventuelle etterkommere. Hennes foreldre var Elisabeth og Erik Moltzau. 1/12 1942 bodde familien i Vestby gt. 5 B, Oslo. Erik Moltzau var min fetter.

Henry Rogstad
Postboks 201, 1804 Spydeberg
tlf : 69 83 84 14, epost: henry.rogstad@c2i.net
medlNr : 9910

ETTERLYSNING 31/2004

Tvedt/Hansen, Alvørsund/Kristiania, 1885-

Min svigermor Borghild Alvilde Hansen ble født 21. juli 1907 i Oslo. Gift med Sigurd Hov, født 1. oktober 1903 i Fresvik i Sogn. Borghilds biologiske far er **Øivind Tvedt**, f. 13. mars 1885 i Lindås (Alvørsund), d. 28. mars 1908 i Lindås. Han var sønn av garver **Wilhelm H. Tvedt**, Alvørsund (nå Lindås) pr. Bergen, og skal ha vært student v/ Universitetet i Oslo omkring årene 1905-1906?

Borghild Alvildes biologiske mor var **Marie Hansen**, Kristiania, - fødsels- og dødsdata samt øvrige data ukjent, bortsett fra at hun en tid etter Øivinds død (i februar 1911) lot henne adoptere av skipsfører Joh. F. Nilsen og Karen Nilsen, Myhre pr. Sandefjord.

Jeg er svært takknemlig om noen kunne fremskaffe nærmere opplysninger om de **markerte** personer.

Sverre Antzée Hyllseth
Gurannveien 37. 3080 Holmestrand
tlf.: 33 05 55 76
epost: sverreah@online.no
medl.nr.: 9273

ETTERLYSNING 32/2004

Johannessen, Sogn of Fjordane/Bergen/ Stavanger, ca 1877 – 1944

Jeg leter etter Nils Gunnar Elias Johannessen født 23 sept 1877. (Han het Gunnar Johannessen da han døde, men hadde flere etternavn underveis, Karstad, Fauske, Tengesdal), gift med Lisa Kaisa Petterson (datter av Sakarias) 6. aug 1890 – 1966.

Jeg klarer ikke å finne korrekte opplysninger om disse tre.

Bodil Oddny Johannessen
lms, 4308 Sandnes
tlf : 41681112, epost: bodil-jo@c2i.net
medlNr : 11182

ETTERLYSNING 33/2004

Johannesen, Egersund/Sandnes/ Stavanger, 1818 1950

Jeg leter etter opplysninger om Hans Matias Johannesen født 1. febr 1818 i Egersundområdet, gift med Rakel Johannes/ Jonsdatter fra Hjelmeland

Bodil Oddny Johannessen
lms, 4308 Sandnes
tlf : 41681112, epost: bodil-jo@c2i.net
medlNr : 11182

ETTERLYSNING 34/2004

Ananiassen /Abrahamsdatter, Førde / Lofoten, 1750 – 1870

Jeg håper på opplysninger om Erik Ananiassen f. 1827 (Førde?). Han ble gift med Anne Birgitte Meyer Abrahamdatter f. 10.04.1834. De fikk 4 barn som hadde slektsnavnet Eriksen: Ananias Leonard f. 19.08.1855, Arent f. 1857, Arnoldus Dahl f. 06.01.1855 og Bjørn f. 1862.

Vi har inntrykk av at Arnoldus Dahl starter slekten Eriksen fra Vikten i Lofoten, men er det noen som kjenner denne slekten fra før 1862, og hvorfor hamner slekten i Lofoten?

Karle Henrik Eriksen
St. Jørgensveita 2, 7013 Trondheim
tlf : 73534538 <http://karlehenrik.com>
epost: karle.henrik.eriksen@c2i.net
medlNr : 12382

ETTERLYSNING 35/2004

Ramus/Petersen, Ringerike, 1717-
Anna Larsdatter Ramus, f. 1717 på Ringerike Buskerud. Gift med Christian Petersen .
I følge sikre opplysninger fikk de 12 barn. Jeg har funnet 11, mangler den 12.

De jeg har funnet heter: **Anna** f. 1738, **Johanne Sophie** f. 1739, **Hans Jonas** f. 1741, **Johanne Elisabeth** f. 1742, **Mette Marie** f. 1744, **Wilhelm August** f. 1746, **Jonas** f. 1748, **Dorthea Sophia** f. 1750, **Anne Sophia** f. 1752, **Hans Fredrik** f. 1754 og **Catharina Louise** f. 1756. Er det noen som kan hjelpe meg med navnet på det 12. barnet ?

Arne Nordholmen
Olav Westeraasgt. 14, 3188 Horten
tlf: 33047782, epost: arneno@start.no
medlNr: 13905

ETTERLYSNING 36/2004

Johan Peder Knudsen, Lenvik i Troms, 1841-
Jeg søker opplysninger, spesielt om de senere leveår, om min oldefar Johan Peder Knudsen, født 15 mai 1841 på garden Løghelle (Laukhella), Lenvik i Troms. Johan var gift 2 ganger 1.gang med Elise Otelie Hansdtr. de fikk 5 barn. Han var gift 2.gang med Maren Nilsdtr., og de fikk også 5 barn sammen. På eldre dager flyttet Johan til Østlandet, muligens til sin yngste sønn i 2.ekteskap Jertin Johansen. Det er sagt at Johan ble meget gammel, og at han i en avisartikkel (Avis?) skal ha vært omtalt som 'Grefsens eldste innbygger'. Det kan muligens ha vært i 1931 da han evt. fylte 90 år.

Er der noen som kan hjelpe meg? Jeg setter pris på alle slag av informasjon om Johan og hans etterslekt.

Magne A. Larsen, tlf. 53 42 73 79,
E-post: maalarse@online.no medl. 15401

ETTERLYSNING 37/2004

Andresen, Oslo/Næs på Romerike, 1908-1983

Min farfar het Roald Karsten Andresen. Han var født 05.09 1908. Hvor vet jeg ikke. Men han døde i 1983 i Oslo. Siste bopel var Åkerbergveien 50.

Jeg tror jeg kanskje har funnet ut at hans far het Adolf og kom fra Næs på Romerike, siden Roald var døpt i Sagene kirke. Der står Adolf som fadder sammen med kone Hildur Andresen og Murer Knud? Andresen, pluss pige Lina Amundsen.

Adolf står i ft. 1900 at han var født 1874 og kom fra Næs, Romerike. Hans kone Hildur, født 1880. Sammen med 1 barn. Aksel Andresen, født 1897 og August (Gulbrandsen?), født 1837 (forsørges av Adolf) Det var en Gulbrand Gulbrandsen, sønn av August, født 1886. De bodde i Øvregade 1. Er det noen som vet noe om disse?

Lisbet Lorgen
Latinskolegata 1, 6004 Ålesund
epost: llor@adsl.no medlNr : 13461

ETTERLYSNING 38/2004

Andersen/Mikkelsen/Hansen, Oslo, 1880-

Min farmor het Ingrid Elise Knudsen, men var født Mikkelsen. Det er ikke mye jeg vet om henne bortsett fra at hun hadde en stor søskenflokk. Hennes mor: Marie Andersen (jeg tror det var pikenavnet hennes) var født i 1880. Hvor er da det store spørsmålet for meg.

I 1942 er hun gift og skilt og bor i Kirkegårdsgate 22b, sammen med 4 barn. Et av barna: Øistein Mikkelsen var i frelsesarmeen og flyttet til Tønsberg. Han giftet seg (med Birgit?), og jeg tror han har en sønn.(Vilfred).

Jeg ville også hatt kontakt med barna til datteren Ingeborg. Hun giftet seg Hansen. Jeg tror hun hadde 2 sønner og et tvillingpar. Tar imot all form for hjelp, takk.

Lisbet Lorgen
Latinskolegata 1, 6004 Ålesund

epost: llor@adsl.no
medlNr : 13461

ETTERLYSNING 39/2004

Jonassen/Nilsdatter, Kjølstad v/Modum, ca 1760-

Er det noen som vet noe om Anders Jonassen, gardbruker på Kjølstad v/Modum, gift 1 gang med Maren Nilsdatter fra Ihlen – Drammen, så med hennes søster (halv-søster) Johanne (Nilsdatter?) Anders hadde til sammen 24 barn med disse to kvinnene. Noen av disse 24 barna ble spredd utover gardene ved Modum, bl.a. Rishovd, Gustad, Sønsteby og Owren, som jeg vet om. Ett av barna er Gunhild Marie Andersdtr. født 22.10.1794 – g.m. Erik Nilsen – de hadde sønnen Anders Eriksen født 06.08.1819 – Sønsteby v/Modum g.m. Olava Kristensdatter fra Lyngaas – Sand – Lier. De har igjen datteren Nicoline Andersdatter – født 14.02.1871 g.m. Wilhelm Rydgren fra Sverige – Bestyrer på Kristefoss Bruk på Jevnaker. De hadde datteren Wilfrid "Willis" Rydgren født 06.06.1895 g.m. Arne Bertramsen født Bratsberg i Levanger. Håper noen vet noe om dette.

Asgeir Sønsteby
Ellevsætervn.866, 2380 Brumunddal
tlf. 62 36 51 86, mobil: 913 88 350
epost: asgs@c2i.net medl.nr. 10008

ETTERLYSNING 40/2004

Hansdatter/Olsdatter, Bø/Rauland, ca. 1875-

Jeg etterlyser min fars tante, Anne Hansdatter Roheim, f. 30.09.1863 på den nedlagte husmannsplassen Haugen i Roheimsgrenda i Bø. På side 796 i bind IV av "Gards og ættesoge for Bø" står det at etterkommerne av denne ætta bor i Øyfjell. Jeg har ikke klart å finne ut av Annes videre skjebne og heller ikke hennes mor - Ingeborg Olsdatter Belatjønnhaugen, f. 26.03.1838.

Er det noen som sitter på mer informasjon om Anne og evt. hennes etterkommere, er jeg takknemlig for svar.

Hellik Furuheim
Holenvegen 6, 2380 Brumunddal
tlf : 62342565, epost: hellif@online.no
medlNr : 16027

ETTERLYSNING 41/2004

Svendsdatter, Sørum/Aker/Kristiania, 1810-1835

Min tippoldemor, Elen Kirstine (skrivemåten varierer) Svendsdatter er født ca. 1815. Hun vies 1. juni 1846 i Sørum til Ole Jørgensen. Oppgis da å være 29 1/2 år, født i Aker, fars navn er Svend Christophersen. I 1865 oppgis alder til 50 år med fødested Christiania. Hun er tilsyne-latende verken døpt eller konfirmert noen av stedene.

Kan noen hjelpe meg?

Berit Blydt Viig
Basaltvn. 47, 1359 Eiksmarka
tlf : 67 14 84 44, epost: be-viig@online.no
medlNr : 03268

ETTERLYSNING 42/2004

Jacobsdatter, Vinger, 1750-1800

En av mine formødre, Abel Margrethe Jacobsdatter, f. ca. 1760, ble viet til Søren Hansen Nilsrud i Vinger 1791. Er det noen som har flere opplysninger om henne?

Berit Blydt Viig
Basaltvn. 47, 1359 Eiksmarka
tlf : 67 14 84 44, epost: be-viig@online.no
medlNr : 03268

ETTERLYSNING 43/2004

Joachim Johannessen, Hurdal/Eidsvoll, 1820/1862

Jeg søker etterkommere etter Joachim Johannessen f. 1820 i Hurdal og Else Christine Olsdtr. (Nyberg) f. 7. jan. 1830 i Hurdal. Else var min oldefars søster. Fra ca 1862 var Joachim kirkesanger i Eidsvoll. Jeg har funnet 11 barn og foreløpig 7 barnebarn.

Barn: Chatinka 1850, Gottlieb 1851, Marie 1852, Otto G. H. 1855, Frithjof Hagbart 1858, Agnete Carine 1860, Johannes 1862, Joachim Christian 1864, Emilie Fredrikke 1866, Karl Georg 1869 og Edvard Julius 1873. Barnebarna var etterkommere etter de to eldste barna, nemlig Jonette Kathinka/Chatinka Hendriksen f. 1850 (1900 bosatt i Glemminge): Joachim 1885, Odd 1886 og Solveig 1893, og etter Gottlieb Johannessen f. 1851 (1900 bosatt i Wahls Gade, Kristiania):

Fritjof 1876, Emil 1879, Ragna 1881 og Gottlieb 1887.

Nils Daniel Nyberg
Setså, 8250 Rognan
tlf : 75690508 <http://home.online.no/~nidny>
epost: nidny@online.no medlNr : 16748

ETTERLYSNING 44/2004

Jacobsen, Tranøy på Senja, 1800-1900?

Jeg etterlyser familien til min oldefar, Ole Sigfrid Jacobsen som ble født på Tranøy på Senja i 1839. I 1865 var han smedsvend i Tromsø og han flyttet senere til Vardø hvor han stiftet familie og hadde eget smedverksted. Vi vet ikke noe om familien hans på Tranøy, men han kalte sin eldste sønn Jacob Sigvard. Den neste sønn er oppkalt etter mormor og morfar så jeg går ut fra at eldste sønns navn er en ledetråd til Tranøy.

Solveig Lunde Rønne
epost: solveig@stryn.net medlNr : 17387

ETTERLYSNING 45/2004

Knudsdatter, Hamre i Åsane, før 1847

Jeg ønsker opplysninger om Anne/Anna Knudsdatter Tellevig, født i 1810. Jeg vet at hun var gift med Anders Ellingsen i 5 år, og hadde datteren Bertha (Brita i dåpsprotokollen) sammen med han. Hun var enke da hun giftet seg med Anders.

Ønsker å få vite om tidligere mann/menn og andre barn enn Berthe. Også hvem foreldrene hennes var.

Solveig Lunde Rønne
epost: solveig@stryn.net medlNr : 17387

ETTERLYSNING 46/2004

Olsen/Helgesdatter, Berg/Fredrikshald, 1799-

Søker opplysninger om forfedre til Rasmus Olsen og Boel Helgesdatter, gift 27.03.1799 i Berg. I folketelling 1801 for Smålenenes Amt, Fredrikshald, bor familien i Ous, Kleven, No 613. Rasmus Olsen 30 år, Boel Helgesdtr 38 år, Ole Rasmussen 2 år. Familien kom mellom 1801 og 1805 til Kristiansand. Rasmus var sannsynligvis garver. Han bosetter seg på Kongsgård hvor det ble opprettet et garveri i disse årene. Ole ble senere garvermester.

Harald Steen
Kongensgt 14, 4610 Kristiansand
Tlf: 38 02 04 76, medlNr : 17235

ETTERLYSNING 47/2004

Roel/Iversen/Hansen, Strinda/Inderøya, 1860-1945

Tidemann/Nilsson, Strinda/Jemtland-Sverige, 1860-1945

1. Oldefar Olaf Teodor Roel f. 1863 el 1878/79 (fødenavn kanskje Iversen el. Hansen) fra Inderøya. NT. Jeg trenger hjelp til å finne hans mor og ev søsken. Han bodde som voksen på Ranheim i Strinda, ST. Gift med Berntine Oline Olsdatter Opland (1874-1959). Han døde 1945.

2. Oldemor Brita Katarina Tidemann født i Jemtland, S. Idnå i 1882, døde i 1907 i Strinda. Hennes far het Per Nilsson. Søstra het Alma. Giftn seg med Ole Johnsen Stene fra Ranheim (1884-1974) i 1905.

Takknemlig for all slags hjelp.

Bodil Stene
Trondhjem, epost: bodisten@start.no
medlNr : 17409

ETTERLYSNING 48/2004

Wold, Karibiske hav / Bergen, 1923

Jeg håper noen kan hjelpe meg med opplysninger om et skipsforlis. Min oldefar maskinist Einar Kornelius Wold (f. 1890, Bergen) omkom under et skipsforlis i det karibiske hav i 1923 (ifølge bygdebok for Fusa). Noe navn på båten har jeg ikke. Jeg har sett igjennom Bergens Tidende for dette året uten å finne noe. Alle opplysninger mottas med stor takk.

Anne Sørensen
Løsveien 24, 3185 Skoppum
tlf : 33 04 61 90, epost: fam.s@c2i.net
medlNr : 16168

ETTERLYSNING 49/2004

Jensen / Nikolaisen, Eidsvoll, 1895 og fremover

Etterlyser etterkommere etter halvsøsken til min farfar. Min oldefar Jens August Andersen fra Nes, Nord-Odal dør 1899, gravlagt Nes Kirke, Romerike.

I 1888 fikk han barn, min farfar, med Randi Gustava Andersdatter fra Sør Odal, mens han var gift med Olava Olsdatter. Enke Olava Olsdatter er i følge folketellingen for 1900 bosatt på Eidsvoll. Følgende er registrert på denne boplassen: Olava Olsdtr. Husmandsenke født 1858 Oskar Nikolaisen og Søn, Sagarbeider født 1882 (denne personen er feil).

Barn av Jens og Olava:
Etternavn til barna er feil, det burde rime-
ligvis ha vært Jensen/Jensdatter.
Marta Nikolaisdtr. 1889, Anna Nikolaisdtr.
1890, Ole Nikolaisen 1892, Ingeborg
Nikolaisdtr. 1896, Martin Nikolaisen 1898,
alle Nes på Romerike. Marta dør som stu-
epike på Eidsvoll Hotell i 1918. I skifteproto-
kollen står det Marta Jensdatter, i kirkeboken
står hun som død ført som Marte Jensdatter.
I skifteprotokollen bruker faktisk noen av
hennes søsken Nikolaisen som etternavn,
hvorfor vites ikke. Kan noen fremkomme
med mer opplysninger om denne familien

Trond Strandhaug
epost: Trondstrandhaug@c2i.net
medlNr : 4717

ETTERLYSNING 50/2004

**Hane/Schulze/Lund, Värmland/Sverige/
Tyskland/Kristiania, 1840-**

Er noen som kan hjelpe meg med opplys-
ninger om mine oldeforeldres forfedre/
etterkommere: Marie Laurence Schulze
f. 1869, gift med høvleriarbeider Karl Lund
f. 1879-80. I folketellingen 1900 bodde de i
Kjøberggaden 23 i Kristiania med to barn.
Marie Laurence var datter av Anastine Hane
(Ana Stine) fra Värmland? Sverige. og C.A.
Schulze. Sachsen?, Tyskland. Ved folketellin-
gen 1875 bodde de i Kristiania.

Barn: B. Schulze datter, ug. f. 1869 Kristiania,
(utenfor ekteskap) C?. Schulze sønn ug. f. 1872
Kristiania. Marie Laurence, f. 1875 Kristiania.
Karoline. f. 1877 Kristiania, gift Nilsen, hun
fikk en datter, Dagny, 1899. Karl Lunds mor
ble kalt „T(h)ea“. Om hans far vet jeg bare
navnet Lund.

Torill Mangschau
Storeåsen 12a, 1257 Oslo, tlf : 21944774

epost: torillmarie@hotmail.com
medlNr : 17426

ETTERLYSNING 51/2004

Larsen, østre Fredrikstad, 1878-

Jeg søker opplysninger om min oldefar Johan
Larsen. Iflg. klokkebok for østre Fredrikstad
fikk ungkarl, mekaniker Johan Larsen f. 1878,
bopel Munkedamsveien i Kristiania og pige
Klara Mathisen, f. 1879 i østre Fredrikstad,
en sønn. Sønnen som var min morfar ble
født 13.07.1902 og het Kristoffer Marentius
Larsen.

Klara Mathisen forble ugift, bodde i Oslo og
døde i 1976. Kristoffer Marentius Larsen var
gift med Gudrun Larsen, født Andersen.
Har noen opplysninger som kan hjelpe meg
videre, er jeg svært takknemlig.

Hege Yggeseth Engedahl
Veidegrenda 62, 1671 Kråkerøy
epost: terjee@fredrikstad.online.no
tlf: 69327250, medlNr: 17463

ETTERLYSNING 52/2004

Been / Behn, Moss, 1800-

Jeg ønsker kontakt med andre som forsker
på Been/Behn slekta i Moss. Min farmor het
Margit Been, f. 1899, Moss, og var datter av
Johan Olaf Been, f. 1852, Moss og Alfild Sofie
Baltzersen, f. 1856, Moss. Johan Olaf Been
var sønn av Bernhard Been, f. 1826, og Anne
Marie Larsdtr., f. 1825. Bernhard Been var
igjen sønn av Johan Henrich Been, f. 1800,
Moss og Maren Olsdtr., f. 1806.

All informasjon om etterslekt og aner videre
mottas med stor takk.

Anne Sørensen
Løsveien 24, 3185 Skoppum
tlf : 33 04 61 90, epost: fam.s@c2i.net
medlNr : 16168

ETTERLYSNING 53/2004

**Olsdatter Rate (Rathe), Oppdal Sør-
Trøndelag, 1800 – 1820**

Jeg søker etter Marith Olsdatter Rate
(Rathe), gift 09.08.1835 med Lars Iver
Paulsen, Dyrøy, Tranøy prestegjeld, Troms.

Edel Rønnaug Nilssen
Nordheim, 9056 Mortenhals
tlf : 77 72 83 34, epost: ed-nil@frisurf.no
medlNr : 17024

ETTERLYSNING 54/2004

**Danielsdatter, Hegeland på Rennesøy,
før 1846**

Jeg vil gjerne ha opplysninger om Karina
Danielsdatter som var gift med Gregorius
Johannesen, født 1815. De bodde sammen på
en husmannsplass på Hegeland på Rennesøy
og hadde to gutter sammen, Johannes og
Daniel.

Solveig Lunde Rønne
epost: solveig@stryn.net medlNr : 17387

ETTERLYSNING 55/2004

**Olsen/Johansdatter, Skudesnes på
Karmøy, før 1801**

Er det noen som har opplysninger om
Gregorius Olsen (39 år i 1801) og hans
kone Anna Johnsdatter (47 år i 1801)? Han
er muligens fra Naleid, men i folketellingen
i 1801 bodde de i Skudesnes og hadde
barna Johannes, Ole, Hans og Anne Martha.
Johannes bosatte seg senere på Rennesøy.

Solveig Lunde Rønne
epost: solveig@stryn.net medlNr : 17387

ETTERLYSNING 56/2004

**Birte Marie Knudsdr., fødd i Stavanger,
ca. 1792-95**

Birte Marie Knudsdr. giftet seg i Kristiansand
i 1816 med matros Jakob Christiansen Abel.
Hvem var denne Birte Marie? Ved f.t. for
Stavanger 1801, finnes en Birte Marie Bul 9
aar, hennes far er Knud Jensen Bul 71 aar og
mor er Kisten Larsdtr. 42 aar.

Ved innføring i kirkeboken for Kristiansand er
fødselsåret nevnt til 1794. Hvem er eventuelt
far til Knud Jensen Bul? Etternavnet skulle tilsi
at vi her snakker om en eller annen slekts-
gren av slekten Bull. Muligheten for å kunne
få bekreftet om Birte Marie skulle komme fra
denne slekten, ville blitt vesentlig styrket, om
jeg visste hvem som var Knuds far.

Er det mulig at der finnes en liten mulighet
for hjelp?

Torleif Odland
Epleveien 10.D, 4635 Krisiansand
tlf : 38047922, epost: odlando@online.no
medlNr : 15956

ETTERLYSNING 57/2004

**Andersen/Hansen, Haugesund/
Gildeskål, 1849-**

Jeg søker opplysninger om mine oldeforeldre Halvordine Andersen og Søren Andreas Hansen. Ved vielsen av disse to i Bergen 9. juni 1876 står det at Halvordine var født i mai 1850 i Haugesund og Søren Andreas født 1849 i Gildeskål. Ved f.t. 1900 finner jeg Søren Andreas som fyrvokter i Vågan kommune. Han var da enkemann og levde sammen med sine fem barn. Jeg vil gjerne vite mere om Halvordine Andersen og Søren Andreas Hansen.

Kan noen hjelpe?

Kurt Struve
Asphaugveien 16, 9050 Storsteinnes
tlf : 77720185, epost: k-struve@online.no
medlNr : 3483

ETTERLYSNING 58/2004

**Ellevoll/Nordhus/Viken/Sørlien,
Salangen, Ibestad, Astafjord, ca. 1865-75**

Min tippoldefars bror, Ole Johnsen Ranemseter, ble født i 1829 i Oppdal. Han flytta fra Oppdal, kom til Bardu og ble 10.11.1861 gift med Karen Olsdatter, født 3.7.1836 i Bardu. Hun var "uekte" barn av Gjertrud Olsdatter Vigen og Ole Pedersen Sørlien. I Salangenboka side 516 står det at Karen var fosterpike hos Gjertrud Olsdatter og John Olsen på Ellevoll.

Karen og Ole fikk sønnen Jon, født 3.11.1862 på Nordhus i Bardu i 1861. I 1864 flytta familien (Karen, Ole og Jon) fra Bardu og til Ibestad. Ved folketellinga 1865 var familien bosatt på Ellevoll matr.nr. 188. Ole var da husmann og skredder. Sønnen Ole Johan ble født 1864 i Ibestad. I Astafjord bygdebok står det at de i tillegg hadde en sønn John født 1861 i Målselv, men det må være feil. Jeg kan ikke finne dem blant utflytta fra Ibestad og finner heller ikke barnas konfirmasjon.

Jeg ber om hjelp til å finne ut hvor det ble av denne familien.

Knut Krokann
Markaplassen 381, 7054 Ranheim
tlf : 73574093, epost: knut.krokann@c2i.net
medlNr : 5078

ETTERLYSNING 59/2004

**Gregersen/Christensen - Moss/Oslo/
Drammen ca 1896**

Søkere etterkommere/familie til Ellinor Mathilde Gregersen født 28-10-1898 i Moss, gift Christensen 28-1-1928, Kampen i Oslo. Siste kjente adresse er Norderhovsgate 20 i Oslo i 1934. Hun ble enke i 1933, søkte om å få gifte seg om igjen 11-12-1935. Leter også etter hennes manns familie Torbjørn Augén Christensen, født i Drammen 1900 død i Oslo 9-11-1933. Vet at noen i hans familie bor rundt Flisa.

MedlNr: 17130
Turid Gregersen
Borgenveien 1 B a, 0370 Oslo
tlf: 95921010, gregersen53@hotmail.com

ETTERLYSNING 60/2004

**Langrusten - Oppland/Heidal 1824-
1826**

Foreldrene til Ole Syversen Langrusten, født 26. mai 1824, gift 1848 med Kari Stenerd, født 24. nov 1826. Aner, eventuelle søsken osv mottas med takk.

Barn: Stener Olsen Langrusten min tippoldefar, Kari Olsd Langrusten, Brit Olsd Langrusten, Ragnild Olsd Langrusten, Syver Olsen Langrusten, Ole Olsen Langrusten.
medlNr: 17695
Morten Aasterud
Kiseveien 576, 2350 Nes på Hedemark
tlf : 62366582 <http://home.no.net/maaster/>
epost : maaster@start.no

ETTERLYSNING 61/2004

Johannessen - Eidsvoll 1913

Kan noen hjelpe meg med opplysninger om Kristian Johannessens foreldre. Kristian er født 01.10.1913 og døpt på Eidsvoll 30.11.1913. Han er sønn av Inga Bredesdr. og Johannes Kristoffersen. Vokste opp hos Emma Jensdr. Kristiansen på gården Englund i Eidsvoll her-

red. Kristian byttet etternavn til Englund etter bevilling 26.11.1936. Kan noen få sjekket i kirkebok og kanskje sjekket faddere og på forhånd, takk.

medlNr : dn10804 tb
Målfrid Lundhaug Aalberg
Klostergt. 74 b, 7030 Trondheim
tlf : 73 53 63 34, epost: maalberg@frisurf.no

Gode ideer?

**Min morfar, Hans Arnliot Nilsen, ble
født i Vardø den 12. juni 1889.**

Ved hans dåp 15. september 1899 i Molde står det at hans mor var Arentine Gabrielsen og at faren var Postexpeditør Axel Pedersen. Hans var "uekte" barn, og vokste opp hos pleieforeldre, og tok deres etternavn Nilsen. Grunnen til dåp først ved 10 års alder var at moren var baptist. Hvem var så denne Postexpeditør Axel Pedersen? Han finnes hverken i folketellingen for Vardø i 1875 eller 1891.

Når jeg søker i folketellingene, finner jeg veldig få med tittelen Postexpeditør, men jeg finner en Postexpeditør Axel Pedersen i Oslo i folketellingen for 1900. Jeg finner også en Postekspeditør John Martin Pedersen i Haugesund. Han har tidligere vært postbetjent i Oslo, og er etter hva jeg har funnet far til Postexpeditøren Axel Pedersen i Oslo. Hos Posten Norge har jeg funnet ut at i Vardø var det en Postekspedisjon som ble omgjort til et postkontor fra og med 21.6.1890.

Min teori går ut på at Axel har fulgt i sin fars fotspor yrkesmessig, og tatt en stilling i utkanten av landet for å avansere hurtig, og at jobben ble avsluttet da ekspedisjonen ble omgjort til postkontor. Dette stemmer bra med tidspunktene.

Finnes det noen steder hvor jeg kan finne hvem som har vært ansatt i Postverket på ulike steder på ulike tider, eller har noen forslag til hvordan jeg kan verifisere at Postexpeditør Axel Pedersen i Vardø er den samme som Postexpeditør Axel Pedersen i Oslo?

Bjørn Haaland
e-post: bjhaa@frisurf.no

For passord, se bak på ditt Slegt og Data:

Brukernavn består av "dn" (for DIS-Norge) og ditt 5-sifrede medlemsnr. Hvis medlemsnr er 4-sifret må du sette inn en null foran.

Medlemsnr er et 4 el. 5 sifret tall

Passord består av 3 bokstaver og 3 siffer

1234 dn01234 xyz123
Forsker, Slekts
Gravlunden 1801
1865 Arkivby

Brukernavn og passord brukes for å logge seg inn på DIS-Norges Internett-tjenester.

Unntaket er *Slektsforskerbasen*. Der logger du deg inn med din e-post adresse og passordet du fikk ved registrering.

Husk: små bokstaver i brukernavn/passord!

Annonse**Nye medlemstilbud i DIS!!****"Min første Slektsbok"**

Er laget for barn mellom 8-12 år. Pedagogisk oppbygget. Den gir barn den første innføring i slektsforskning. Den legger vekt på å fremme kontakten mellom yngre og eldre i slekten og oppøver systematikk og nøyaktighet. Den inneholder de skjemaer en trenger for sin første forskning. Det er utarbeidet en lærerveiledning, og den egner seg godt for klasser eller grupper i grunnskolen. Ta kontakt for tilbud på klassesett.

Pris: 150 kr. for DIS-medlemmer. (170 kr. for andre) + porto.

"Slektsforskning for begynnere"

Er egnet for alle fra ungdom og oppover.

Den er pedagogisk organisert og viser hvordan forske fram opplysninger. Den tar for seg Folketellinger, Kirkebøker, bygdebøker mm. Den

gir også en innføring i hvordan søke på Internett i Digitalarkivet, RHD (Registreringsentralen for Historiske Data) og i 'mormonenes' baser. Bl. annet er det en engelsk/norsk ordliste for forståelse av slekthistoriske ord og uttrykk i boken.

Den inneholder mange av sidene ved slektsforskning som en tar i bruk og hvorfor. Alle skjemaer som trengs, finnes i boken, til bruk og kopiering.

Det er utarbeidet en lærerveiledning for boken. Den egner seg godt som fagbok i ungdomsskolen og i videregående. Det er lagt opp til at fagene historie, geografi, norsk, engelsk, IT-kunnskap med mer, kan integreres. Ta kontakt for tilbud på klassesett.

Pris: 250 kr. for DIS-medlemmer. (280 kr. for andre) + porto

Henvendelse Norunn Klettum, E-mail: klettum@chello.no

Fotnoter forts fra s 33

alle i Gerhard Jaritz, Albert Müller (Hg.), *Migration in der Gesellschaft*. Studien zur Historischen Sozialwissenschaften Band 8, Campus 1988, ss. 217-238; Joseph Ehmer, "Worlds of mobility: migration patterns of Viennese artisans in the eighteenth century", i Geoffrey Crossick (ed.), *The Artisan and the European Town, 1500-1900*, Scholar Press 1997, ss. 172-199.

⁴⁷ Joseph Ehmer, "Tramping artisans in nineteenth-century Vienna", in David J. Siddle (ed.), *op. cit.*, s. 183.

⁴⁸ Jan Lucassen, *Migrant Labour in Europe 1600-1900. The Drift to the North Sea*, Croom Helm, London 1987; Bade, *op. cit.*, 24 ff.

⁴⁹ T. C. Smout, N. C. Landsman, and T. M. Devine, "Scottish Emigration in the Seventeenth and Eighteenth Centuries", in N. Canny (ed.), *op. cit.*, ss. 76-112.

⁵⁰ Hannelore Oberpenning, *Migration und Fernhandel im "Tøddensystem"*. *Wanderhändler aus dem nördlichen Münsterland*, Osnabrück 1996; J. Mertens, *Handel en wandel van de teuten in Duitse gewesten*, Lommel 1995

⁵¹ Hannelore Oberpenning, *op. cit.*

⁵² Hans Strøm, *Physisk-Oeconomisk Beskrivelse over Eger-Præstegjæld*, (København 1784), Oslo 1980, s. 224.

⁵³ Göran Rosander, "Peddling in the Nordic Countries", in *Ethnologia Europæa*, 9, 1976, ss. 123-171.

⁵⁴ Strøm, *op. cit.*

⁵⁵ T. C. Smout et al., *op. cit.*, ss. 80-85.

⁵⁶ Jan Lucassen, "The Netherlands, the Dutch, and Long-Distance Migration in the Late Sixteenth to Early Nineteenth Centuries", in N. Canny (ed.), *op. cit.*, ss. 153-191.

⁵⁷ Peter Moogk, "Manon's Fellow Exiles: Emigration from France to North America before 1763", in N. Canny, *op. cit.*, s. 242.

⁵⁸ Georg Fertig, *op. cit.*, s. 203.

⁵⁹ William T. O'Reilly, "Agenten, Werbung und Reisemodalitäten. Die Auswanderung ins Temescher Banat im 18. Jahrhundert", Mathias Beer und Dittmar Dahlmann (herausg.), *Migration nach Ost- und Südosteuropa vom 18. bis zum Beginn des 19. Jahrhunderts*, (Jan Thorbecke Verlag, Stuttgart 1999): s. 109-120; G. Fertig, *op. cit.*, s. 202ff. f dette og det som følger.

Anetavle som konfirmantgave

Av Finn Holden

Som slektsforsker og bestefar er jeg selvsagt interessert i å formidle kunnskap om mine aner og deres livsvilkår videre til barnebarna. Det er flere måter å gjøre dette på. En enkel måte er å ramme inn anetavler til å henge opp på veggen.

Norsk Slekthistorisk Forening selger to forskjellige anetavler til dette formålet. Den største viser probanden med sju generasjoner. Den er stor, 70 x 60 cm, med en kald, hvit overflate, og den siste generasjon har så små felt til utfylling at de vanskelig kan leses. Jeg har derfor valgt den andre, mindre, 62 ½ x 47 ½ cm., som viser fem generasjoner bakover fra probanden. (Kanskje en slektsforsker kunne tegne en anetavle med standardmål, f. eks. 60 x 50 eller 50 x 40?)

Settes konfirmanten som proband, krever dette selvsagt opplysning om slektene på begge sider. Som en gammel mann som begynte sent med slektsforskning, har jeg ikke hatt tid til å forske på svigerbarnas slekter. I stedet har jeg satt mine barn som felles proband og kan lage samme anetavle for flere barnebarn.

Etter råd fra en annen slektsforsker har jeg så limt nederst på anetavlen navnene på konfirmanten med søsken og søskenbarn.

Dermed har jeg "vunnet" inn en generasjon.

Nå får konfirmanten en slektsoversikt over den ene halvdelen av sin slekt. Det har heldigvis ført til at svigerfar til ett av mine barn har fått lyst til å lage en tilsvarende anetavle til barnebarnet.

Tracy Chevalier vokste opp med et foto av maleriet "Pike med perleøredobb" av den nederlandske maleren Jan Vermeer på veggen på rommet sitt. Hun ble interessert i motivet. Det førte til at hun, noen og tjue år gammel, skrev den fine romanen med samme navn med en fiktiv historie om bakgrunnen for maleriet. På samme måte kan en bestefar håpe at en ungdom som har en anetavle på veggen, etter hvert vil fatte interesse for sin slekt, kanskje lese om disse anene i slektsboka og i neste omgang begynne selv med slektsforskning.

Det går an i tillegg å gi konfirmanten en mer ordinær og populær gave til den store dagen.

**Illustrasjon: Konfirmantgave,
anetavle for tre søsken.**

Foto: Knut Winje.

*Nr. 3-2004
kommer i oktober.
Neste nr. deretter
kommer i desember.
Stoff til neste nummer
må være redaksjonen
i hende innen 15. september 2004.*